

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Október 1.

40. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Igazgatói beköszöntő.

(A kolozsvári ev. ref. kollégium tanévnyitó ünnepélyén,
1896. szept. 14-én.)
(Vége.)

Egyháziásan nevelünk a tanárok példa-adása által. Mi magunk is e kollégium kebelén növekedtünk. Itt szívtuk magunkba a vallásosságot, a hazafiságot. E kollégium tanárai mindig részt vettek az egyház minden jó-, és balszerencsében; nem sajnálták a munkát, s ha kellett, az anyag: áldozattól sem vonták el magukat. Nem egy tanárunknak egyházunk történetében is jelentékeny szerepe van. Hisz, a bölcs fejedelem nem hiában helyezte a nagy jövőre hivatott intézet alapjait a templom tövébe. Az igaz vallásosság nem abban áll, hogy a mellünket verjük, felkiáltván: »Uram! Uram!«, hanem áll a lélek tisztaságában, a cselekedetek nemességében, a jóra való törekvésben, a szelidségben, a könyörületességben, áll a szeretetben. S ha ezek példáit látják az ifjak maguk előtt, vallásosokká lesznek, mert a jó példa ragadós. De, megkiván a vallás bizonyos külsőségeket, melyek bensőkké válnak az eszme, a lélek által. Százados szokás kollégiumunknál a testületi, rendszeres templomba járás, az iskolai isten tisztelet a téli időszakban; minden nevezetes iskolai ünnepélynek istentisztelettel egybeköttetése: isten nevében kezdjük az évet, kegyelmében hálaadással végezzük. Vajjon, nincs-e lélekemelő, nevelő hatása, a kollégiummal összeforrt e gyakorlatnak?

Egyháziásan nevelünk azon szoros kapcsolat által, mely tanulóink szüleit az iskolához fűzi, az egymáshoz tartozandóság, a keresztyéni szeretet fejlesztése útján, mely a családi együttélés következménye. A szülő féltett kincsét bizza az iskolára, s ha látja, hogy a szeretet melegével fogadják, meghallgatják, s eloszlatni igyekeznek aggályait azok a vezetők, tanárok, kik minden aggályt természetesnek találnak, mert maguk is

szülők; ha látják, hogy gyermekeik otthon találnak, apróbb, és nagyobb bajaikban tanácsadók, segítők vannak; tapasztalják a szeretetteljes dorgálást, mérsékelt, elnéző megítélést, a hol a szükség kívánja; ha ezeket látják, tapasztalják: maguk is közelebb fűződnek az iskolához, részeseinek tekintik magukat, s otthon is az iskola rendszerét követik egyben-másban önkintelenül.

Az egyháziás nevelés céljait szolgáljuk a történelem, különösen a hazai történelem tanítása útján. Mikor rámutatunk a reformáció küzdelmeire, s vívmányaira. Hogy föllendült a nemzet öntudata a XVI-ik évszázad második felében! Hivatkozunk protestáns fejedelmeinkre, kulturális alapításaikra, melyek minden harci diadalnál fényesebbé teszik neveiket. 1791 vívmányaira, melyek jól kiérdemelt, és sokszor elrabolt jogokat biztosítanak Reá mutatunk szabadság-harcainkra, s azokban tanító, s tanuló ifjúságunk dicső szereplésére. Reá mutatunk egyházunk, s iskoláink áldásos, nemzeti irányu működésére a béke korszakában.

Egyháziásan nevelünk a vallás-, és erkölcs-tan, épp úgy az egyházi énekek tanításával. Az itteni egyház lelkészei voltak mindig kollégiumunknál a vallás tanítói, s mióta a hívek nagy száma, és elfoglaltságuk miatt nem áldozhatnak nálunk a tanítás, nevelés ügyének, külföldi tapasztalattal is gazdagult tudós ifju lelkészek, mint vallás-tanárok kezébe tesszük le megnyugvással a vallásos oktatás ügyét, s óhajtva várjuk azt az időt, mikor a közoktatási törvény követelményeinek eleget tehetünk, s még erőnk marad arra, hogy a vallás-tanárt is teljesen iskolánkhoz fűzhessük.

De, hát az ó-kor klasszikusainak tanítása; hát, a bölcsészeti előtan, a földrajz, magyar irodalom tanítása nem nyújt-e módot, minden léptenyomon alkalmat a nemzeti, s a vallásos nevelésre?

A tanítók egyénisége szabja meg a nevelés irányát; s ez az intézet magához idomítja a ta-

nárok egyéniségeit. Csak látni kell azt a féltő gondot, óvatosságot, melylyel az illetékesek kiválasztják, magukhoz nevelik, lekötik azt, kit ez intézet tanárságára méltónak tartanak. S a ki egyszer a tanárok közé jutott, testtel-lélekkel egygyé lesz a kollégiummal. Hogy száll át az ő eredeti szellem nemzedékről nemzedékre! Idomul az új korhoz, mert nem konzervatív, de megmaradnak a lelket adó jellem-vonások.

Szabad-e hát külső segélylyel megerősitenünk a kollégium cselekvő képességét? Nem csak szabad, hanem kötelesség, a tanintézetet abba a helyzetbe hoznunk, hogy működését hatásabbá tegye, szélesebb körre terjeszthesse. Meg is történt az első lépés, és a jövő évtől kezdve már számíthatunk az állam segélyére, s a régi szellemben, de gyarapodott erővel folytathatjuk működésünket.

Számot kelle vetnünk magunkkal az új ezredév küszöbén. Az idő végtelenjében nincs kezdet, és vég; a mi szép édes hazánk a mindenségben csak egy porszem; a mi ezeréves, dicsőség-, és küzdelem-teljes multunk csak egy szem-pillantás. És mi egy ember élete, mi egy év az örökkévalóságban?

Mégis az év alkonyán magunkba szállunk, számot vetünk a multtal, tervezünk a jövőre. S ha a multban találunk oly tényre, mely öntudatunkat kielégíti, a boldogság érzete lep meg, de egyszersmind jó föltevések támadnak a jövőre. Így képzelem kollégiumunkat is az ezredév alkonyán. Megelégedéssel tekinthetünk vissza a multa, de látjuk, hogy nagy feladatok állanak előttünk a jövőben. Erős a hitünk, hogy munkánkban velünk lesz a mindeneket megsegítő, s a mi porszemnyi munkásságunk is eszköze lesz annak, hogy ez az ezer évig véres küzdelmeknek kitett édes haza a második ezer évben mind nagyobbá, hatalmasabbá, boldogabbá lesz a kultura munkája által! Ugy legyen!

*

És most térjünk vissza a mi csendes, mindennapi munkánk körébe.

A most kezdődő év kollégiumunk beléletében ismét egy előre tett lépést jelez. Az erdélyi református egyházkerület közgyűlése új tanügyi, és fegyelmi rendszabályokat adott ki a régi, 1884 évi helyett, melyek az 1861-iki szervezet, és az 1883. évi országos középiskolai törvény alapján készültek, s ez előtt tizenkét évvel léptek életbe. Az új rendszabályok feltűnő előnyei, eltekintve a részletektől, az iskolai főhatóságok, és hivatali

tisztségek hatáskörének részletes körvonalozása, az időközben szükségessé vált rendeletek beiktatása, s végül, a magántanítói rendszer olyszerű átalakítása, hogy a magán-tanító, mint felügyelő, szorosabb viszonyba lépjen tanítványával. A bennlakás, s ezzel kapcsolatban a felügyelőség részletes szervezése a kollégium hatáskörébe van utalva, s a közelebbi két év van kijelölve e szervezet reorganizálására, és megállapítására. A felügyelőkre nemesebb, és nehezebb hivatás hárul, mint az eddig magán-tanítóké volt, mert ha nem foglalkozik is a tantárgyak betanításának meddő kísérletével, ki kell puhatolnia, hogy a reá bízott tanuló mely tárgyakból szorul ösztönzésre, segítségre. Mindaddig, míg a felügyelők új szervezetét szövegezhethetjük, a régi magán-tanítói útásítás marad érvényben, különösen azon útásítás általános részét, s az erkölcsi nevelést illetőleg.

Az új rendszabályok életbe léptetésével egyidejűleg kollégiumunk egész tisztii kara megújult. Az új hivatalnokok ifjúi lelkesedéssel lépnek hivatalaikba, de mellettük lesznek a régiek tapasztalatai, segítő jó-akarata.

Sajnos, hogy e változás alkalmával a válás keserűségében is volt részünk. Jó öreg kollégánk, Szabó Sámuel harminckilenc évi tanári szolgálata után, melyből huszonnyolc évet iskolánknál töltött, nyugalmaztatását kéri. A kérelem, főhatóságunk útján, a közoktatási kormányknál van elintézés alatt.

Az előjárósághoz intézett kérésében a következőket írja.

»Az elválás küszöbén, egy hosszú életpálya végén, mély megilletődéssel, és hálával mondok köszönetet a gondnok uraknak, velem éreztetett kitüntetés bizalmukért; veszek búcsut szeretett tanár-társaimtól azon meleg barátságért, mely együtt működésünket kellemessé, és az ügyre nézve, melyet szolgáltunk, hatásában, eredményében fokozottá, áldásossá tette.

Búcsut mondok a tanuló ifjuságnak is, melynek szeretete vonzott pálya-választásomkor; melynek szenteltem csekély erőm, tehetségem legjavát, s melynek állandó ragaszkodásában, nyugodt önérzettel mondhatom, találtam meg a biztosítékot, hogy jóra, szépre, haza-szeretetre irányzott törekvéseim nem voltak nála sikertelenek, s ezzel hazám szolgálatához, és művelődésének emeléséhez én is járultam egy porszemmel.«

Mi nem búcsuzunk öreg kollégánktól, mert közöttünk marad, és hozzánk tartozónak vallja magát ez után is.

Az új rendszabályok életbe léptetésével egyidejűleg, előljáráóságunk gazdasági felügyelőnek Szathmári Ákos, elemi iskolai igazgatónak Balogh Károly, könyvtárőrnek dr. Török István, és filológiai múzeum-őrnek dr. Borcsa Mihály tanárokat választotta meg. Az évek óta kollégiumunk kötetlenségében működő Kovács Dezső, helyettes-tanár, és Tárkányi György, vallás-tanáron kívül megnyertük még kollégiumunk szolgálatára Erdélyi Lajos, Gazelli Árpád, és dr. László Ferenc, tanárjelölteket.

A benlakási szervezet élére Erdélyi Lajost, mint ellenőrt, Almási Sámuel, Konc Elek, és László Géza, egyetemi hallgatókat, továbbá Révai Ödön és Bartalus András, tanítókat, mint új esküdteket alkalmazta előljáráóságunk, Antal Gyula régi esküdt mellé.

Az ellenőr, és új esküdtek mindjárt föl fognak eskünni rendszabályunk értelmében, mi pedig kívánjuk, hogy működésüket siker koronázza, jutalmuk a megelégedés legyen, hogy majdan örömmel gondolhassanak vissza életüknek e rövid, de igen-igen boldog korszakára.

Most kezdődő egy éves működésünkre isten áldását, és segítségét kérve, az 1896—97-iki tanévet megnyitottnak nyilvánítom.

Dr. Sárkány Lajos.

Adatok a marosvásárhelyi ev. ref. egyház iskoláinak történetéhez.

(Vége.)

Meg kell tsakugyan az előszámlált tudományokra nézve mindenkor, és különösen azt jegyezni, hogy én nem értem azoknak egészen, és merőben való megtanulását, mert az nem is eshetnék meg; hanem mindenikből ha kiválasztanók azt, a mi a közönséges életben kisebb-nagyobb mérték akármire fordítani jövendőben magát az ifju használatra, azzal, a mivel inkább lehetne magán a szükségnek idején segíthetne, sőt a mikre a tanító hajlandóságot látná, úgy idővel az előljárók is kényszeríthetnék élelmeket megkeresetésére, a korhelségtől megmenthetnők, dolgozó házakban inkább, mint a fogházokban, nagy korában is jobbithatnók, hasznos büntetésekkel inkább, mint huzással-vonással szenvedtetnők; ekkor lenne az, hogy még a korhelek, részegesek, káromkodók, tolvajok, paráznák, gyilkosok, rágalmazók, száguldozók, sánták, bénák, vakok. és néha a betegek is annyi részben, a mennyiben a keresztyéni könyörületességgel nem ellenkeznek, mindenkor rendbe tartattathatnának, és még egy ilyen institutumnak fennállására, előmozdítására bizonyos fundusul szolgálattathatnának, annyival is inkább, mivel ők kéntelenítenének, mint háládatlan tanítványok, és gyermekei ezen iskolának, mint édes anyának, azzal szolgálni gyámoltására, a mit attól vettene, de a mivel mégis nem gondoltak.

Továbbá, mitsoda renddel gondolnám az említett tudományokat taníttatni, három esztendőkre szólván, ide elrendelem ilyen formán.

Esztendő k.

I. 1. A Vallás, hetenkint, 2 óra. 2. Az Olvasás 12 óra. 3. A Magyar stylus 1 óra. 4. A Föld leírása 1 óra. 5. A Mesterségek Tudománya 1 óra. 6. A Természet-Historia. 1 óra. 7. A Szép írás 12 óra. 8. Az Éneklés 2 óra. 9. A rajzolás 12 óra. 10. A Számlálás mesterség, hetenkint, 1 óra.

II. 1. A Vallás, hetenkint, 4 óra. 2. Az értelmes Olvasás 2 óra. 3. A Gondolatok írása 4 óra. 4. A Föld leírása Erdélynek, sat. 2 óra. 5. A Mesterségek tudománya 4 óra. 6. A Minerologia, Ásványok tudománya 2 óra. 7. A Szép írás, Mettszés 12 óra. 8. A Rajzolás, a szükséges dolgok 12 óra. 9. A Mathesis 4 óra. 10. Az Éneklés, Musika, hetenkint, 2 óra.

III. 1. A Vallás, hetenkint, 4 óra. 2. Az Építés-Mesterség válogatva 4 óra. 3. Építésbeli rajzolatok, válogatva 4 óra. 4. A Mesterségek tudománya 4 óra. 5. Machinák rajzolója válogatva 4 óra. 6. A Természet-tudomány, vagy Fisika, válogatva 6 óra. 7. A Geometria practica, és ennek gyakorlása a szükségesekben, hetenkint, 10 óra.

Jegyzés. Az órák mikor legyenek kiszabva, azt ez után is meg lehet határozni, és ha valaki a Rajzolatban, Mathesisben privát órát akar kivenni a repetitiora nézve, az is meglehet, tsak collisioba ne jőjjen a közönséges óra idejével; de arra is különös ügyeletet kellenék tenni, sőt abban igen erősen szemesnek, hogy az Ifjú játékul mindenkor olyanba gyakorolná magát, a mely itten elő van számlálva, mert itt elég van, mint po. a Sétálásban a Nat. Historia, a test gyakorlásában a Természeti Tud. a Mesterségekről szóló Tudomány, télben is találhat az okos előljáró mindenkor gyönyörködtető, de azonban hasznos foglalatosságot, mellyel minden korhelségnek, keringésnek az uttya bévágattatnék, sőt a kirendelt órákon kívül való időszakaszokban vétethethetnének elő olyan dolgok, foglalatosságok, mint a sáfrány-termesztés, selyembogár tenyésztés, és mivelés, gyapju-fonás, s több ezekhez hasonló dolgok, mellyek nintsenek szokásban; holott ha az efféléket kiválogatva, miveltenék a tanulókkal az előljárók az ők betsek szerint, az egész Fundussa az Institutumnak, vagy munkás iskolának gazdagon ki volna tsinálva. Ha Franciaországban egy paraszt ember maga szeméjire tizenöt font selymet, Ausztriában két-három font jóféle sáfrányt megtermeszthet, itt mért nem? És ha mű másoknak egy font selyemért, jóféle sáfrányért 90—100 Rt. forintokat kiküldhetünk az országból, miért nem érdemelhetnők meg az efféle pénzt az ilyen iskolák felállítására, a korhelek, koldusok használására; miért nem tsalyuk közinkbe a környékből fáradságunk, szorgalmatosságunk után a pénzt Városunkba; sőt miért engedjük, hogy Oláhországból, Moldovából, egy szóval, a szomszéd Tartományokból máshova, meszszebb vigyék az efféle termésért a gazdagságot; miért panaszunk a pénztelenségre, szegénységre, fundusra, Fabrikák nem létre; miért küldjük gyermekeinket koldulni, ha nem tudnak keresni: miért ereszsük idegen országra, ha nem tudnak tanulni, látni, hallani, esmerni, élni, sat. azért

mert restek vagyunk, rendetlenek, dologtalanok, szerettyük az uraságot, holott nints Jóság, nints Capitális: szerettyük szép köntösbe jární, holott annak fonalát sem tudjuk sem fonni, sem szőni, sem festeni, sem ványolni, sem nyírni, sem nyomtatni, sem készpénzel megvásárolni; miért mutattyuk, tzifrázzuk idegen tollakkal magunkat, mint az Esopus szajkója, és selyem-palástba miért járatyuk Kedvesseinket, holott egy garas árra selyemért is idegen országra küldünk: mindezek miért vannak? Azért, mert nem vagyunk pontosak, buzgók, sat. mert nem hasznos, s nem munkássággal vagy on összekötve a nevelés, a veszetséget nevelő eszközökön, a minémü a pompa, tzifraság, serház, bálház, Elba, sétáló helyly, Bándá, comédia, kugli, s még nem tudom mitsoda sokféle gyönyörködtető, veszedelemre tsalogató eszközöknek kitanulására. nagy költséggel való felépítettésére tudunk fundust felállítani, s a jó nevelésre, a szegények, árvák, gyámoltalanok felsegíllésére hol a fundus, azt kezdjük: mi ennek az oka? Nints nevelés, nints munkás nevelés, holott azt egy jó tapasztalású, okos, ügyes Director kevés költséggel megkezdhetné, és idővel magát az Oskolát, atyafiait, Hazáját árvák, szegények, s több ezekhez hasonló minden jó institutumok előmenetelit munkába vehetné, gazdagíthatná, tsak pontosság, buzgóság, rend, egyetértés, és igaz atyafiságos szeretet lenne, isten úgy segittene, így is adná lelkünk boldogságát, én így gondolom, hiszem, és vallom, a ki vagyok egész tisztelettel a Ven. Dom. Consistoriumnak M. V. a. 1818. alázatos szolgája: Borosnyai L. János, M.-Vásárhelyi Polgár, és Reform. proffessor.

*

Midőn a »Schola Particula«, mint ilyen, 1718-ban megszűnt az egyház iskolája lenni, az egyház további gondját, a fiu-nevelést a kollégium normális iskolában biztosítva látva, inkább a leány-nevelésre fordította. A latinos iskola, azonban, úgy látszik, hogy nem elégitette ki a polgárság igényeit, mivel már 1802-ben Trencsényi, m.-vásárhelyi pap mozzalmat indít egy polgári iskola felállítása érdekében, hol a fiuk az életre szükségesebb tudnivalókban nyerjenek oktatást. Miután a kollégium professzorai, és előljárósága, bár elvben maga is helyesnek tartotta egy ily iskola felállítását, s éppen ezért még 1800-ban dolgoztatott ki tervet »egy magyar iskola« részére, a fölvetett kérdés megoldásához nem akartak hozzájárulni, a mozzalom megindító a főkonzistoriumhoz folyamodtak, hol a kérdést oly életre valónak találták, hogy a kormánytól a polgári iskola részére 120 mfrt. segélyt eszközöltek ki, s erről a kollégium előljáróságát értesítik is.

Ugy látszik, azonban, hogy a polgári iskolából ennek dacára sem lett semmi, legalább levéltárainkban erre vonatkozólag semmi adat sincs. Megerősíti különben e föltevésemet azon körülmény is, hogy 1818-ban Elek János, helybeli polgár újból megsürgeti a polgári iskola fölállítását, mert a mint beadványában mondja, »a tanítás, és tanulás mesterségétől függ, és épül az élet.« Elek János indítványát az egyháztanács bizottságnak adta ki, melynek egyik tagja, Borosnyai Lukács János, kollégiumi professor volt. Így született meg a fennebb közölt polgári iskolai tervezet, mely nem csak a benne

hangoztatott elveknél fogva érdekes, és értékes, hanem azért is, mivel kora tanügyi, és társadalmi viszonyaira is élénk világot vet, s éppen ezért jónak láttam külön is közölni, jóllehet »Marostordamegye tanügyi monografiája« című munkámban is egész terjedelmében fölvettem.

Közli: Pallós Albert.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. szept. 23.

Elnököit: főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. Jelen voltak: br. Kemény Kálmán, és Simó Lajos, egyházkerületi főgondnokok, Szász Gerő, főjegyző, br. Bánffy Ernő, Kenessey Béla, Becsek Lajos, dr. Vályi Gábor, és Parádi Kálmán, igazg.-tanácsosok, Deák József, pénztárnok, dr. Deák Albert, ügyvéd, Maksay János, számvévő, és Kádár János, s.-titkár, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitván, szívélyesen üdvözli br. Kemény Kálmán, és Simó Lajos, főgondnok, és br. Bánffy Ernő, igazg.-tanácsos aait. kik ez alkalommal először vesznek részt Igazgató-Tanácsunk ülésin. Üdvözli őket, mint az egyházi téren régi hiv munkásokat, kik bizonyára ezen új állásukban is oly kiváló buzgósággal, és bölcs belátással fognak az egyházkerület ügyeinek intézésére befolylni, mint a hogy szívélyen hordozták, és fáradságtalanul munkálták eddigi szűkebb hatáskörükben is anyaszentegyházunk érdekeit. Jelzi egyuttal elnök aa. hogy miután az Igazgató-Tanács tagjai a közigazgatási bírósági ügyekben másodbírói funkciók teljesítésére is hivatva vannak, az új zsinati törvények értelmében, bírói esküt kell tenniök, s ennek letételére az új tagokat ezennel fölkeri. Az eskü ünnepélyes letétele után, Igazgató-Tanácsunk éljenzéssel tette magáévá főtiszt. püspök, aa. üdvözlését.

A napirend során a következő ügyek nyertek elintéztést.

A theologiai fakultás igazgatóságának a tanév megnyitására, és a vizsgálatok sorrendjéről szóló jelentése tudomásul vétetett, s miután az idej egyházkerületi közgyűlés a vizsgáló biztosok kijelölése iránt nem intézkedett, az ez alkalommal tartandó alap- és lelkész-képesítő, valamint egy magántanári vizsgálatához egyházkerületi biztosokul Igazgató-Tanácsunk dr. Vályi Gábor, dr. Szádeczy Lajos, és Deésy Gyula, aait. kérte föl.

Sepsi-Szt.-Györgyi kollégiumunk ama kérése, hogy egy rendes vallás-tanári tanszék rendszeresítése, és annak a következő egyházkerületi közgyűlésen a most alkalmazott ideiglenes vallás-tanár promoveálása által leendő betöltése eszközöltessék: teljesíthető nem volt, mert a vallás-tanári minősítés közérvényü megállapításának kérdése csak a jövő évi konvent által fog elintéztetni. Fölhivatott, azonban, a kollégium előljárósága, hogy a magasabb összegü államsegély megnyerésével kapcsolatban a vallás-tanári tanszék rendes szervezését is vegye számításba, és a jövő évi egyházkerületi közgyűlés előtt tegyen előterjesztést e tanszék betöltését illetőleg, hogy a kvalifikáció megállapítása után, a már szervezett állásra a pályázat kiírható, és annak eredményében az állomás betölthető legyen.

Ezek után, a tasnádi, diósadi, nagyalmási, monói, és kökösi egyházközségek iskola-ügyeiben hozta meg

Igazgató-Tanácsunk határozatait, a fenforgó hiányok pótlását rendelve el, illetőleg, kellő útastást adva az iskolák államosításának, felekezeti érdekeinknek megfelelő módon leendő keresztülvitele érdekében.

Nagy-Enyedi Bethlen-kollégiumunk előjáróságának a jövő év nyarán rendezendő tanítói póttanfolyam tervezetét bemutató jelentése jóváhagyó tudomásul vétetett, de a póttanfolyam vezetésére vállalkozó tanárok 500 frtnyi honoráriumának fedezete tekintetében csak a számvevőség bekért véleménye alapján fog Igazgató-Tanácsunk határozni.

Ördög-Kereszturi egyházközségünk indokolt fölterjesztésére elvileg megengedte Igazgató-Tanácsunk, hogy az egyházközség az ottani állami iskola elhelyezésére megfelelő iskolát, és tanítói lakot építhessen körülbelül 4000 frtnyi törlesztő-kölcsönrel, oly módon, hogy a kölcsön annuitását az államtól nyerendő bérösszeg fedezze. Együttal őszinte köszönetet szavazott Igazgató-Tanácsunk mélt. Szacsвай Sándor, főgondnok aá.-nak, ki az állami iskola létesítése, és most annak megfelelő elhelyezése érdekében odaadó buzgósággal, és nemes áldozatkészséggel járt, és jár el.

Beérkezett fölebbezés folytán, feloldotta Igazgató-Tanácsunk a deési egyházmegyei közgyűlés azon határozatát, melylyel a kozárvári egyházközség arra köteleztetett, hogy volt beszoigáló lelkésze özvegyének a beszoigálási díjakat ez év végéig fizesse, mert egyházi törvényeink szerint özvegy-árvai kegyjavadalom kiszolgáltatására az adminisztrált egyházközség nem kötelezhető; méltányossági alapon pedig csak magának az egyháznak áll autonóm jogkörében némi kegydíjat folyósítani.

Az illetékes egyházmegye ajánló fölterjesztése alapján, jóváhagyást nyert az abrudbányai egyházközség ama határozata, melylyel jelenlegi lelkészének javadalmát évi 120 forinttal fölemelte.

Magyar-Baksai egyházközségünk iskola-renoválási költségeinek fedezésére, központi kezelés alatt álló alapjának felgyűlt kamataiból, 296 frt. 60 kr kiutaltatott.

A szilágy-szent királyi egyházközség kérésére megengedte Igazgató-Tanácsunk, hogy nevezett egyházunk a monói egyházzal továbbra is társas viszonyban maradjon, anyaegyházi jellegének föntartása mellett mindaddig, míg a papi fizetés egy részének tőkésítése által, esetleg más úton is, papi javadalmát legalább is 600 forintra emelheti.

A nagyteremi egyházközség központi kezelés alatt álló alapjánál 6 frt. 77 kr. fölhajthatatlan követelés törzése elrendeltetett.

A dézsi egyházmegyei közgyűlés indokolt fölterjesztése alapján engedélyt adott Igazgató-Tanácsunk az esperesnek arra, hogy a babuci dezolált egyházközség ingatlanait eladhassa.

Abafáji egyházközségünk ama kérése, hogy szélvihar által ledöntött tornyának helyreállítására néhány évre rendszeres segélyben részesüljen, az államsegélyi alap nagymérvű lekötöttsége okán, teljesíthető nem volt, hanem utasított az egyház egyszer s mindenkorai segély iránti kérés beadására.

Végül, még néhány apróbb ügy elintézése után, jóváhagyta Igazgató-Tanácsunk a főtiszt. püspök aá. és

Pokoly József, theol. tanár aa. között az egyházkerület történetének megírására vonatkozólag megkötött szerződést, s ez után az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, bezárattott. r. s.

Az egyházmegyéből.

Dézi ev. ref. egyházmegyéből.

Egyházmegyénk folyó év augusztus hava 23-án tartotta meg Dézsen. a ref. leányiskola nagytermében évi rendes közgyűlését. A tagok, tekintve a nyári szorgos munkaidőt, csak közepes számmal jelentek meg. Mint mindig, most is jelen voltak mélt. Simó Lajos, főgondnok, Roth Károly, gondnok, Simó Béla, tanfelügyelő, a kik megelőzőleg, 22-én az egyházmegyei tanácsülésben is résztvettek.

Esperes aa. 23-án, reggel 9 órakor, szokott módon nyitja meg a gyűlést, mely, a névsor felolvasása után, meg is alakul. Főjegyző aa. olvassa fel terjedelmes jelentését a mostani közgyűlésig tartott egyházmegyei tanácsülések működéséről, melynek jóváhagyó tudomásvétele után, a tagok esperes aának vezetése mellett, testületileg templomba mentek, hol Nagy Imre, kendi-lónai lelkész aa. tartott buzgó imát, s Pál efézusbeliekhez írott levele II. rész 19--22. verse alapján, mindvégig figyelmet lekötő beszédet, melyben a ref. egyház iránti szeretetet rendületlen hit és jócselekedetek által köti a hallgató közönség lelkére.

Isteni tisztelet után, közgyűlésünk felveszi a megszakított munka fonalát. Esperes aa. teszi meg sok utánjárással és nagy gonddal összeállított, s egyházmegyénk beléletének hü képét feltűntető terjedelmes évi jelentését, melyből alaposan megismerhettük egyházközségeinknek ugy szellemi, mint anyagi helyzetét is. E kimerítő jelentés jegyzőkönyvre vétetni határozattott, esperes aának pedig jegyzőkönyvileg köszönet szavaztatott.

Lemondás folytán megüresedett algondnoki állásra kijelöltettek: 1. ső helyen Rettégi Sándor, 2. ik helyen Zsombori Lajos, 3. ik helyen Simó Béla, aáfiai.

Szintén lemondás folytán egyházmegyei országos közalapkezelőnek megválasztott Vászárhelyi Boldizsár, dézsi ref. lelkész, afa.

Tanügyi előadó évi jelentéséből megtudtuk, hogy felekezeti iskoláink közül a mult közgyűléstől fogva következők lettek államosítva: H.-Lápos, Berkesz, Galgó, Szelecske, Kozárvár, Néma, Kackó, Kendi-Lóna, Kecset, Ö.-Keresztur, M.-Fodorháza, Bádok és Válaszut. Felekezeti iskolánk van még Hosszufalván, Kolto Katalinban, hol a tanítói fizetés 155 frt. államsegélylyel 300 frtra lett kiegészítve, Kis-Esküllön 66 frttal 300 frtra, Csomafáján szintén 91 frttal 300 frtra. Iskolánk van még Kérőben, hol a régi kántortanító tanít és Szinyén, hol a körlelkész teljesíti a tanítást is. Felekezeti iskolánkban a jelentés örvendetes haladást mutatott fel.

Több-kisebb jelentőségű ügy elintézése után, a kinevezett bizottságok adják be jelentéseiket. A közpénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése szerint, 821 frt. 52 kr. bevétellel 781 frt. 52 kr. kiadással és 40 frt. pénzkészlettel ment szakszerű és pontos számadás jóváhagyott. Jóváhagyott az 1895. évi házipénztár számadása is 114 frt. bevétellel s ugyanannyi kiadással, s több, mint 1000 frt. alaptőkével. Mindkét számadásra a mentvény pénztárosnak elismerés mellett megadatott. Özvegy-árvai gyámintézeti pénztárunkat módosított szabályaink értelmében szakszerűen kezelve találta bizottságunk, miből közgyűlésük saját kérésére Bedeházi János, noszolyi körlelkésznek, mint volt kidei pap által befizetett részvényjарulékat kiutalta, de egyuttal a részvényesek sorából is törülte.

Ezek után, a hála, és kegyelet érzelmeinek tett eleget közgyűlésünk.

Jegyzőkönyvében örökitette meg nagy nevét Szacsvai Sándorné-Wesselényi Josephine bárónőnek. ki a mig élt, azon

vidéknek, hol lakott, Tábitája vala, s halála után nevét örök becsü alapítványai által tette halhatatlanná. Bánatos férj, főgondnok Szacsvai Sándornak, részvétirat küldetett.

Gyűlésünk nevében, esperes aa. a szeretet szavaival üdvözölte mélt. Simó Lajos, főgondnok aát. azon alkalomból, hogy egyházkerületi főgondnokra választott meg, kérvén bölcs tanácsát jövőre is. Mire főgondnokunk a megtisztel-

tetést megköszönvén, beszédében jelezve azon körülményt, hogy egyházi ténykedéseire nagy befolyással volt ez az egyházmegye, honnan nyerte tetteire mindég az irányt, és az eszmét, ügyeit szíven fogja viselni, felvirágzására kész szívet tovább munkál.

Esperes aa. rövid bezáró szavai után, a közgyűlés véget ért.

Tunyogi Béla.

TÁRCA.

Történeti adalékok.

Szász Károly, enyedi tanár levele Bolyai Farkashoz, 1846.

Az említett évben Szász Károly meghívja Bolyait huszonöt éves tanársága ünnepélye alkalmával tanítványai vizsgájára. Bolyai el is ment. Hogy tagadhatta volna meg matematikus kedves barátja kérését! És mi történik? Az az óriási szellem, melylyel ő birt, a mély gondolatokba merülés, és komoly foglalkozás után is, képes egyszerre kiragadni magát, s minden gondját szegre akasztva, búját-baját otthon hagyva, könnyű társalgással mulat, és mulattat úgy, hogy még a testi táplálék-ról is megfeledkezik, szelleme kellő szellemi táplálékra találván. Szász Károly asztalánál ebéd alkalmával oly elragadtatva, s élénken társalog régen nem látott tudós barátaival, hogy egy fogás ételből sem vett, s csak az ebéd végefélé, a házi gazda ezen szavaira: »hiszen, te Bolyai, semmit sem ettél«, vette észre, hogy étlen maradt. »Recte, szól az öreg, főzzenek két tojást higan«, mi meg is történt, s lón kedélyes nevetés.

*

N.-Enyed, jun. 16. 1846.

Kedves barátom! Lefolyt évek hosszú sorának az is örvendhet, ki akár valóban, akár képzetében szerencsétlen, ha nem egyébért, legalább azért, mert már lefolytak, s én is őszintén megvallom, hogy azon negyedszázadot, melyet az enyedi kollégium mellett mindjárt betöltendő vagyok, minden fénypontjai, s némi örömei mellett is, újra vissza nem óhajtom, a jövőből még annyit kívánni kötelességem, mennyi kell, hogy hat éves fiamat (Bélát) legalább húsz évig fölneveljem. Azonban, e tetemes szakasz végére azt az örömet csakugyan emberi természetem nyomán akartam csinálni magamnak, hogy ötvenedik exámenem valamennyire magamat is kielégítő legyen, s melyre néhány (22 kezdette, 12 kitarította) tanítványimat felső mathesis elemeket tanítván, velök nyilvános szemlére állok 30. junius. Erre téged is meghivtalak volt barátság, és honérzelem nevében, s úgy emlékszem, ígéretél is, legalább ellenkezőre emlékezmem, lehetetlen. S ha újra kimondom, hogy jelenléted nélkül az egész minden jelentését elveszti, nem csak előttem, de téged hön óhajto tanítványaim, sőt az egész közönség előtt is, melyben egy sincs, ki Maclaurinnak valaha csak nevét halotta volna, hogy az ifjak igen jól igyekeztek, s szégyent nem vallnak, hogy az én fiam, a Hegedüs Sámuelé, és a Kemény Simon unokája is köztük van, s még néhány nagy jeles ifjú, nem hiszem, nem merem feltenni, hogy betegség esetén kívül, egyébért elmaradj. Ezen reményben küldöm a tanulmány tárgyát csak érintő thesiseket, s hogy az emberi, s tudományos kíváncsiságot is szövetségesemnek fogadjam, feltételül teszem, hogy mihelyt azokat olvastad, már kötelezve vagy a jövetélre. B. Kemény Pál küld családom után ezen hó végével. Parancsolj az alkalomnak úgy, hogy egyik szekér 29-én érkezék le veled, 2-ik julii ketten

együtt megyünk vissza. Ujból esdekelve, kér és kér, és vár hű barátod, Szász.

Külcim: Tekintetes b. (bolyai) Bolyai Farkas tannok úrnak barátságos tisztelettel. M.-Vásárhelyt.

NB. Feladatott N.-Enyeden junius 17-én, érkezett Vá-sárhelyre jun. 20-án, a mint a postajelzés mutatja.

Eredetije a Bolyai irományai között a m.-vásárhelyi kollégium könyvtárában.

Közli: Kontz József.

Könyvismertetés.

(Pál apostol tana a megigazulásról. Ujszöv. theologiai tanulmány. Irta Bodor János, zágoni ref. pap. Ára 1 korona 50 fillér.)
(Vége.)

A mint a bűnnek fészke a szárksz, úgy annak megsemmisítése is csak a szárkszban lehetséges. Ezért kellett Krisztusnak *ἐν ὁμοιώματι σαρκός* megjelenni. « (Az *ἐν ὁμοιώματι* kifejezés nem azt jelenti, hogy Jézus valóságos bűnössé lett, hanem csak tekintetett bűnösnek; csak mintegy elvileg képviselte a bűnt, vette magára, a következmények hordozásában, azt a szerepet, mintha bűnös volna)

A szárksz uralma alól felszabadult új életnek föltétele, hogy miképpen a Krisztus *ἐν ὁμοιώματι σαρκός* küldetett, hogy *ἐν σαρκί* kárhoztassa a bűnt halálában: úgy összenőjjünk vele mi is *τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ*, azaz: miként ő jelképileg (hasonlatosság szerint) bűnössé lett, úgy mi is elvileg vegyünk részt az ő halálában (Róm. 6, 5.). És ez által veszti el a szárksz velünk szemben jog igényét, »mert a ki meghalt, megszabadult a bűntől. Krisztus, mikor meghalt, a bűnre nézve egyszer s mindenkorra halt meg, élete pedig már istennek rendelt élet; így ti is gondoljátok meg, hogy (az ő halálának fölvételében) a bűnre meghaltok, s éltek Istennek a Jézus Krisztus által.« (Róm. 6, 7. 10. 11:)

Látni való, hogy Pál eme fejtegetéseiben úgy a Krisztus bűnössé létele, mint az embernek az ő halálában való részvétele csak látszólagos állapot, mely (az állapot ténylegsége helyett) bizonyos cél érdekében úgy tekintetik, mintha tényleges volna. De, a mi itt átmenetileg, mint látszólagos jelenik meg: a pszichologiai összeköttetés Krisztus halála, és az emberi bűnök megsemmisülése között valóságos követelményné is válik tovább Pál tanrendszerében.

Krisztus halálában a tökéletes szeretet eszméje jelentetett ki. E nagy áldozat tényében istennek szeretete öntetett ki a mi szívünkbe. (Róm. 5, 5.) Ehhez fogható szeretet, mely e halálban nyilvánult, egészen ismeretlen a földön. Még az igaz ügyért is nehezen hal meg valaki: mennyivel nagyobb szeretet nyilvánult ennél a Krisztus halálában, a ki a bűnösökért áldoztatott meg!

Az isteni szeretet ily gazdag áradásával szemben, hogyan maradhatna az ember érzéketlen? »Nem marad, mert nem lehet érzéketlenné maradnia. Ez a szeretet viszont-

szeretetet ébreszt az emberben, mely ellenállhatatlanul vonja, kényszeríti, hogy ebben a szeretetben egyesüljen a Krisztussal, életét neki szentelje, minthogy azt ugyanis neki köszönheti. És hogy ha az ember a Krisztussal a szeretet által egyesül annyira, hogy »többé nem ő él, hanem a Krisztus ő benne«, akkor kötelességszerűleg áll előtte a megújult hivatás: »a ki a Krisztusban van, új teremtmény legyen; a régiék elmúltak, ime, újjá lett minden«; érvényre kell jutnia az isten törvényében gyönyörködő belső embernek. Már nem lehet kárhozzátása a Krisztusban élőknek, »mert a Jézus Krisztusban való élet szellemének törvénye megszabadított minket a bűn, és halál törvényétől.«

Az ember ezen új (a bűn uralmától megszabadult) erkölcsi állapota tehát az isteni kegyelem hatása alatt jön létre, és ennek fölvetelére szolgál az ember részéről a hit. E két tényező összeműködésén épül föl a Pál üdv tanrendszere.

Az üdv alapját képező kegyelem alig különböztethető meg a tökéletes isteni szeretettől. »Mintegy a szeretet eszméje konkrét alakjának tekinthetjük. Midőn isten úgy szeretett, hogy Krisztust akkor adta érettünk halálra, mikor bűnösök valánk: a szeretet ezen ténye nem volt egyéb, mint a kegyelem megjelenése. Minthogy pedig ez a kegyelem ingyen való, ugyanazért nem lehet semmi más, mint a szeretet betetőzése. Mihelyt valami egyébre épülne, mint kizárólag éppen erre a szeretetre; ha péld. ennek alapja a mi érdemünk, cselekvésünk lenne, melyben (bármily tisztán) a mi részünkről nyilatkoznék először a szeretet: azonnal megszűnnék ez az isteni tény χάρις lenni, és lenne jutalmazás, fizetés, de nem kegyelem. Ezen a kegyelemen kell felépülnie az isten és ember közti viszony öszhangjának.« És ez a kegyelem kizárólagos. Emberi érdem, körülmétkedettségek, a törvény betöltése, sat. mind ki vannak zárva az igaz állapot, vagy az isten előtti kedvesség eszközléséből. Az új üdv-elvnek, a kegyelemnek megjelenése fölőlegessé tette a régit (a törvényt); azért az üdvnek a régi úton való keresése nem hogy elősegitené, sőt lehetetlenné tenné a kegyelem érvényesülését.

E szerint a törvény, (bár magában véve jó, igaz, és szent) az üdv eszközlésében nem bír abszolút érvénnyel, hanem csak ideiglenes, közvetítő szerepet játszik. A törvény hivatása ugyanis, hogy öntudatra juttassa a bűnt, élessze az emberben a bűn hatalmából való szabadulás vágyát, s ekkint, mintegy kézen fogva, a Krisztushoz vezérelje.

A kegyelem alapján (mint említettük) az üdvösség megszerzésének útja: a hit. A mint a kegyelem kizárja a törvényt, éppen úgy kizárja a hit a cselekedetet. Törvény, és cselekedet, kegyelem és hit elválaszthatatlanok; de, törvény és kegyelem, cselekedet és hit kibékíthetetlenek.

A hit volt az (s nem a cselekedet), a mi Ábrahámnak δικαιοσύνη gyanánt számíttatott be, és minthogy ez egyúttal a mi tanulságunkra is iratott meg: tehát ez a δικαιοσύνη »tulajdonittatik« mindazoknak, a kik hisznek. (Róm. 23, 25.) Mert, ha az ígélet csakis az Ábrahám fiaira volna is korlátozva: észre kell vennünk, hogy a kik hitből vannak, tulajdonképp azok az Ábrahám fiai; isten a pogányokat is hit által fogja idévezíteni. (Gal. 3, 6.-7.) A hit az, mely által igazoltatnunk kell, hogy békességünk lehessen istennel. (Gal. 5, 1.) A hit az igazakra nézve élethatalom: »az igaz ember hitből él.« (Róm. 1, 16-17.)

A hit kizárólagos érvényességét hangsúlyozó eme nyilatkozatokból egyszersmind az eredmény is kiemelkedik, a mit a hit által elér az ember. Ez az eredmény pedig: az igazolás, fölmentés, a hitnek δικαιοσύνη gyanánt beszámítása, s (a mi ezzel analog) a fiuvá fogadtatás (υιοθεσία). Tehát, nem valami pozitív eredményt érünk el, hanem csak imputált állapotot. Sem az igazolás, sem a fiuvá fogadás nem valóságos megigazulás, illetve, istenfiuság; hanem csupán az isteni kegyelem tényének eredménye, az alap, melyen tovább kell épülnie az ember morálításának. Tévedés volna hát azt hinni, hogy a fölmentés és fiuvá fogadás által eltöröltetett az ember erkölcsi rendeltetése; ellenkezőleg, a hit alapján való igazoltatásunk a kegyelemből való fiuvá fogadtatásunk magában hordozza a δικαίος állapotra, az erkölcsi istenfiuságra való rendeltetésünket. A bűnöst δίκαιος-nak tekinti az isten, hogy felmenthesse, fiává fogadhassa; de a felmentettnek már δίκαιος-szá, a fogadott fiúnak isten fiává is kell lennie.

A megigazulás valláserkölcsi eszméjének teljes megvalósulását a krisztusi πνεῦμα eszközli bennünk. Ez hozza létre erkölcsi életünk megújódását, ujjászületését, és (ennek szakadatlan folyamát) a megszentelődést, melyben »a bűnökkel való szakítás és πνεῦμα-nak való teljes önátadás kettős mozzanatában a már nemcsak tulajdonított, de valóságos δικαιοσύνη, és nemcsak υιοθεσία, de tényleges isten-fiuság jelenik meg.« A két utolsó fejezetben ezt, a πνεῦμα által létrehozott, új erkölcsi életet, továbbá, a hit és szeretet egymáshoz való viszonyát mutatja föl szerző, s ezzel be is fejezi Pál megigazulás-tanának rajzát.

Ugy hiszem, a fenebbi hézagos ismertetésből is kitűnik, hogy a szóban levő munka nagy olvasottság és alapos tanulmány figyelemre méltó gyümölcse. Minden során meglátszik, hogy szerző mélyen behatolt a nagy apostol szellemébe, hogy egész előszeretettel foglalkozott tárgyával, s igyekszik az iránt az olvasóban is rokonszenvet és érdeklődést kelteni. Tárgyalása szigorúan tudományos, de azért nem száraz, absztrakt, hanem könnyen folyó, logikus; iránya világos, élénk és nem egy helyen, lendületes.

A szöveg közé szótt bibliai helyek a szerző fordításai, melyek eléggé sikerültek, s Pál gondolatainak megértéséhez nagyban hozzájárulnak. A felett, itt-ott, lehetne ugyan vitázni, hogy egyik-másik helyet miért fordítja és értelmezi így, és nem máskint; de ez az exegeta szabadsága, különböző magyarázók eltérő nézetének az eredménye.

A munkán átvonuló józan, szabadelvű irány és fel fogás, meglehet, nem fog tetszeni a názárénusokkal kacérkodó »igazhitűeknek«; de mi, a szaktudomány szempontjából, csak helyeselni tudjuk, hogy szerző mindenek felett az igazságot tartotta szem előtt, s az ujszövetségi iratok minden áron megóvandó hármóniája kedvéért, nem dobta el a tudományos vizsgálódás pozitív eredményeit.

Modern theol. állásponttól (a görög idézetekben előforduló nagyszámu sajtóhibáktól eltekintve) nem sok kifogást emelhetünk a munka ellen, s csak örömmel fejezhetjük ki a fölött, hogy szerző, több mint tíz évig tartó szakítás után, ismét visszatért »à son premier amour«, a theol. tudományokhoz.

Melegen ajánljuk a becses tanulmányt olvasóink érdeklődő figyelmébe.

Ifj. Péter Károly.

Különfélek.

Főlkérés.

Az utolsó évnegyed itt van. Még egy pár hónap, és elbúcsuzunk a millenáris esztendőttől. Ha olvasóink nem akarnak elbúcsuzni a »Prot. Közlöny«-től is: szívesen fölkérem az illetőket, kik olvasóinknak éppen felét teszik, hogy tartozásukat törleszteni szíveskedjenek. Az esperes urak jóakaró beavatkozását kérem, úgy látszik, szükség van a sürgetésre.

Kolozsvártt, szept. 30. 1896.

Szász Gerő.

— **A már előre jelzett alapvizsga folyó hó 28-án megtartott.** Jelentkezett nyolc ifju, és pedig Antal Géza, Biró Sándor, Jakabházi Dániel, Kállai Ferenc, Szakács Ferenc, Székely Sándor, Tankó Béla, és Vallancs Miklós. Főtiszt. püspök, aa. hivatalos elfoglaltsága miatt távol lévén, a vizsgán, egyházkerületi jegyző, Szász Gerő, helyettesítette. Maga a vizsga olyan eredménnyel végződött, hogy még mindig fenmarad számunkra az a szép kötelesség: felkérni az ifjuságot, hogy idejét bölcsen használja fel; éljen az idővel, és szoktassa lelki tehetségeit arra a nagy munkára, mely reá vár a jövőben. Igaz, hogy az egész élet tanulás, a jó pap holtig tanul, sat. De azért csak mégis úgy van az, hogy azt a penzumot, a melyet ifju korunkban kell elvégeztünk, ha véletlenül el nem végezzük a maga idejében, az előhaladott idő, tehát az életnek nevezett problema megoldani soha nem fogja. Buzditunk, lelkesítünk, és kérjük a mi ifju barátainkat, találják büszkeségüket a kötelesség teljesítésen túl, abban az öntudatban, hogy a lehető tudás korlátai között teljes tájékozottsággal bírnak mozogni.

— **Megjelent, és hozzánk is beküldetett** »Ezeréves hazánk története«. Irta Jámbor Lajos, békési néptanító, számos képpel díszítve. Kiadta Hornyánszky Viktor. Ára bekötve 1 ft. Ez a szépen kiállított vaskos könyv igen jó könyv annak, a minek szánva van. Históriai krónika elég

simán gördülő alexandrinusokban. Minden sorából igaz magyar lélek szól az olvasóhoz, és ez nagyon alkalmassá teszi, hogy minél nagyobb elterjedést nyerjen a nép között, és az alsóbb iskolákban is. Különösen vizsgák alkalmával jutalomkönyvnek, vagy ünnepi, névnapi ajándéknak, kivánni sem lehet jobb könyvet. Csodálkozunk, hogy mért nem rendeznek e könyvből olcsó kiadást a ponyva számára: ott eredményezne csak megbecsülhetetlen hasznot.

— **Elemi csapás által meglátogatott zsoboki** paptársunk részére újabban vettünk bethleni pap, Gyárfás Albert, aától 1 frtot. Összes gyűjtésünk eddig 58 frt. 55 kr. Szívesen kérjük paptársainkat, néha, olykor, mentől gyakrabban emlékezzenek meg a legnagyobb keresztyéni erényről, a jótételről.

— **Lapunk 37-ik számában közöltük** disznajói lelkész, Csiki Károly gyűjtését a zsoboki vízkárosultak részére, most adjuk a részletes kimutatást a következőkben: Bartha Sára-Zsigmond 20 kr. Kocsis Ferencné 30 kr. Nagy György Palkó 20 kr. Kolcár Ferenc 20 kr. Biró Pista 20 kr. Özv. Zsigmond Gáspárné 10 kr. Özv. Zsigmond Mihályné, pénzes, 10 kr. Sütő Erzsébet 10 kr. Dali Gáspár, ifju, béres, 20 kr. Csuma Mihály, ifju 20 kr. Vita Mihály, 10 kr. Bartha Ferenc 20 kr. Bartha Miklós 20 kr. Bálint Jánosné 10 kr. Demeter Anna 5 kr. Vita János, hegyi, 10 kr. Nagy János, hegyi, 20 kr. Kolcár Ferenc kezéhez adakoztak: Barabás Ferenc, finkuj, 25 kr. Vita Ferenc, kánya, 10 kr. Király János 15 kr. Nagy János, Palkó 10 kr. Biró Miklós 10 kr. Bálint Mihály, Katié, 10 kr. Zsigmond Mihály, ugyan, 15 kr. Demeter György 20 kr. Vita György, Kánya, 10 kr. Bálint István 20 kr. Özv. Módi Jánosné 10 kr. Barabás István, finkuj, 10 kr. Biró János, Jánosé, 20 kr. Vita György, Józsefé, 10 kr. Weisz Dávid 10 kr. Dali Ferenc, Batyié, 10 kr. Farkas Gyula 5 kr. Zsigmond Mihály 10 kr. Nagy György Mihályé, Vinyik, 10 kr. Dali Mihály, Forgács, 10 kr. Dali Gáspár Jánosé 20 kr. Vita István, Kréc, 5 kr. Nagy Kriska, Batyié, 5 kr. Vita János, Dákó, 10 kr. Zsigmond János, csapi, 5 kr. Bálint Mihály, Mikádós, 10 kr. Vita Gáspár, puji, 5 kr. Nagy András, Tiszturé, 10 kr. Biró András, Cseruj, 10 kr. Nagy Márton 20 kr. Vita György, Kérc, 10 kr. Nagy Ferenc, Pistáé, 10 kr. Vita Kriska, Bodi, 10 kr. Zsigmond Éva, End, 10 kr. Kocár János Mihály 10 kr. Barabás János, End, 5 kr. Vita Ferenc Gál 20 kr. Ördög Mihály, Vajda, 10 kr. Ördög János, Vajda, 10 kr. Vajda Ferenc 10 kr. Vita János, gondnok, 10 kr. Izsák Adolf 10 kr. Grünbam Leopold 10 kr. Nagy András, moti, 10 kr. Vita Ferenc, Kréc, 20 kr. Zsigmond János Jankuca, 20 kr. Vita György, kulágyi, 20 kr. A zsoboki károsultak részére Csiki Károly, lelkész kezéhez begyűlt 2 frt. 75 kr. Kolcár Ferenc kezéhez 5 frt. 55 kr. Összesen, 8 frt. 30 kr. A pap részére Csiki Károly 1 frt. Ev. ref. egyház 2 frt. Jakob Zsigmond 25 kr. Összeg, 11 forint 55 krajcár.

HIVATALOS RÉSZ.

3463—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának, és ev. ref. iskolaszékek nt. Lelkész-Elnöke-nek.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak folyó évi 45,954. számú leirata alapján, Piller József, tiszaujlaki tanító, szénszűrővel, pohárszekrényvel ellátott iskolai higienikus víztartóját a mélt. t. Elöljáróságok és iskolaszékek figyelmébe, és megszerzésre ajánljuk.

Kolozsvártt, 1896. évi szeptember hó 19-én.

Parádi Kálmán,

Szász Domokos,

tanügy-előadó

ref. püspök, mint elnök.

3428—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium mélt. t. Elöljáróságának.

Tudomásvétel végett értesítjük a mélt. t. Elöljáróságot, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó évi 48,539. számú intézkedésével, az 1883. évi XXX. tc. 46. §. alapján, az állami felügyelet gyakorlása végett, a kolozsvári, marosvásárhelyi, nagy-enyedi, székely-udvarhelyi, és zilahi főgimnáziumokhoz Kunc Elek, kolozsvári tankerületi főigazgatót, a sepsi-szent-györgyi, és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig Elischer József, tankerületi főigazgatót küldötte ki az 1896—97-ik tanévre.

Kolozsvártt, 1896. évi szeptember hó 19-én.

Parádi Kálmán,

Szász Domokos,

tanügy-előadó.

ref. püspök, mint elnök.

1279—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett sárvásári leány-egyházközségben az énekvezéri állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel, és hivatalos fölszámítás szerint, 111 frt. 37 kr. értékű termény-fizetés, ehhez járul, ha az állomás okleveles tanítóval töltenek be, a nmélt. vallás- és közokt. miniszter ur által engedélyezett 289 forint államsegély.

Pályázati határidő: október hó 20. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aá. hoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. szept. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1280—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett mezőcsávási egyházközség nőtanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül, 400 frt. készpénz fizetés és tüzfára 10 frt.

Pályázati határidő: 1896. okt. 20. Folyamodványok nagytitst. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvártt, 1896. szept. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Október 8.

41. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérméntve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Néhány szó a lelkész-képzésről.

(Tanévmegnyitó beszéd. Felolvasott az 1896—97-iki tanév meg-
nyitása alkalmával 1896. október 1-én.)

Méltóságos előjáróság! Nagyérdemű kö-
zönség! Nemes ifjuság!

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásán, isten kegyelméből, a második tanévet lesz szerencsénk megnyitni, s ezzel folytatni azt a felséges munkát, a melyre elhívott bennünket az úr; minket, mint ez idő szerint a fakultás tanárait, hogy vezessük a reánk bízott ifjuságot abba a csodálatos világba, a melyet az isten készített az őtet szeretőknek, hogy lennének örökösei annak, és önöket, nemes ifjuság, a kik az úr javainak sáfárai akarnak lenni, készülvén részint a szorosabb értelemben vett egyházi, részint pedig az egyház veteményes kertjében, az iskolában való szolgálatra. Ez a kettős szolgálat ugyan tulajdonképpen egy, és ugyanaz. Mind a kettőnek végcélja az emberek között az isten országát építeni, és az isten gyermekeinek azt a felséges perspektívát feltárni, a mely szerint nem kisebb az ember föladata, mint hogy tökéletes legyen, miképpen a mennyei atya tökéletes. És a mikor ez alkalommal mégis ama, természetére nézve kettős, de lényegében, és végcéljában egy és ugyanazon szolgálatnak, a melyre önök készülnek, csak egyikéről, a szorosabb értelemben vett egyházi szolgálatról, illetőleg, az ezen szolgálatra való előkészítésről, a lelkész-képzésről kívánok néhány szót szólani: ezt csak azért teszem, mert a magam munkája is legelső sorban teljesen egyházi, és mert fakultásunknak is első rendü föladata a lelkész-képzés.

A theologiai studiumokat, azok beosztását, sat. szóval, a theologiak tantervét már régebben megállapította egyházunk legfelsőbb adminisztratív hatósága, az egyetemes konvent. Az a tanterv nagy megfontolással, sok előzetes megbeszélés után készült, egyházunk legkiválóbb pro-

fesszorai dolgoztak rajta. Az egyéni ízlés ugyan kifogásolhatja benne ezt, vagy amazt, hiszen, mint valaki gúnynyal megjegyezte, »a professzor az a lény, a ki mindig mást gondol«, de, azért az a maga egészében igen jól van konstruálva, s ma is, tizenkét-tizenhárom év után is, teljesen megfelelő. Különböben is, a tanterv csak terv. Salamon király Hirámtól, Fónicia királyától kért tervet a jeruzsálemi templom megépítéséhez; ő aztán e terv szerint a Libánon faragott köveiből, híres cédrusaiból, Ofir aranyával, ezüstjével és rezével építette azt fel. A terv csak a körvonalokat, és a méreteket, az arányokat adja meg; az építőtől függ, hogy vajjon útfélen vetett vályogból, agyagból vert falból, avagy terméskőből, vagy márványból, fagerendákkal, vagy vas-traversekkel építi-e meg házát mélyre vetett szegület-köre, vagy csak a föld színére. Ha a terv jól van koncipiálva a maga egészében, akkor nagyon kicsiny dolog az, hogy itt, vagy ott nyitassék-e még egy-egy szőnyeg-ajtó valakinek a kényelmére, vagy emeltessék-e egy-egy gipsz-fal a tágasabb helyiségek elkülönítésére. Pedig a tanterv-módosítgatások a legtöbbször az ilyen kicsiségekkel bibelődnek, s vannak jámbor lelkek, a kik az ilyenektől várják a tanügyi viszonyoknak megjavulását. Sajátságos jelenség, hogy az emberek legnagyobb része szinte babonásan hisz a törvényekben, és azok paragrafusáiban, és mindig azon töri a fejét, hogy hogyan lehetne ezeket módosítgatni, meg kihegyezni, elhagyni, vagy megsaporítani, a helyett, hogy hagyná azokat törvényeknek, és paragrafusoknak lenni, és azon munkálkodnék, hogy friss, éltető, edző, és megújító levegő járja át azt a csarnokot, a mely valamely terv után fölépült.

Lélek az, a mely megelevenít. Kicsiny, és szinte henye dolog volna, ha annak a szörnyű fontosságát (?) fejtegetném, hogy milyen jó volna, ha a konvent, például, az exegetikai órák számát

fölemelné a mostani három-négyről öt-hatra, vagy a biblika theológiáét háromról négyre. A tanártól függ minden. Lehet professzor, a ki egy fél óra alatt többet mond, jobban szélesíti, és gazdagítja hallgatói látókörét, mint egy másik három-négy óra alatt, és míg az egyiknél unalmasan, egyik lépésről a másikra csak úgy vonszolgtatják magukat előre a hallgatók, addig a másikinál egy pillanat alatt szárnyakat kap lelkük, s mélységeket, és magasságokat repül be. A szempont magas, a látkör széles, és az embert az életnek üde lehellete folyja körül; minden elevenségtől duzzad, életerőtül lüktet, és a lélek, ha szabad azt mondanom, teli tudóval szívja be az igazságok ozonját.

A tanügy terén nem tantervek reformja a fő, hanem a tanférfiak és a tanulók reformálása: akkor a tantervek is mindjárt jók lesznek. A lelkész-képzésnek is a tervrajzát, a kereteit a konventi tanterv a maga egészében teljesen jól vonja meg, és a mikor mégis itt-ott, és mind sürübben kezdik hangoztatni a lelkész-képzés reformjának szükségességét: akkor, nézetem szerint, nem arról kell szót ejteni, hogy mely tantárgyak taníttassanak hány heti óraszámában, mert az elég jól meg van állapítva, hanem arról, hogy a meglevő kereteken belül az egyes tárgyak mikint kezeltessenek, hogy belőlük élet származzék; mikint taníttassanak, hogy éltető, és megelevenítő szellem áradjon belőlük, és mikint érhető el velük, hogy azok a leendő lelkipásztorokat tápláló, és átható erőkké váljanak; illetőleg, hogy micsoda tényezők nevelnek a világ legeszményibb, és legfontosabb pályájának, a lelkési pályának igazán hivatott, buzgó, odaadó, s mind a halálig hű szolgálkat, az isten majorságában sáfárkodó munkásokat?

Az emberiség a fizikai tudományokban az újabb időben óriási haladást tett; míg az u. n. ethikai tudományok egyáltalában nem tudtak amazokkal lépést tartani. Nem arról van szó, hogy minő kölcsönhatás van a fizikai, és az ethikai tudományok között, vagy hogy az előhaladás, a fejlődés mennyire lehetséges, vagy nem lehetséges az egyikben, vagy a másikban, hanem arról, hogy míg az egyik egész határozottsággal, és öntudatossággal a tapasztalást, a szemlélést, és a megfigyelést választotta eszközeiül, s feladatául a tapasztalatok, a szemléletek, és a megfigyelések leírását tekinti: addig a másik mintegy elszakítva magát a való élettől, belemerült a tapasztalás

helyett a kombinációk, a szemlélés helyett a szemlélődések, és a megfigyelések helyett az aprioristikus spekulációk szürke elméleteibe, s feladatául a jelenségek egyszerű, természetes leírása helyett megnyügöző, s levegőbe épített rendszerek készítését, és örök törvények megállapítását tekintette. Ebből származott aztán az a két ellentétes világnézet, a mely a lelkek felett uralkodik, és a melyeknek külön-külön hatása alatt az egyes ember, és a társadalom küzd, hányódik, lelkének egyensúlyt, és harmóniát keres, de nem talál.

Igaz, hogy a fizikai tudományok is, az elért sikertől elkábitva, belementek olyan spekulációkba, a melyeket egyáltalában nem lett volna szabad tenniök, és erejük pleonexijában elbizakodottan, még a »tudomány« nevet is kizárólag csak maguknak foglalták le, s csináltak örök törvényeket, és kovácsoltak egyedül üdvözítő rendszereket; de, e tudományok erről az útról kezdenek le térti, s öntudatos, és feladataikkal tisztában levő munkásaik újra hirdetik, hogy nem a spekuláció, hanem a szemlélés, és a megfigyelés, és nem rendszerek, és örök törvények összetákolása, hanem a megfigyelések pusztá leírása a feladatuk. A tudománynak is, mihelyt megszűnik reális lenni, csődbe kell jutnia. És ha a csődbe juthatástól megrettenve, a fizikai tudományok kezdenek visszatérni a maguk reális alapjaikra, vajjon, nem ugyanez alapokra kell-e térniök az ethikai tudományoknak is?

A régi szociologusok, és szociálisták csináltak maguknak holmi utópikus társadalmi viszonyokat, állam-alakulatokat, közgazdasági helyzeteket, festettek Eldorádókat; a maiak tapasztalatokat tesznek, megfigyelik a társadalmi élet jelenségeit, összehasonlításokat csinálnak, vizsgálják a legkülönbözőbb társadalmi tényezőket, és mozgató erőket, s azok hatásait, sat.

A régi aesthetikusok váltig keresték a szépségnek, a jónak, és az igaznak minél szabatosabb fogalmi meghatározását, az irodalmi műfajok minél rendszeresebb osztályozását, e műfajok minél körmönfontabb körülírását, és így tovább; míg a maiak leírnak, megfigyelnek, roppant sokat néznek meg, és hasonlítanak össze, vizsgálják azt a milieut, a melyre a régiek ügyet sem vetettek, s nem azt keresgetik ma, a mit régen olyan szenvedélylyel kerestek, hogy tulajdonképpen mit akarhatott kifejezni az író, vagy művész ebben, vagy amabban az alkotásában, vagy mit gondol-

hatott az alatt, míg azt írta, vagy festette, sat. hanem azt nézik meg, hogy mit mond, és hogyan mondja? Mert ez a fődolog. Van-e benne erő, egyéniség? Van-e egyéni stylje, egyéni koncepciója, és van-e alkotásának erős gerince; mert életre csak a gerincesek számíthatnak; a gerinctelenek élete márúl-holnapra való csak.

A régi történetírás csak krónika, az újabb: óknyomozó, a multnak életre támasztása, meg-elevenítése, a szétszórt csontoknak hússal, és vérrel való felruházása, szellemmel betöltése.

A régi ethika, és theologia elvont, nehéz szabályoknak, élettelen dogmáknak. szörszálhasogató hitvitáknak, felhők felett járó spekulációknak, és lélekölő meghatározásoknak súlyos rendszere, iga, a mely azonban nem könnyű, és nem gyönyörűség. Igazán csak iskolai tudomány, a melynek az étellel semmi köze.

Hát, a mai?

A theológiára is, kétségtelenül, épp úgy meg volt a fizikai tudományok hatása, mint a fentebb csak röviden említett, és vázolt egyéb tudományokra; csak hogy míg amazok e hatás alatt megifjodtak, és megizmosodtak, életteljessékké lettek, a holt doktrínák nyügétől felszabadultak, és a való étellel léptek összeköttetésbe: addig ez elernyedtt tőle, bomlásnak indult s pozitív alapjait kezdte elveszteni.

(Folytatása következik.)

Kenessey Béla.

Még egyszer a gimnáziumi vallástanítás érdekében.

Visszatetsző ne legyen bárki előtt is, hogy ismét szót teszek ebben a tárgyban; azonban, valamelyest foglódván a hirlapírás mesterségében, megtanultam annak egy nagy törvényét, a melyet ebben a közmondásban lehet legtalálóbban kifejezni: addig üsd a vasat, míg tüzes. Tudom, hogy bizonyos kérdések csak bizonyos időben kerülnek, egy vagy más körülmény folytán napirendre, a mikor alkalmosságuknál fogva, érdeklődik irántok mindenki. És az írónak, a kinek ebben a tárgyban mondani valója van, kötelessége, felhasználni ezt az érdeklődést, tudván, hogy holnap már felszínre kerülhet egy sokkal aktualisabb kérdés, a mikor egy más, közönyös thémát csépelni, időszerűtlenség, vagy hogy egy találóbb, de az előbbivel teljesen egy kifejezéssel éljek: időtlenség.

Az ujságírás fennebbi törvényének hódolva, irtam meg e lapok 36-ik számában megjelent »A gimnáziumi vallástanítás érdekében« című cikkemet, melynek megírására bár a katolikus hittanárok országos kongresszusa adta meg az impulsust, mindazonáltal az abban foglaltakkal gondolatban évek óta foglalkozom, azóta, mióta a gondviselés a gimnáziumi vallástanítás virágos-

nak éppen nem mondható, de általam sok szeretettel munkált mezejét jelölte ki működésem köréül és csak alkalomra vártam, a mikor azokat elmondhatom. Ennek a törvénynek hódolva, írom a jelen sorokat is, mivel, mint örömmel tapasztalom, ez a kérdés még mindig nem került le a napirendről. Ezzel foglalkozott a Prot. Közlöny 38-ik számában Berényi János, zilahi gimn. igazgató, mintegy visszhangot adva benne az én cikkemre, Dr. Sárkány Lajos, kolozsvári gimn. igazgató szintén fejtegeti ezt a kérdést a Prot. Közlöny megelőző két számában olvasható megnyitó beszédében. Közlebbbről pedig a Szabad Sajtó felel meg egy ugyancsak fulminans cikkben Berényi Jánosnak a Prot. Közlönyben megjelent fejtegetésére.

Szívemből örvendek, hogy felszólalásom ilyen széles körben támasztott érdeklődést e régtől fogva mellőzött tárgy iránt és hogy sikerült nekem felzavarni, ha rövid időre is, e tárgy iránti közönyösség Bethesda tavát, mert úgy lehet, egyházunknak nem egy fájó sebe fog általa gyógyulást találni. És aztán alig is hiszem, hogy jelenben lenne még kérdés, mely az érdeklődést úgy megérdemelné, mint ez. Hiszen, gimnáziumaink voltak mindenha egyházunk legdrágább, legféltettebb kincsei. Ezeknek létrehozására és ápolására áldoztak legtöbbet egyházunk ügyét szívükön viselő, annak felvirágoztatásán a jövőbe vetett szemekkel munkáló nagyjaink és az ellenség ádáz dühe is valahányszor egyházunk megrontását vette célba, mindannyiszor ezen intézeteinket törekedett első sorban megsemmisíteni, jól tudván, hogy ezek a mi leghatalmasabb váraink és erősségeink. És bár korunkban sokban megváltozott a helyzet, bár az állam nagyrészből levette a műveltség terjesztésének nehéz feladatát az egyházak vállairól; azonban, az egyházra való jelentőségük ezeknek az intézeteknek megmaradt még mindig a régiben. Ma is az ezen intézetekben végzetek adják egyházunknak az intelligens elemet, a mely majdan magasabb társadalmi állásba jutva, hivatva lesz az egyházi ügyek vezetésére és ennél fogva éppen nem mellékes dolog, hogy vajjon egy vallásos szellemben növekedett és a felekezet hitében megerősödött, vagy pedig csak a születés véletlene által reformátussá lett és annak csak kényelmes sablonnal való szakítástól való irtozás folytán megmaradt embereket bocsátanak ki kebelükből ezek az intézetek. És mert ez nem mellékes, ennél fogva bizonyára minden jó református ember örvendező szívvel látja, hogy ha ezzel az oly fontos kérdéssel minél többet és minél szélesebb körben foglalkoznak. A magam részéről igen-igen örvendek ennek és örvendek közelebbbről, hogy kivülem mások is nyilatkoztak e lap hasábjain az utóbbi időben.

A dr. Sárkány Lajos igazgató cikkére, mely a mikor elmondattott, mindnyájunkra a legjobb benyomást tette, igen kevés a mondani valóm. Kierzik belőle az erős protestáns szellem és kierzik mindenek felett a jóakarát. Annál több mondani valóm van azonban Berényi János igazgató fejtegetésére, a ki egy pár helyen éppen rám, és az én cikkemre hivatkozik. Mindenek előtt köszönettel tartozom cikkíró igazgatónak, hogy az én igénytelen soraimat nemcsak figyelemre méltatta, de arra válaszolni is, fáradságot vett magának. Igen ör-

vendek, hogy válaszolt, mert most már tájékozva vagyunk legalább a felől, hogy miképpen gondolkodik e tárgyban gimnáziumi tanárainknak egyik tekintélyes tagja. Örvendek másodszer, hogy Berényi János zilahi igazgató válaszolt, mert a zilahi gimnázium tanári karának kellett legtöbbet foglalkozni ezzel az ügygyel az ottani vallástanárnak, Kerekes Endre, tisztelt kollegámnak sajtósága, minden erdélyi gimnázium vallástanárától elűtő helyzeténél fogva. És örvendek harmadszer, mert cikkiró igazgató a kérdésnek éppen azzal az ágával foglalkozott, a melyet én szándékosan mellőztem multkor, t. i. a minősítés kérdésével.

Azonban, mondjam-e, hogy cikke egyáltalán nem tett rám valami jó benyomást, sőt megütközéssel és keserűséggel töltött el, bizonyára nemcsak engem, hanem mindenkit, a ki azt olvasta. Hogy gimnáziumi tanáraink bizonyos idegenkedéssel viseltetnek az iránt, hogy akárki is középiskolai tanári képesítés nélkül tanítson rendes tárgyat a gimnáziumban, hát azt régóta tudjuk és egészen természetesnek találjuk. Éppen így természetesnek találjuk, ha most, mikor a vallástanári tanszékek rendszeresítésének elodázhatatlan szüksége forog fenn, úgy gondolkoznak többen gimnáziumi tanáraink közül, hogy talán jó volna, ha az ezen tanszékekre alkalmazandók is megszereznék, propter bonum pacis, a középiskolai tanári képesítést. De már abban kételkedem, hogy olyan indokolással ohajtanák azt, mint a milyennel cikkiró igazgató követeli.

Mert nézzük csak, hogyan indokolja Berényi János igazgató a középiskolai tanári oklevél megszerzésének szükségét? Ime, ilyenformán: micsoda, nó, hiszen még csak az kellene, hogy valaki rongyos lelkészi képesítéssel merjen aspirálni rendes tanári állásra, ha az vallástanári is! Micsoda arcátlanság, micsoda tolakodás! Majd bizony, talán adják a tanári tekintélyt és a többi tanárokéval egyenlő fizetést holmi nyomorult lelkészi képesítéssel bíró embernek? A ki vallástanár akar lenni, vegye a theologiai diplomáját és vigye akárhová és csináljon vele akármit, azután tessék beiratkozni az egyetemre, tessék megszerezni a nagyságos tanárvizsgáló bizottság előtt a tanári képesítést és csak akkor tessék »tanári tekintélyre« és »tanári fizetésre« aspirálni. Addig pedig csak hátrább az agarakkal!

Ime, így indokolja Berényi János igazgató a tanári képesítés megszerzésének szükségét, ha nem is éppen ezekkel a szavakkal, de a sorok között olvasni tudó előtt nyilvánvaló, ezekkel az érzelmekkel és gondolatokkal. Nem tudom, én vagyok-e csak úgy, de nekem rögtön az jutott eszembe annak a cikknek olvasása után, hogy most már aztán mi az ördögöt gondolhat a theologiai képzés felől az a jámbor, falusi földmivelő az ő együgyű tudatlanságában, ha ilyen véleménynyel van felőle egy gimnáziumi igazgató. Mert, hogy a lelkészi képesítés felől alapos tájékoztatásban van, az kitetszik abból is, hogy a lelkészi munkakört kizárólag a szónoklásban látja. Ennélfogva azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha felvilágosítom a theologiai képzés felől cikkiró igazgató urat néhány igen rövid vonásban, aztán okulhat belőle más is, a kinek netalán tán szüksége volna még reá.

Hát úgy van az, hogy nekünk is, a kik magunkat a papi pályára szántuk, előbb el kellett végezni a nyolc gimnáziumot éppen úgy, mint a tanári pályára készülőeknek. A theologiai kurszusra csak érettségi bizonyítvány alapján vesznek fel, akárcsak a tanári kurszusra. (Hogy már aztán ezt a kurszust miért kellett nekünk akadémián végezni és nem egyetemi theologiai fakultáson, mint a többi európai művelt népeknél: azt, fájdalom, nem tudom hirtelenségében elmondani.) A theologiai kurszus tart négy évig, nem különben van ez a tanári kurszuson. A theologiai kurszus alatt adtak nekünk elő nyelveket, történelmet, irodalomtörténetet, philosophiát, oktatást és még sok-sok mindent, éppen úgy, mint a tanári kurszuson. A négy évi kurszus után igen sokan kimentünk egy pár évre külföldre, de már ebben nem vagyunk egyenlők a tanári pályán levőkkel, mert ezek közül aránytalanul kevés veszi magának a fáradságot és költséget, hogy megtegye ezt. És a mikor már itt elköltünk egy néhány száz forintot, mert ösztöndíjaink igen-igen csekélyek, még az a tudat sem igen vigasztalhat, hogy rövid időn kiheverjük ezt a költséget, mert külföldről hazajöve, örvendhetünk, ha egy 400 frttal javadalmazott vallás-tanári állást kapunk, a hol felettébb nagy szükségünk van arra a bizonyos drága kincsre, a melyről Arany János azt mondja, hogy: »tűrni és remélni megtanít«.

És most mondja meg cikkiró igazgató, megérdemli-e a mi képesítésünk, hogy éppen olyan lenézéssel és megvetéssel nyilatkozzék valaki arról? És ennyi becsületes munka, törekvés, áldozat után éppen olyan horribilis merészség-e vallástanári állásra aspirálni?

De, Berényi János azt mondja: ez nem lehetséges. Nem lehetséges, mert »valamiképpen nem választható meg papnak az, a ki a papi pályáról a tanári pályára lépve, húzamosan tanári teendőkkel foglalkozott, azonképpen nem választható meg vallás-tanárnak az sem, a ki megelőzőleg lelkészi teendőkkel foglalkozott.« Bocsáson meg cikkiró igazgató, de kénytelen vagyok, kinyilatkoztatni, hogy ez az okoskodás felettébb való mértékben bővölködik a logikai okoskodás hiányában. Mert hiszen az a tanár, a ki a lelkészi pályát odahagyta, tanári állásában, ha csak nem vallás-tanár, nem foglalkozik a szigoruan vett lelkészi hivatáskörbe eső teendőkkel; mig ellenben az a pap, a ki vallás-tanári állásba lép, ugyanazon studiumokkal foglalkozik itt, mint amott. Ez, azt hiszem, elég világos dolog.

Egyébiránt pedig meg vagyok győződve, hogy a tavasszal összeülő konvent mindnyájunk melegegésére fogja eldönteni a vallás-tanári képesítés kérdését. Ugy lehet, hogy ki fogja mondani a vallás-tanárokra is a középiskolai tanári képesítés szükségét. Csakhogy véletlenül nem fogja-e aztán kimondani azt is, hogy református középiskolai tanár csak az lehet, a ki előbb a theologiai diplomát is megszerezte? Utóvégre, ha a vallástanártól két diplomát követelünk, miért lennének alábbvalók a többiek? És aztán, tudtommal, ez így van a katolikus gimnáziumoknál, a mit azonban Berényi János jónak látott akkor, a mikor olyan nagy elragadtatással hivatkozott reájuk, hallgatással mellőzni.

Még egyet csupán. Bizonyos, hogy sok viz le fog

folyjni a Dunán, és a tintának egész tengerét fogjuk ontani addig, míg a vallás-tanári tanszékek ügye egészen rendbehozva lesz. Éppen azért, ebben az annyi körültekintést, és annyi nyugodtságot követelő kérdésben in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas, et soli Deo gloria legyen soha szem elől el nem tévesztendő jelszavunk.

Tárkányi György.

A kántoria eltörlése.

Vártam, és hittem, hogy avatottabb kéz fog tollat ezen ügy szellőztetése végett, azon célból, hogy az intéző körök nagybecsű figyelmét felhívja azon körülményre, mely multhatatlanul maga után fogja vonni a kántoriaeltörlését.

Ugy látszik, azonban, hogy nincs olyan ember, a kinek fájna, s így beteljesedik az a régi közmondás, hogy: »a kinek nem fáj, nem kötözi.« De, ha mindnyájan így gondolkozunk, bizony, a seb elmérgesedik, s akkor félt, hogy a bekötözés sem fog sokat érni.

De hát, miről is van szó tulajdonképpen? Elmondom röviden.

E becses lapok olvasói mindnyájan tudják azt, hogy a múlt évben megszületett isten kegyelméből, s a kitűnő vezérférfiak fáradhatatlan buzgósága által az »országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet«. Bizonyára, nem akadt, és nem akadhatott nem csak pap, de igazi protestáns ember se olyan, a ki szíve-lelké mélyéből ne örvendett volna ezen szép, nemes intézménynek. Hiszen, én láttam papnét, kinek, hogy saját és árva gyermekei életét egyik napról a másikra tengethesse, házalnia kellett, s szégyenkezve esedezni nyomoru alamizsnáért.

Hála legyen a mindenek urának, ez most véget ért.

Azonban, minden vég után kezdet következik. Most, hogy a lelkészek által hátrahagyott családok nyomora, szenvedése elérte végét: kezdetét veszi a kántorok által hátrahagyott családok insége, nyomorusága, az eddiginél nagyobb mértékben.

Eddig minden ev. ref. egyházmegyében voltak, most már a legtöbb feloszló félben, özvegy-árvai gyámintézetek, melyeknek a kántorok (ének-vezérek) éppen úgy tagjai voltak, mint a lelkészek. Ezeknek vége. Többé tagja senki sem lehet, s a meglevő nagyon felől intézkednek tetszés szerint a jelenlegi tagok. Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézetnek, az alapszabályok értelmében, csak lelkészek, és theol. tanárok lehetnek tagjai, tehát oda ének-vezérek be nem vehetők. Az országos tanítói nyugdíj-intézetnek sem lehetnek tagjai az ének-vezérek, s így »két szék között a pad alatt maradtak.«

Vajjon, feltehető-e, hogy ilyen körülmények között akad pályázó a csupán ének-vezéri állomásokra? Alig hihető, sőt ha egy végzett képezdei növendéket megkínálnának egy 400 frtos tanítói, és egy 600 frtos kántori állással, meg vagyok győződve, hogy nem az utóbbit választaná.

Igaz, hogy a legtöbb helyen össze van kötve az ének-vezérség a tanítósággal, s ilyen helyen a kántor-

tanító kötelezett tagja az országos tanítói nyugdíjintézetnek, de vannak olyan helyek is, hol csak mint ének-vezérek vannak alkalmazva, és ez állásokon működők azok a szerencsétlen páriák, kik ez idő szerint mindenütt ki vannak zárva, s így hátramaradó családjaik a legkétségbeejtőbb jövővel mennek szembe.

Sokat gondolkoztam az okon, mely miatt az ének-vezérek nem lettek fölvéve az »orsz. ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet«-be, de gondolkozásom meddő maradt.

Hogy jövedelmük kevesebb, mint a lelkészeké, ez nem lehet ok, mert hiszen annál jobban rá vannak utalva a segélyre az elmaradott családtagok.

Ha úgy gondolkozunk, hogy kántor akárki lehet, a ki énekelni tud, akkor helyes dolog volt, elzárni az utat előlük, mert bizonyára akad ezután is pályázó a kántori állomásokra olyan, a kinek még e mellett van valami főfoglalkozása pl. csizmadiaság, s ha ez bekövetkezik, akkor elértük a kántoria eltörlését, de ha ilyenem nem elégszik meg az egyházközség, bizony, várhat évekig, míg okleveles pályázót kap.

Példára hivatkozhatom. A kézdi ref. egyházmegyéhez tartozó dálnoki egyház két ízben hirdetett pályázatot, nem is gyenge (500 frt.) fizetéssel javadalmozott énekvezéri állomásra és egyetlen pályázó sem jelentkezett. Most az egyházmegye tett lépéseket az iránt, hogy az ottani állami iskolánál szervezendő 4-ik tanítói állomással legyen összekötve az énekvezérség. Így aztán biztosan akad pályázó.

Ilyen körülmények között, azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a kántoroknak ez a kitagadás, nemcsak nekik, hanem az egyházközségeknek is kárára van.

Éppen ezért, teljes tisztelettel ajánlom ez ügyet az intéző körök nagybecsű figyelmébe. Ha csakugyan szükség van énekvezérre, pedig, úgy hiszem, hogy van, mert az énekben való jmadkozás kiegészítő része a szóbeli imának, akkor utat kellene nyitni a kántoroknak is, hogy az orsz. ev. ref. gyámintézetbe beléphessenek, vagy pedig az énekvezérséget összekötni mindenütt tanítással, hogy ez által az orsz. tanítói ny. intézetnek tagjai lehessenek.

Nagyobb egyházközségekben, hol több teendője van az énekvezérnek, egy vagy két tantárgy tanítását kellene reá bízni. Ezek pedig egy kis jó akarattal mindenütt keresztül vihetők az iskolafentartó testülettel.

Mert, ha a jelenlegi állapot megmarad, eljöhét és el is jön bizonyára az idő, midőn a templomokban csak szóval magasztalják az Urat s az ének, mely eddig a gyülekezet ajkáról az orgona lágy hangjai mellett szállt föl az egek Urához: száműzve lesz a kántorokkal együtt.

Ime, kedves énekvezér kollegáim, itt a seb. Ha fáj, igyekezzetek bekötözni, míg el nem mérgesedik. Nekem, hála istennek, nem fáj jelenleg, de fájhat az én egyházamnak is jövőben.

Adjja az ég ura, hogy igénytelen felszólalásom ne legyen: »kiáltó szó a pusztában.«

Makkai Dániel,
evang. reform. kántor-tanító.

TÁRCA.

Protestáns Árvaházi Képes Naptár.

Ez a címe ama naptárnak, mely az 1896. öreg esztendő hanyatlásával egy reményteljes újnak közeledését hirdeti. Már a címe is ajánló levél, mert megérteti velünk, hogy eltekintve közhasznu voltátúl, emberbaráti cél szolgálatában áll, s hogy e célt jól szolgálja, világosan bizonyítja ama tekintélyes sor, melyet ilyenmü vállalat életében huszonhárom év jelent. És ha felnyitjuk a nap-

tárt, és ha figyelemmel lapozzuk végig, készséggel csatlakozunk egyik cikk írójának óhajtásához, hogy legalább a második ezeréven át éljen. érdemessé teszi erre gazdag tartalma. Ebben a naptárban is van sok olyan, a mi más naptárakban is megvan, de sok olyan is, a mi más naptárak fölé emeli. A címlap után következő oldalon mindjárt egész seregét találjuk a közérdekű rovatoknak: az uralkodóház hozzánk közelebb álló tagjainak fontosabb biográfiai, és genealogiai adatait, különös tekintettel a ma-

gyar főhercegi családra; tartalmaz áttekintést az 1897. év nevezetesebb időpontjairól, és természeti jelenségeiről a következőkben: »Kortani ismertető jellegek«, »Négy kántorböjt«, a »Farsang tartama«, »Napfogyatkozások«, »Csillagászati évszakok«, »Természeti évszakok a mi égálgunk alatt«, »Az állatkör (zodiakus) jegyei«; aztán következnek a naprendszer rövid ismertetése, a hold fényváltozásának jegyei, a törvénykezési szünnapok, és a bolygók járása az év minden hónapjára kimutatva.

Eme hasznos tudnivalók után olvashatjuk a pontosan kidolgozott naptári részt négy vallásfelekezet számára, kibővítve a nap és hold járásának napi kimutatásával, s találó bibliai lokusokra való hivatkozással. Minden lap fölött egy-egy csinos kis kép emlékeztet Jézus életének megragadóbb jeleneteire. E részben minden hónapra följegyzésekhez használható naplólapot is találunk, melyen régies zamatu versben olvashatunk a hónapban előforduló ama napokról, melyeknek magatartásától a gazdabölcsesség az időváltozásra, a természetre, emberek, és állatok sorsára következtet. Címe: »Regulák az időkről«. Kiegészíti e részt a névnapok betűsoros jegyzéke, korona átszámítási táblázat külföldi pénzekre. »Nevezetes korszakok, és korszámítások« című rovatában ki van mutatva, hogy az 1897. év a legjelentékenyebb történelmi események, és tudományos fölfedezések idejétől számítva, hányadik? Ugyanezen oldalon foglal helyet: »Kik voltak a magyar fejedelmek, és királyok ezen esztendő alatt?« címen uralkodóink névsora, uralkodásuk kezdő, és végső évének följegyzésével. A mi ezután következik, fölkint gazdákat, kereskedőket, iparosokat, sat. érdekel: péld. okáért, a házi állatok szaporodásának naptára, kamatszámítási táblázat, kivonat a postai, és távirtdai szabályokból.

De, a naptárban a szerkesztő komoly izlésével összeválogatott, jó cikkekből szerkesztett és tetszetős kivitelű képekkel illusztrált irodalmi rész is van. Hangulatos költemények: a családi élet melegétől, hazafiságtól és vallásosságtól áthatott költők dalai, mint »Édes anyák« (Szabolcska M.), »Angyalaink« (Forgács), »Imádkozzál« (Pálmay L.) »Szépséges álom« (F. Varga L.), »Vágyom haza« (Ford. Ladányi), mutatvány Jámbor Lajosnak »Ezer éves hazánk története« c. népies, verses művéből. Tartalmaz tanulságos, tömören szerkesztett, arcképpel ellátott életrajzokat jeles prot. püspökökről, hitbuzgó, áldozatkész asszonyokról. Ilyenek: Pap Kovács Gábor dunántúli elhunyt év. ref. püspök egyszerű és nemes életfolyása, ki »olyan első volt, a ki mindenkinek csak szolgálatot tett, magának semmit sem követelt;« Gyurátz Ferencz dunántúli ág. hitv. evang. püspök rövid jellemzése, ki »mint a jó vezér, sohasem azt mondja: előre, hanem azt: utánam«; Antal Gábor, a jelenlegi dunántúli év. ref. püspök ismertetése, a melyből megtudjuk, hogy »azok közé a ritka, de annál nagyobb tiszteletre méltó egyéniségek közé tartozik, a kik teljes önjelentésből, saját munkásságuk és kiválóságuk segítségével emelkednek fel az ismeretlenség homályából a köztisztelet és elismerés magaslatára« Mindannyi közvetlen, érthető és meleg hangon van megírva; igaz utmutatói a törekvő ifjuságnak. Asszonyok, leányok pedig a nemes célok szolgálatában özv. Hegyi Mihálynétól vehetnek példát, kinek fenszárnyaló lelkét, vallásos melegségtől hevített szívet adott a mindenható. Ezek mellé so-

rakoznak történelmi, politikai, valamint általános érdekű cikkek, melyek részint egyes alakok példáját mutatják fel előttünk, részint hasznos ismereteket terjesztenek, mint »Hazánk ezer éves története« (öt képpel), »A magyar hitvalló lelkészek emlékoszlopa és annak állítója« (az emlékmű képével és özv. Hegyiné életrajzával); »A kassai új református torony« (képpel, Révész Kálmán, kassai lelkésztől); »Képek az ezredéves országos kiállításból« (alaposan szerkesztett cikk, lelkesedéssel megírva és érdekes statisztikai adatokkal s képekkel megvilágítva); »A quota« törvényének és történetének érdekes fejtegetése Pokoly József theol. tanártól; »Egy kis politika« (három képpel) és »Kalászat az év egyházi történetéből«, mely utóbbi cikk megismerteti a prot. országos árva-egyesület és árvaház történetével, a ref. egyetemes özvegy-árva gyámintézet létrejöttével s az »Evangeliumi szövetség« megalakulásával.

Am, a szerkesztő szórakoztató olvasmányokkal is kedveskedik, mint »Az öngyilkos segédtanítónő« c. elbeszélés jözü humorra, »És mégis az volt az igazi út« németből szabadon fordított novellának megható gyermek-története, »Egy cár és fia« regényes rajz, könnyed és történelmi értékkel bíró előadása, a »Koszoru« folyóiratból vett mutatványok, találó apróságok, gondolatok és adomák mutatják kellemes fűszerezésére a naptárnak.

A továbbiakban kizárólag protestáns érdekű rovatokat találunk: a prot. árva-egyleti választmány névsorát, a prot. egyházi tiszti névtart és egy kimutatást arról, hogy e naptár hol és hány példányban forog közkézben. Az egészet a Brit és külföldi biblia-társulat és Hornyánszky Viktor hirdetése s a Magyarországon tartani szokott vásárok jegyzéke, stb. rekeszti be.

Mindezeket összefoglalva, bátran állithatjuk, hogy a naptár ezen legújabb évfolyama méltó mindenben az eddigiekhez. Tartalma gazdag, közéletre vonatkozó rovataiban hasznos, irodalmi része komoly irányu, a mi manapság a századvégi léha irányzat mellett éppen azért sokszoros becsű. Benne a kereskedő, iparos, gazda, háziasszony s a család kicsinyje-nagyja egyiránt talál élvezhető és tanulságos olvasmányokat. Az egészet erős protestáns szellem és egyháziasság jellemzi; stílusa a magyar nép észjárásának bélyegét viseli magán és ezért bármely körben is érteni, élvezni fogják s hozzá a szeretet szolgálatára gyűjti a filléreket.

Protestáns családok, papok, tanítók, vegyétek és terjesszétek e naptárt szorgalmasan, minél szélesebb körben!

Külömfélék.

F ö l k é r é s.

Az utolsó évnegyed itt van. Még egy pár hónap, és elbúcsuzunk a millenáris esztendőttől. Ha olvasóink nem akarnak elbúcsuzni a »Prot. Közlöny«-től is: szívesen fölkérem az illetőket, kik olvasóinknak éppen felét teszik, hogy tartozásukat törleszteni sziveskedjenek. Az esperes urak jóakaró beavatkozását kérem, úgy látszik, szükség van a sürgetésre.

Kolozsvártt, szept. 30. 1896.

Szász Gerő.

— Szíves üdvözetünket küldjük Sárospataknak! Folyó hó 4-én négy ok indította arra, hogy ünneljen a tiszáninneri egyházkerület. Az első, egyik Sárospatakon restaurált templomának felavatása. Ezzel tartozott az istennek. A második, ifju papokat hocsátottak ki, és ezzel tartozott isten országa jövődjének. A harmadik, hogy a sárospataki kollégium önképzőköre emléket állított lehangulatosabb költőnek, Tompának, ki Sárospatakon szivta magába a legszentebb költői inspirációkat, és lett Magyarország vigasztalója a legszomorúbb időkben. Ezzel tartozott a multnak, a hagyományoknak, a kegyeletnek, és a szép iránt való hódolatnak. A negyedik volt, nagy tiszteletben, és általános szeretetben

elő püspökének, Kún Bertalannak, harminc éves püspökségének ünneplése. Ezzel tartozott a jelennek. Tartozott Sárospatak mindezekkel, nem világi értelemben, nem formailag, nem hivalkodásból: tartozott szívben, lélekben, és erkölcsi méltóságban. És Sárospatak derekasan megfelelt mind a négy tekintetben. És ha volna négy szívünk, szárnyára bocsátanók mind a négyet, és helyet kérnénk mind a négynek az ök szeretetében, a mi szeretetünkben. Szívesen kérjük, vegyék tudomásul, hogy őszinte örömmel vettünk részt örömlükben, osztottuk érzelmeiket, meghajoltunk ősz püspökük nemes alakja előtt, és a költészet iránt való hódolatuk tiszteletet ébresztett minden jók szívében.

== **Az egyházkerület theol. fakultásának** ünnepélyes megnyitása az 1896/7-ik tanévre folyó hó 1-én ment végbe igen szép közönség jelenlétében. Kik között nem egy egyetemi tanárt, és más felekezeti érdeklődő férfit, és nőt láttunk, valamint egy pár országgyűlési képviselőt. Nem mondhatunk róla egyebet, mint a mit már sokszor elmondunk e mi ünnepélyeinkről. Egyszerűségükben szépek, szellemi tartalmukban gazdagok, és maradandó emlékek. Főtiszt. püspök aa. imája, Kenessey megnyitó beszéde, az ifjuság, és a közönség éneke egyiránt megkapó részei voltak a különben láрма, zaj, és minden követelés nélkül rendezett ünnepélynek, mely impresszióit egy egész esztendőre kell hogy gyümölcsözővé tegye. És tegye is. Azt hisszük, túlságos követelésekkel senki sem ostromolja ez intézetünket sem: de annyi bizonyos, hogy az első, és egyetlen ez idő szerint az országban, melytől mindenki sokat vár a cél, a feladatok, és a ráfordított áldozatok fejében. Legyen büszke az intézet, és büszke az ifjuság, hogy oly sok szem tekint rá, és ha kell, megfeszített erővel is kész, és képes kielégíteni minden jogos várakozást.

== **Örömmel emlékezünk meg mi is** a polgári leányiskolának folyó hó 4-én, d. e. 11 órakor történt megnyitásáról. Kétségen kívül áll, hogy e kulturális intézetre oly szükség volt Kolozsvártt, mint a mindennapi kenyérre, és a legnagyobb hála, és köszönet illeti mindazon faktorokat, melyek létesítésén fáradoztak. Ezek között a legelső sorban áll a kolozsvári ev. ref. egyház, mely belsőfarkasutcai egészen új, emeletes leányiskoláját adta át az államnak, csak hogy a szép cél elérhető legyen; második sorban jön a vallás- és közoktatásügyi miniszter, és Kolozsvár városa, kiknek meleg érdeklődése, áldozatkészsége nagyban előmozdította, hogy e szép intézet megkezdje szép reményekkel biztató pályafutását. Az iskolai gondnokság élén főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. áll, kinek neve elég biztosíték, hogy ez intézet nem fog megfélekezni hivatásáról, valamint hogy az igazgató, Pallós Albert is azon férfiak közé tartozik, kik elég jelét adták már is, hogy rátermettek a rájuk bízott munka sikeres megoldására. Az új intézet iránt való érdeklődést eléggé bizonyítja az, hogy a megnyitó ünnepélyen még a folyosók is tele voltak intelligens közönséggel, és mindenek felett az, hogy a gondnokság a legjobb akarat mellett is a fölvetésre jelentkezőknek

majdnem felét kénytelen volt visszautasítani részint a helyiségeknek máris szűkvolta, részint a tanerőknek fokozatos beállításai miatt. Örvendetes jelenség, hogy az érdeklődés mindinkább a növevelés fontossága felé fordul, érdekében megtesznek minden lehetőt, és ez a lehető legjobb eredményre biztat a jövőre nézve. Főtiszt. püspök aa. megnyitó beszéde, a tantfelügyelő üdvözlője a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében, az igazgató szakszerű fejtegetése az új iskola feladatáról, és a polgármester köszönete mind élénk figyelemben, tetszésben részesültek, és úgy a szülők, mint az érdeklődők azzal a megnyugvással távozhattak a szépen feldiszipított intézetből, hogy valódi diszei, virágai mégis csak azok a kedves növendékek lesznek, kik lelküket fogják itt gazdaggá tenni a vallás, a hazaszeretet, és a valódi műveltség kincseivel. Vivat, crescat, floreat!

== **Leány-gimnázium.** Ilyen is van Magyarországon. Budapesten nyitották meg az első folyó hó 3-án, a hol nem kisebb emberek celebráltak, mint Beöthy Zsolt, és maga a vallás- és közoktatásügyi miniszter, dr. Wlassits Gyula. Nem hisszük, hogy ma már létezzék okos ember, ki a nőknél e tekintetben teljes egyenjogusultságát elvitatni, hajlandó lenne a nélkül, hogy ne kompromittálja szellemi, értelmi felvilágosodását. A keresztyénség éppen a nő felmagasztalásában is excellált, és jelölte meg az új világ teremtődését. Hát, csak alkalmat kell adni a szellemi tehetségek kifejlődésének, és új arcot nyer a föld, mert leszáll a menyország, és az erőszak helyét elfoglalja a könyörület, a hatalom helyét az irgalom, és a rossz emberek helyét a jó angyalok.

== **A zoványi új papilak** alapkövetelési ünnepélye szept. 27-én tartatott meg az otthelyi dalárda közreműködésével, nagyszámu közönség jelenlétében. A dalárda alkalmi éneke után, Viski Pál, helybeli ref. lelkész, és esperes mondott megható imát, melynek végeztével fölolvastatott a szép kivitelben elkészített alapkövetelési okmány. Az első ünnepélyes kalapácsütést Viski Pál, lelkész tette, kérve az isten gondviselését, és áldását a hazára, és egyházra. Sorban utána következtek: az egyházi főgondnok, az egyház tanácsosai, és egyesek kalapácsütései. Megható volt, látni, hogy az egyszerű földmivesek mily ihlettséggel, lelkesedéssel vettek részt az ünnepélyen, s kegyeletes örömmel üttették meg az okmányt elzáró követ. Végül, a dalárda élénkelte a »Hymnuszt«, melynek fölemelő hatása alatt a közönség szétoszlásával ért véget az ünnepély.

== **Elemi csapás által meglátogatott zsoboki** paptársunk részére újabban vettük a következő adományokat: Zsigmond Károly, hosszufalusi pap, 1 frt. Kertész István, szil.-bagosi lelkész, 1 frt. Onodi-Veres Sándor, sárdi lelkész, 1 frt; patai pap, Kiss Péter utján vettünk 4 frtot. és pedig tek. Kozma Lajosné 2 frt. tiszt. özv. Kiss Jánosné Szathmári Rozália, 1 frt. Magyarai Sándor 50 kr. Kiss Péter, patai pap 50 kr. Eddigi összes gyűjtésünk 65 frt. 55 kr. Már mi csak kérünk, csak zörgetünk. Hiszszük, hogy vannak még szerető szívek itt-ott, és reméljük, hogy felmelegedvén, megnyilatkoznak arra a kevésre, a mit mi kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

3575—1896.

KÖRLEVÉL,

mindenik erdélyrészi ev. ref. egyházkerület nt. Esperesének, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközsegek t. t. Tanácsának, és a kollégiumok m. t. Elöljáróságainak.

A folyó év július havában tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve megjelenvén, a szükséges példányokat címeik használatára megküldöttük.

Ennélfogva felhívjuk Cimeket, hogy a megküldött példányok árát, példányonként 80 krral számítva, az alábbi kimutatás szerint pénztári hivatalunkhoz befizetni sziveskedjenek, még pedig:

1. A vajda-hunyadi esperes, 24 példány után, 19 frt. 20 krt. 2. A gyula-fehérvári esperes, 12 péld. után, 9 frt. 60 krt. 3. A nagy-enyedi esperes, 35 péld. után, 28 frt. 4. A

kolozsvári esperes, 2. péld. után, 1 frt. 60 krt. 5. A kolozskalotai esperes, 35 péld. után, 28 frt. 6. A szilágy-szolnoki esperes, 62 péld. után, 49 frt. 60 krt. 7. A deési esperes, 25 péld. után, 20 frt. 8. A széki esperes, 38 péld. után, 30 frt. 40 krt. 9. A nagy-sajói esperes, 13 péld. után, 10 frt. 40 krt. 10. A görgényi esperes, 34 péld. után, 27 frt. 20 krt. 11. A marosi esperes, 63 péld. után, 50 frt. 40 krt. 12. A küllői esperes, 35 péld. után, 28 frt. 13. A nagy-szebeni esperes, 14 péld. után, 11 frt. 20 krt. 14. Az udvarhelyi esperes, 50 péld. után, 40 frt. 15. Az erdővidéki esperes, 13 péld. után, 10 frt. 40 krt. 16. A sepsi esperes, 36 péld. után, 28 frt. 80 krt. 17. Az orbai esperes, 11 péld. után, 8 frt. 80 krt. 18. A kézdi esperes, 13 péld. után, 10 frt. 40 krt. 19. A nagy-enyedi kollégium, 2 péld. után, 1 frt.

60 krt. 20. A többi hat kollégium, 1—1 péld. után, 4 frt. 80 krt. 21. A romániai esperes, 4 péld. után, 3 frt. 20 krt. 22. A deési püspöki vizsgálat alatti egyház, 2 péld. után, 1 frt. 60 krt. 23. A fogarasi püsp. vizsg. alatti egyház, 1 péld. után, 80 krt. 24. Az ilyefalvi püsp. vizsg. alatti egyház, 1 péld. után, 80 krt. 25. A kézdi-vásárhelyi püsp. vizsg. alatti egyház, 2 péld. után, 1 frt. 60 krt. 26. A maros-vásárhelyi püsp. vizsg. alatti egyház, 3 péld. után, 2 frt. 40 krt. 27. A nagy-enyedi püsp. vizsg. alatti egyház, 2 péld. után, 1 frt 60 krt. 28. A sepsi-szent-györgyi püsp. vizsg. alatti egyház, 2 péld. után, 1 frt. 60 krt. 29. A szászvárosi püsp. vizsg. alatti egyház, 2 péld. után, 1 frt. 60 krt. 30. A székely-udvarhelyi püspöki vizsgálat alatti egyház, 2 példány után, 1 forint 60 krajcárt.

Végül, megjegyezzük, hogy a fenti kimutatásban az egyházmegyei levéltárak számára küldött ingyen-példány nincs beleszámítva.

Kolozsvártt, 1896. október 2-án.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Gerő,
elnök-helyett.

3471—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi ev. ref. egyházmegye nt. Esperesének, a kollégiumok mt. t. Előljáráóságainak, és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszt. t. Tanácsának.

Tudomásvétel végett értesítjük Cimeket, hogy a folyó évi ápril. havában tartott egyetemes konventi ülések jegyzőkönyveit szétküldöttük, és pedig:

1. A vajda-hunyadi egyházmegyének 25 példányt.
2. A gyula-fehérvárnak, 13 péld. 3. A nagy-enyedinek, 36 péld. 4. A kolozsvárnak, 3 péld. 5. A kolozs-kalotainak, 36 péld. 6. A szilágy-szolnokinak, 63 péld. 7. A deésinek, 26 péld. 8. A székinek, 39 péld. 9. A nagy-sajóinak, 14 péld. 10. A görgényinek, 35 péld. 11. A marosinak, 64 péld. 12. A kükküllőinek, 36 péld. 13. A nagy-szebeninek, 15 péld. 14. Az udvarhelyinek, 51 péld. 15. Az erdővidékinek, 14 péld. 16. A sepsinek, 37 péld. 17. A kézdi egyházmegyének, 14 péld. 18. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházaknak, 1—1 példány. 20. A kollégiumoknak, 1—1 példány. 21. A romániai missziói egyházmegyének 2 példány.

Az egyházmegyék részére küldött példányokból egy ingyenes példány az egyházmegye levéltára számára tartandók meg, míg a többiek az egyházközségek között kiosztandók, s ezek árát később fogjuk a mélt. t. Cimek tudomására hozni.

Kolozsvártt, 1896. évi szept. hó 24-én.

Kádár Fános,
s-titkár.

Szász Gerő,
elnök-helyett.

3053—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi ev. ref. egyházmegye nt. Espereséhez.

Kérdés intéztetett Igazgató-Tanácsunkhoz az iránt, hogy miután a zsinati törvények életbeléptetésére kiadott Utasítás 211. §. b.) pontja az egyházmegyei fegyelmi bíróságot más-képpen rendeli szervezni, mint az eddig érvényben volt törvény, feloszlatassék-e a régi törvény alapján fennálló bíróság, vagy pedig hagyassék meg eddigi szervezetében, míg tagjainak mandátuma lejár?

Igazgató-Tanácsunk az egyöntetű eljárás, illetve, alkalmazás céljából, szükségesnek látja, jelen körlevél útján intézkedni az iránt, hogy az egyházmegyei fegyelmi törvényszékek, eddigi szervezetükben megmaradjanak, minthogy a tagok mandatumának lejáratára előtt, feloszlatásukat célszerűnek nem tartja.

Hogy azonban az Utasítás idevágó rendelkezése fokozatosan érvényre jusson: a jelenleg fennálló bíróság tagjai közül minden egyes alkalommal csak annyi hivandó meg működésre, a mennyi az Utasítás 211. §. b.) pontjában van megjelölve, s végül, mandátum lejárta, vagy halál esetében megürült bírói állás szintén az idézett §. rendelkezése szerint töltendő be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1896. szept. 3-án tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Gerő,
elnök helyett.

3601—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi nt. Esperes úrnak.

A közelebbi években gyakran ismétlődött késedelmeskedések elkerülése céljából, figyelmeztetni kívánjuk nt. esperes aait, hogy az országos közalapi segélykérvények beadási határideje e hó végén lejár.

Fölkérjük ennélfogva nt. Esperes aait. hogy a beérkezett segélykérvényeket mielőbb vétessék az egyházmegyei közgyűlések által szigorú felülvizsgálás alá s a hiányokat pótoltatva, terjesszék a kéréseket f. é. november hó 1-éig Ig.-Tanácsunk elé.

Tudvalevő dolog, hogy az egyetemes konvent a legkisebb alaki hiány miatt is visszaveti a kérvényeket, tehát ismételten is figyelmébe ajánljuk segélyért folyamodó annak, a kérvények pontos kiállítását, mire nézve bő utasítást találnak a kérvények hátlapján s a közelebbi konventek jegyzőkönyveiben.

Kolozsvártt, 1896. okt. hó 2-án.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1321—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztett bűni egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás és kert; 189 frt. 40 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete, továbbá 211 frt. államsegély.

Pályázati határnap: 1896. okt. 28. Folyamodványok nagytiszt. Menyhárt András esperes aához küldendők Kecssetbe, (u. p. Székely-Udvarhely.)

Kolozsvártt, 1896. szept. 3

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1343—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz. szolnoki egyházmegyébe kebeleztett kusalyi organista-kantor-tanítói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, kerttel és mellék-épületekkel. 2. 118 frt. 60 kr. becsült kepe- és kanonika-porcio haszonélvezete. 3. 40 frt. központi tőkeképző-segély. 4. 251 frt évi államsegély. Összes javadalom: 400 frt. 87 kr.

Kötelességei: a templom és iskolai teendők lelkiismeretes végzése, lelkész akadályoztatása esetére, annak helyettesítése.

Pályázati határidő: október 30.

Oklevéllel is fölszerelt pályázati kérelmek nagytiszt. Viski Pál esperes urhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1896. okt. 5.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

5—1896.

MEGHÍVÓ.

A Rikánbelői ev. ref. papi, tanítói özvegy-árva gyámintézet igazgató-választmányának tagjait folyó hó 21-én, d. e. 10 órakor, Seps-Szent-Györgyön, az Orosz Lszár-féle vendéglő helyiségében tartandó választmányi ülésbe meghívom.

Tárgy: A folyó ügyek ellátása, és ez évi május hó 4-én tartott gyámintézeti közgyűlés határozatának végrehajtása iránt intézkedés.

Lécfalván, 1896. okt. 5-én.

Zoltáni Elek,
esperes, mint elnök.

53—1896.

FELHÍVÁS,

a görgényi ev. ref. egyházmegye lelkészeihez.

Esperes aa. megbízásából, tisztelettel hívom fel azon lelkész-társaimat, a kik a maguk, vagy egyházközségük nevében akár az országos közalaphoz, akár az egyházkerületi alapok valamelyikéhez segélyért akarnak folyamodni, folyamodásaiknak folyó hó 20-ig hozam küldésére, mert a később érkezők nem lesznek figyelembe vehetőek. Egyszersmint figyelmeztessék tanító aait. is.

Magyar-Péterlakán, 1896 október 3.

Tavaszy József,
egyházmegyei főjegyző,

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Október 15.

42. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Néhány szó a lelkész-képzésről.

(Tanévmegnyitó beszéd. Felolvastattott az 1896—97-iki tanév meg-
nyitása alkalmával 1896. október 1-én.)

(Folytatás.)

Az úgy nevezett modern theologia meglepetve a fizikai tudományok nagy, mondhatni, rendkívüli eredményeitől, az első pillanatban nem csak a pozitív eredményeket, hanem azokat a hipotéziseket is azonnal készpénz gyanánt fogadta, a melyeket pedig e tudományok is csak a saját feladatuk félreismerésével állíthattak fel. Es a mint a theologusok észrevették, hogy minő nagy eredményeket ért el a természettudomány, például, a mikroskoppal, és a viviszekcióval, abban a pillanatban ők is abba hagyták addigi hulla-balzsamozási munkájukat, s megkezdték a viviszekciót, és elővették a kritika mikroszkopját, és annak lencséje alá tettek mindent, a mi az atyák hitéből rájuk maradt.

Távúl legyen tőlem, hogy csak egy pillanatra is megtagadjam az emberi szellemnek a szabad vizsgálódásban nyilvánuló felség-jogát. A lélek még az istennek mélységeit is vizsgálja. Csak az ellen kell minden téren tiltakoznunk, hogy a feladatok, és hatáskörök össze ne zavartassanak; illetőleg, pozitív formában fejezván ki ugyanezt, csak azt kell hangsúlyoznunk, hogy minden vizsgálódás tartsa meg a maga határait, és legyen tisztában feladataival.

Ime, a természettudományok mikor, például, az evolúciót, a fajok eredetét, az átöröklést, a környezet alakító hatását, a kiválasztást, és a létért való küzdelmet, mint megfigyelések, vizsgálódások, tapasztalatok, és összehasonlítások eredményeit kimondották, teljes jogukban voltak, s olyan dolgokat állapítottak meg, a melyek immár az emberiség gondolatvilágából többé ki nem törülhetők, s a melyekkel, mint tényezőkkel, ezentúl már minden kérdésnél feltétlenül számolni kell; de, a mikor felnyultak abba a felső szellemi világba, és annak erőhatásait kinullázták,

akkor átlépték határaikat, és szem elől tévesztették feladatukat. Maga egy kiváló természet-tudós, Agassiz Lajos mondja: »Lehetetlennek tartom, hogy azokat a biológiai jelenségeket, a melyek földünk felszínén végbementek, és folyton történnek, pusztán csak fizikai erők működésének, eredményének tekintsük. Én azt hiszem, hogy azok úgy összeségükben, mint egyenkint valamely teremtő hatalom közvetlen belenyulásának tulajdonítandók, a mely hatalom szabadon, és önállóan működik. Megpróbáltam az állatvilág organizációjában ezt a célzott tervet szemléltetővé tenni, a mikor kimutattam, hogy az állatok között mutatkozó különbségek nem egy kézzel fogható láncot képeznek, bizonyos fizikai jelenségek sorozatának megfelelőleg, a melyek egy ugyanazon törvény által vannak összekötve, hanem sokkal inkább valamely teremtő gondolatnak fázisait tüntetik föl, a mely meghatározott célra tör. Azt hiszem, hogy eleget tudunk már az összehasonlító bonctanból, hogy egyszer s mindenkorra feladjuk valamely típusz orgánumai átváltozásának gondolatát. A különböző állatok metamorfózisai, különösen a rovaroké, a mire, mint e fölvétel bizonyítékaira, oly gyakran hivatkoztak, amaz állandóság által, a melylyel a megszámlálhatatlan fajokban ismétlődnek, éppen az ellenkezőt bizonyítják. E metamorfózisok amaz állandósága, a mely minden fajra nézve különböző, és évenként a fajok százezereinél ismétlődik, s mindig így volt, mióta a földön a dolgok jelenlegi rendje uralkodik, nem a legerősebb bizonyíték-e a mellett, hogy a típuszok különbözősége nem tulajdonítható csupán külső, természeti befolyásoknak? Én ezt a gondolatot az állatvilág minden osztályán át nyomoztam. Azt is megkísérlettem, hogy annak a teremtő hatalomnak közvetlen közreműködését az organikus lényeknek a föld felületén való földrajzi elterjedésében is kimutassam, a hol a fajok pontosan határolva vannak. A

reptiliák csoportja, például, a gyíkok családjában mutat láb nélküli formákat, formákat rudimentális lábakkal, azután egymásra következő nagyobb számu újjakkal, míg alig észrevehető fokokon át az anguis, az ophisaurus, és pseudopus, a chame-saurus, chiroles, bipes, seps, scincus fajokhoz, és végre, a tulajdonképpen gyíkokhoz jutunk. Az ember azt gondolná, hogy e formáknak minden okos ember előtt valamely egyetlen ősfoma átalakulásainak kell feltűnniök, a mikor az eltérések oly közel állanak egymáshoz, és én mégis elvetek minden ilyen fölvetelt, és miután a dolgot alaposan tanulmányoztam, benne mind e különböző fajok teremtésének határozott bizonyítékát találok. Mert nem szabad elfelednünk, hogy az anguis Európa, az ophisaurus Észak-Amerika, a pseudopus Dalmácia, és a Káspi-vidék, a seps Itália lakója, sat. Már most azt kérdelem, hogy a földnek egymástól ennyire távol eső részei mikint egyesülhettek arra, hogy egy olyan folytatólagos sorozatot képezzenek, a mely most oly feltűnőleg el van osztva, és e fejlődés gondolata vajjon származhatott-e más forrásból, mint valamely terem-tő tervből, a mely a térben jelenti ki magát? Ugyanez a terv, az eszközök egy bizonyos cél érdekében való felhasználásának ugyanez az ál-landósága még határozottabban felismerhető a különböző teremtmények ásatag (fossil) maradványainak tanulmányozásánál. A teremtmények fajtái materialiter, és genealogice egymástól annyira különböznek, mint a föld különböző pontjainak teremtményei. A fajoknak, a melyek különböző egymásra következő rétegekben identikusoknak tartattak, százait hasonlítottam össze, fajokat, a melyek az egyikből a másikba való átmenetül tekintettek, és én mindig határozottabb, specifikus különbségeket találtam közöttük. Új fajoknak valamely előző faj által való produkciója egészen önkényes állítás, a minek minden egészséges fiziologia ellene mond. És mégis, egészében véve, teljesen igaz, hogy az egymásra következő geologiai formációk orgá-nikus lényeiben bizonyos fokozatosság nyilvánul, és hogy e fejlődés végpontja és célja, az ember megjelenése. De, az egymást követő lények egymásutánja nem materiális; egyenkint tekintve, a fajok e csoportjai nem mutatnak rokonságot olyan közbeeső formák által, a melyek genetice egymástól származnak. A közöttük levő összefüggés csak akkor észrevehető, ha mint egész tekintet-nek, a mely abból a terem-tő hatalomból eredt,

a melynek köszöni minden a maga létét.« (Louis Agassiz's Leben und Briefwechsel. Idézve V Frank »Vademecum« 203. s következő lapokon.)

Ez a feladatait, és a maga határait ismerő tudomány nyilatkozata.

Távúl legyen tőlem az is, hogy csak egy pillanatra is kisebbitsem, vagy félreismerjem a theologiai tudomány terén annak a criticizmus-nak hatását, a mely a kijelentés okmányátúl, a bibliától el, az őskeresztyénségen, és az egyház-historián át a konfessziokig mindent a maga tárgy-üvegére tett, vagy boncasztalára fektetett, és föl-elemezett. E nélkül ma nem volnánk ott, a hol vagyunk, s illetőleg, nem volnánk olyan öntuda-tosan ott, a hol vagyunk. Csakhogy, a mint a fizikai tudományok komoly munkásai vetot kiál-tottak annak az iránynak, a mely mindent csak rombolni akart, és tények konstatálása helyett világnézleteket akart hirdetni az emberiségnek, ugy kell az igazán komoly theologusnak is föl-emelnie szavát, s azt mondani: elég immár a hulla-boncolásból, és a mikroszkopikus vizsgálato-kból, most fogjunk hozzá az építéshez, és nyul-junk bele az élet kellő-közepébe.

Egyáltalában, nem perhorreszkálom a fizikai tudományok módszerének a theológiára való alkalmazását, sőt egyenesen ennek köszönhetjük, hogy a theologia előtt olyan világok tárultak fel, a melyeket addig nem ismert, értem az összehasonlító nyelvészeti, és az összehasonlító vallás-történeti kutatások által föltárt szellem-világot. Csak azt utasítom vissza, ha a fizikai tudományok módszere arra használtatik fel, hogy romboljon, és a lelkeket hitüktől, a hitet pedig az objektív üdvtényektől fossza meg. Az ugy nevezett modern theologia, vagyis, a hatvanas, és hetvenes évek modern theológiája megvéhedt, az egyházi élet megtartására, és fejlesztésére merőben képtelenné lett, jobban mondva, arra soha sem is volt képes; újabb, igazán modern theológiára van szükségünk, a mely a tudományok legújabb módsze-reivel dolgozzék, s úgy építsen.

(Folytatása következik.)

Kenessey Béla.

Papi fizetéseink.

Több oldalról meg volt vitatva már, hogy és mi-ként történjék papi fizetéseink rendezése. És mégis új ez a kérdés. Ugy tetszik nekünk, a pro et contra ér-velések közepette, az újabb időben ennél a kérdésnél figyelmen kívül marad, a mi a legfőbb, leglényegesebb.

Kiegészíteni a papi fizetéseket nyolcszáz forintra, kivánalomnak igen szép, valóságnak még szebb lenne.

De hát, mikor lesz ez? Egyre olvassuk, hogy a kormány tiz év alatt szándékszik megoldani ezt a kérdést, de nyilvánvaló jó akaratának bizonyítékeképpen, már az 1897-ik évi költségvetésbe a protestáns egyházak felségélyezésére fölvetett 100.000 frtot.

Igen szép, igen humanus ez is a kormánytól, de hát ez nem segély, ez alamizna, holott a legkisebb protestáns felekezet évi szükséglete is csaknem kétszeresét teszi az előirányzott összegnek.

Könnyű azt kitalálni, mi jutna ebből külön-külön a felekezeteknek? Nem is foglalkozunk vele hosszasan. De azt ki kell jelentenünk, hogy nem a betegség mérvéhez való a segítség. Az nem lehet célja a magyar kormánynak, hogy tiz éven keresztül cseppenkint nyújtsa az orvosságot a nagy betegeknek.

Papi karunknak, mondhatni, 70 százaléka küzd a megélhetés nyomoraival. Nincs meg a mindennapi kenyere, éjjel-napot egybe teszen, fut, fárad, küzd megfeszített erővel, hogy felszínen maradhasson, mégis ruhátlan, rongyos, éhséget, szükségét szenved, ő maga, családja egyiránt. Ily körülmények között nem forgóldhatik a lelkiekben az egyház kívánalmainak megfelelőleg, mert a szükség, a gondterhes élet leköti, ki-meríti, elkedvetleníti.

Tapasztalás igazolja, hogy ha szegény, ha ruhátlan a pap, nincs tekintélye, befolyása, nincs még saját hiveire sem, annyival kevésbé a társadalmi élet alakulására.

A papnak nevelni, vezetni kellene a népet, s általában a községi élet minden megnyilatkozásaiban vezérszerepre hivatott. Vajjon, így van-e; vajjon, lehetünk-e a szó valódi értelmében őrállók, érc-bástyák, vasoszlopok? Jelen helyzetünkben, szegényen, rongyosan, bizonyára nem.

Kevés kivétellel, robotszerű munkát végez mindenik. A lelkiekre és szellemiekre alig fordíthatunk valamelyes gondot. Lássuk csak.

Papi értekezleteink csak névleg szerepelnek, pedig nagy buzgósággal fogtunk munkához. Ma itt-ott szorványosan van bizonyos élet csak. Gyermekek istentiszteleteink nem bírnak gyökeret verni, a nép nem sokat törődik vele, a papságon lelki elfásultság vett erőt. Belmisszió, evangélizáció, a szó eszményibb, nemesebb értelmében nálunk nincsen, holott ezek által kellene megtartani, előbbre vinni a népet erkölcsében, hitében. A lélek szárnyaszegett, repülni nem bír, oda tapadt a föld göröngyeihez, könnyel áztatja sovány, barna kenyerét, jobb jövőért eseng.

Nem szorul talán bizonyításra, mije volt a protestántizmus s különösen a tiszta magyar reformátusság csaknem négy századon keresztül a magyar hazának. Mondhatni, nehéz, válságos időkben megtartója, éltető lelke. Fényes bizonyítékát adta ennek a közelmúltban is. Mindezekért nem lehet az, hogy a jutalom, az elismerés sokáig késsék.

Mit kérnek a protestáns felekezetek a magyar kormánytól? Azt, hogy a papi fizetéseket egészítse ki nyolcszáz forintra s az ehhez szükséges összeget részükre törvényhozással biztosítsa.

A mennyire csak vissza tudunk emlékezni, nyilván áll előttünk, hogy a magyar parlamentnek minden pártárnyalatából elhangzott a szó nem egyszer, hogy a

protestáns papságnak türhetetlen anyagi helyzetén a magyar kormánynak segíteni kell. Nem kételkedünk az iránt, ha egyszer a magyar kormány e kérdésben a jog orvoslátát magában foglaló kész javaslattal áll a parlament elé, az pártkülönbség nélkül helyesléssel fog találkozni.

Az idő erre érkezett. A felekezetek petíciója a kormány kezében van. A méltányos és jogos kéréseket szívelelje meg hát, s az újabb időben tanúsított készséges jóakarátát e reánk nézve nagy és fontos alkotással tétőzze be. Ez a protestáns s főleg a reform. egyházak létérdeke. Ezeknek sorsa pedig egybe volt forrva a múltban, s elválaszthatlanul egybe van és lesz kapcsolva a magyar haza sorsával a jövőben is.

A másik igen nagy és lényeges kérdés papi fizetéseink rendezésénél: a kepe-megváltás. Minden ember tudja, a ki csak valamennyire ismeri egyházi életünk belszervezetét, hogy az egyházi tisztviselők, papok, kántorok, tanítók fizetése az ugynevezett kepezési rendszer alapján történt s történik igen sok helyen ma is. Ez volt az a bizonyos élőtőke, mely alapját képezte fizetéseinknek. Ám, az idők megváltoztak, hiveink igen sok helyen elszegényedtek s ez a múltban biztos fizetési alap oly ingatag lett, hogy annak további fentartása merő képtelenséggé vált.

Különböző nézetek merültek fel s ismeretesekek, melyek a kepe-megváltás keresztülvitelét célozzák. Megtesszük rövid észrevételeinket a jelentősebb nézetekre.

Kepe-megváltó alapok létesültek több helyen s nem egy helyen boldogultak is ezzel; de legtöbb egyházaink ezen az úton nem jutnak célhoz egy emberöltő alatt sem. Hiveink elfogyhatnak, egyházaink saját terhük alatt összeroskadhatnak, de kepe-váltó alap még sem fog lenni igen sok helyen. A hol nincs az egyháznak vagyona, melyet gondos kezelés alatt e célra nevelni lehessen, ott az önmunkássággal és remélt áldozatkészséggel nem sokra megyünk, felemésztik azokat az egyházak közszükségei. A köznép szegény, a kisbirtokos régi nemesi osztály alig élhet, nagybirtokosainknak is súlyos az élet terhe, a buzgóságtól áthatva, e célra jelentékenyebb áldozatot keveset hozhatnak, sőt a legtöbb helyen nincsenek is ilyenek.

A kölcsönsegély útján eszközlendő tőkeképzéssel is csak ilyenformán vagyunk. A hol vagyonosabb a nép, ott megyen valamire ezzel is, sőt e nélkül is, jó adminisztráció mellett, de kisebb és szegényebb egyházainknál bizony ez úton is, nagy küzdelemmel, és későre jutunk célhoz.

A legméltányosabbnak és legigazságosabbnak tartanók, ha vagyon után állami adóalapon eszközölnétek a kepe-megváltás. Fizessen a vagyonosabb többet, a szegényebb kevesebbet, a teljesen vagyontalan nép, külön rovat alatt, a legkevesebbet. Ám, ez az állapot csak akkor hozná meg a termő gyümölcsöket, ha az egyházi adó együtt szedetnék be az állami adóval, s fizetné az állam felekezet-különbség nélkül a papokat. Ez volna a dolgok természetes rendje.

Tudjuk, csaknem bizonyosak vagyunk a felől, hogy ennek így kell lenni előbb-utóbb; de szemeink elhomályosulnak, a bizonytalan jövőben nem látjuk tisztán az időt, melyben erre is megéri nemzetünk közszelleme s ennek ideje is elérkezik.

Több egyházunkban már is átváltoztatták a képét pénzürtékre, mely az egyes hivek által fizetendő; ám, de ez így nem biztos fedezeti alap, főleg nem biztosítja a jövőt, s nem nyújt kilátást hiveinknek arra, hogy ez aránytalanul nagy tehertől meg fognak szabadulni egykoron.

Szerény véleményünk az lenne e kérdésben, hogy egyházi főhatóságaink vigyék keresztül első helyen, hogy a kepe-illetmények minden egyházközségben változtassanak át pénzürtékre; másodsorban hassanak oda befolyásukkal, hogy a magyar kormány az egyházkerületeknek a szükséghez képest a kepeváltás keresztülvitelére adjon hosszabb lejáratu kamat nélküli kölcsönt. A pap-ság pénzre átváltoztatott kepeilletményét szolgáltatassa be a központba tőkésítés céljából, a kölcsön visszafizetése okáért. Kapjuk fizetésünket a központból évnegyedenként, s ha más út nincs a kibontakozásra, nem kételkedünk azon, hogy minden pap, ki képét élvez, szívesen oda adja pénzre változtatott fizetésének 5 százalékát mindaddig, míg a kölcsön lebonyolítva lesz. Erre az 5 százalékra azért van szükség, hogy a kezelési költségek fedezetet nyerjenek, és hogy a kölcsön lebonyolításáig egy oly tartalék-alap képződjék belőle, melynek kamatai a további időben a kezelési költségekre fedezetet nyújtsanak.

A számítás igen könnyű. A mely egyházközség papjának évenként pénzre változtatott kepe-illetmény címen 100 frtot. ad, az befizet évenként a központba 100 frtot. Az illető lelkész kap a központból 95 frtot, 5 frt. az említett százalék címen levonatik. Így, húsz év alatt együtt van a fedezeti alap 5 százalékkal kamatozólag. Magasabb fizetendőségeknél hasonló az arány.

Ha hozzá vesszük mindezekhez azt, hogy egyházaink közül, eltekintve azoktól, a hol megvan a kepe-megváltás, több van olyan, hol bizonyos, e célra fordítandó tőke együtt van már, az ilyenek aránylag tíz év alatt megszabadulnának fizetendőségeiktől, de a hivek egyeteme is biztos tudatában annak, hogy egyházi terheinek jó részétől szabadulni fog, nagyobb buzgalma fejte ki e célra.

Mindezeknél fogva, szíves figyelemre méltatását kérjük nézetünknek, melyből nem hiányzik a jó akarat.

Reményünk van arra, hogy nincs messze az idő, midőn ebbeli vágyaink is kielégítést nyernek. A mi szavunk elhangozhatik, mint kiáltó szó a pusztában, de van erdélyi reform. egyházkerületünknek egy alkotásokra termett püspöke, kinek első helyen köszönhetjük az országos özv.-árvai gyámintézet megalakulását. Ő adta meg a helyes irányt, mondhatni, a biztos alapot kétségbevonhatatlan számadataival ahhoz is. Az ő szavát meghallják a nagyok is.

Paptársainak súlyos, nyomorteljes állapotát ismeri, sorsát szíven viseli. Elméjében forrnak már a gondolatok, s ha eszméi biztos formát nyerendek, gyorsan halad a kibontakozás felé. A kész munkára aztán, nem kételkedünk, itt-ott ha némi módosítással is, rá üti helyeslése bélyegét az egyetemes konvent is.

Reménykedjete paptársaim, jobb jövő vár reánk.

Nemes Árpád,
m.-bodoni evang. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. okt. 10.

Elnökolt: főtiszt. és mélt. Szász Domokos, püspök, aa. Jelen voltak: Szász Gerő, főjegyző, Bihari Sándor, dr. Vályi Gábor, Kenessey Béla, Szász Dénes, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, igazg.-tanácsosok; Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvető, és Kádár János, s. titkár.

Elnök, aa. az ülést megnyitván, miután az elnökileg elintézett ügydaraboknak a ház asztalára kitett jegyzékéhez hozzászólni senki sem kívánt, fölhivta az egyes előadókat a napirenden levő ügyek előadására.

Első sorban a székely-udvarhelyi kollégium előjáróságának amaz örvendetes jelentése olvastatott föl, melyben a folyó tanév elejével életbeléptetett konviktus berendezéséről, és a tanulók számának az új intézménynek tulajdonítható emelkedéséről szólt. Igazgató-Tanácsunk örömmel vette tudomásul az összes kollégiumainknál rég érzett szükségét pótoló emez intézmény létesítését, bizton remélve, hogy a gimnáziumi tanulók számának emelkedésére az, e helyen is, jótékony befolyással leend.

Ugyancsak jóváhagyó tudomásul vette Igazgató-Tanácsunk a székely-udvarhelyi kollégium előjáróságának az ideiglenes tanerők beállításáról szóló jelentését, de, fölhivta az előjáróságot, hogy jövőre az ilyenmű jelentéseket szabályszerű minősítvényi táblázatokkal főszerelve, terjessze föl.

Ezek után, az erdélyi ev. ref. tanárok Sepszi-Szent-Györgyön tartott értekezletének ama fölterjesztése tárgyaltatott, melyben jóváhagyó tudomásul venni kéri amaz elhatározását, hogy a tanárok özvegy-árvai gyámintézetének feloszlását, s a tőke-vagyonnak az egyes kollégiumok között leendő szétosztását kimondotta, kötelezván a kollégiumokat arra, hogy az özvegy-árvai segély-jogosultak arányában nyert tőke fejében, az illető kollégium kötelékében állott tanárok segély-jogosult özvegyeit, illetve, árváit továbbra ellássák. Minthogv azonban az egyes kollégiumok részére eső tőkék jövedelméből a mostani segély-jogosultak igénye ki nem elégíthető, a hiányzó összegek pótlása erejéig fentartandónak mondotta ki az értekezlet a tanulók részéről ezen intézet javára szükséges eddig is fizetett 60 kros járulékokat, s a mennyiben ez sem nyújtana teljes fedezetet, a kollégiumok e célra fordítható másnemű alapjaiból fedeztetnék a hiány, mely megtérülne esetleg, az igény-jogosultak teljes kihalásával, illetve, a segély-igények megszűnésével, a kollégiumok tulajdonában maradó tőke-összegeből. Igazgató-Tanácsunk e tervet minden oldalról alapos tárgyalás alá vette, de annak jóváhagyása fölött nem határozhatott, mert a bemutatott számításokban nem volt kitüntetve amaz összeg nagysága, mely a tanulók 60 kros járulékaiból remélhető, s így meg nem volt állapítható hozzávetőleg sem ama teher, mely e címen az egyes kollégiumokra nehezednék. Ily irányban tehát pótlásokat rendelt el Igazgató-Tanácsunk.

Zilahi kollégiumunk előjáróságának ama kérvénye, hogy az újabban nyert fentartási államsegély terhére, három idősebb tanárának törzs-fizetését 200—200 frttal,

s három tanár fizetését 100—100 frttal emelhesse: teljesítettet.

Ugyanezen kollégiumunk előjáróságának azt a határozatát azonban, mely szerint az országos tanári nyugdíj-intézetbe fizetendő járulékok jelentékeny terhének könnyítése céljából a tanárok »mortuális angaria« című várandóságát megváltani határozta: Igazgató-Tanácsunk jóváhagyhatónak nem találta, mert e járandóság iránti jog csak a halállal nyílik meg, s így a fölött eleve rendelkezni, egyáltalán nem lehet.

Mindenesetre megfontolandónak, és az országos nyugdíj-intézet életbeléptetése után egyöntetűen szabályozandónak ismerte föl Igazgató-Tanácsunk a »mortuális angaria« kérdését, s ezért elhatározta, fölhívni az összes kollégiumok előjáróságait vélemény-nyilvánításra az iránt, hogy vajjon a mortuális angaria iránti jogot az ezután szolgálatba lépő tanárookra is fenn kívánják-e tartani, s hogy vajjon az állami nyugdíjba lépő tanárok ez iránti megszerzett jogát a nyugdíjazás, vagy elhalálozás alkalmával kívánják-e kielégíteni?

A folyó évi júliusi közgyűlés kimondván az ünnepi követeket fogadó egyházaknak a kolozsvári theol. fakultáshoz való tartozandóságát, a legátus-küldés és fogadás módozatainak szabályozását Igazgató-Tanácsunkra bízta. Ennélfogva fölkérte Kenessey Béla, theol. igazgató aa. hogy a fakultás előjáróságával egyetértve, e szabályzatot készítse el, s megerősítésre mielőbb terjessze Igazgató-Tanácsunk elé.

Az étfalva-zoltáni Hadnagy-alap rendezése ügyében kiadott rendelkezéseinket az ottani lelkész, t. Kiss Lajos aa. ismételten megszévén: az illetékes esperes útasított, hogy az igazgató-tanácsi határozatot a legnagyobb szigorral hajtsa végre.

Cófalvi egyházközségünk azt kérelmezte, hogy három évig üresen hagyni engedélyezett papi állásának betöltése iránt intézkedéseket tehessen, miután a felekezeti iskola megszűnése folytán feleslegessé vált tanítói lakházának eladási árából a papi házat helyreállíthatja, s így a papi állás üresen tartásának indoka megszűnt. Örömmel megengedtetett.

A szilágy-szolnoki egyházmegye gyámintézeti közgyűlésének amaz elhatározása ellen, melyben az intézet megszüntetése mondatott ki, két felebbezés érkezett be, s ezek alapján Ig.-Tanácsunk a kérdést beható tárgyalás alá vette, de végleges határozatot nem hozhatott, mert a felosztás módozatai iránt a gyámintézeti közgyűlés sem határozott, pedig éppen a módozatokból lesz csak

megítélhető a határozat jogszerűsége. Addig tehát, míg a kérdés ezen ága is eldöntetik, a felebbezések ellátása függőben maradt.

Pokoly József, theol. tanár aának ama kérése tárgyalatott, ezek után, melyben az erdélyi ev. ref. egyházkerület történetének megírásához szükséges adatgyűjtés céljából, az ig.-tanácsi, kollegiumi és egyházmegyei könyv- és levéltárakban leendő kutathatásra engedélyt kér. Ig.-Tanácsunk teljes mértékben méltányolván nevezett aa. buzgóságát, melyet a nagyfontosságú mű megírásában kifejt, készséggel adta meg engedélyt arra, hogy az egyházkerületi levéltárban adatokat gyűjthessen s kérelmet intézett egyuttal az összes kollegiumok és egyházmegyék előjáróságaihoz is, hogy nevezett aának a vezetésük alatt álló intézetek könyvtárainak átkutatását engedjék meg

Toplicai körlelkész, t. Pál Károly aa. kérése folytán megállapította Ig.-Tanácsunk a körlelkészek módosított nyugdíjintézeti viszonyainak rendezése alkalmával nem szabályozott előléptetési díj nagyságát, 15 százaléklában ama fizetési többletnek, mely a nyugdíj-jogosultság szempontjából beszámíthatni kérelmeztek. Az eredeti szabályzat 32. §-a e díjat 30 százalékban írja elő, minthogy azonban a körlelkészekre nézve, akkor, midőn a központi nyugdíj- és gyámintézet kötelékéből az özvegy-árvai ellátások tekintetében kibocsáttattak, mindennemű díjak felére mérsékeltek, méltányosnak látszott az előléptetési díj megfelelő mérséklése is.

Tárgyalás alá vette, továbbá, Ig.-Tanácsunk a szamosfalvi paptanítói állomás betöltésének kérdését is, és áthelyezte t. Juhász Izidor, petrozsényi körlelkész aát. ezen fontos állomásra évi 750 frt. javadalom és 100 frt. átköltözködési költség kiutalása mellett, megszüntetni kívánván ezáltal ama káros és veszélyes versengést is, mely Petrozsényben t. Juhász Izidor, különben buzgó körlelkész aa. működését teljesen megbénította. Ezzel kapcsolatosan fölhivatott a vajdahunyadi egyházmegye tanácsa, hogy a petrozsényi körlelkészi állás új szervezése iránt mielőbb kimerítő javaslatot terjesszen elő.

Végül, néhány apróbb gazdasági kérdés elintézése után, örvendetes tudomásul vette és megköszönte Ig.-Tanácsunk a marosi egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézet ama nagylelkű áldozatkészségét, hogy a Kolozsvárt létesítendő Szeretetház alapjára 1000 frt alapítványt tett, s ezzel az ülés, a tárgysorozat kimerítésével, bezárattott.

r. s.

TÁRCA.

Ünnepi dal.

(Olvastatott a kolozsvári állami tanító-képző intézet huszonöt éves jubiláris hangversenyén, 1896. okt. 9-én.)

Évszázadok, évezredek jönnek:
Nem lesz párja e nagy esztendőnek.
Mely hazánkat ünnepelni látta;
Holott mint egy gyémánt-menyboltozat,
A ragyogó, fényes sugárokat
Pazar kézzel dobta a világba.

Nem a harcok vércs riadója
Nyert éltet az elröppenő szóba',
Nem ez vitte lelkünket a multba
De a béke himes szivárványa,
Mely vész után szárnyait kitarja,
S terem új világot, neve: munka.

Boldog, ki e nagy időt megérte,
S megfürdetve lelkét szent vizébe',
Főnix madár gyanánt indul tovább:

Utána tűz, melytől szárnya megnőtt,
Maga előtt látja a jövendőt,
A dicsőség ragyogó sátorát.

Mi e sátort építő munkások,
Kezünkben tartjuk a vésőt, ásót,
És dolgozunk igazi gyönyörrel:
Óh, nemzetünk, nemzetek istene,
Mi munkánkat áldással hintve be,
Reményeink várát ne töröld el.

Ne töröld el; de töltsd ki lelkedet.
Hadd, érezzük: teremteni lehet,
Ha van ész, szív; van erő, akarat:
Szárnyakat ölt a tompa rög, a sár,
Holt szívekre új lét áldása vár,
S szent országod diadalmat arat.

Mily szép ország; mily magas feladat!
Még hódítani mindent a nap alatt;
Élő szívvé tenni kicsit, nagyot;
Elhítenni, hogy a könny csak harmat,
Istenné válni, mindenki akarhat,
S hogy a földön nincs árva, elhagyott.

Emberré tenni azt az ős-gépet,
Melyet ide dobott a természet,
Hogy úr legyen a mindenség felett;
S bár e földnek csak véges polgára,
Halhatatlanságot öltve magára,
Önlelkében érezze az eget.

Évszázadok, évezredek jönnek:
Nem lesz párja e nagy esztendőnek.
Új teremtés kezdődik e földön:
Véres harcok helyett az öntudat
Vág magának diadalmi utat,
És lerakja fegyverét az ösztön.

E szent földön, melynek göröngyeit
Napsugárba öltözött őseink
Hulló vérrel szerezték meg nekünk:
E szent földön új, nagy csoda támad,
Vértől ázott mi magyar hazánkat
Ugy védjük, hogy templomot emelünk.

Nincsen rajta kakas, csillag, kereszt,
De magából mégis sugárt ereszt,
S benne mégis a nagy isten lakik:
A mi szép, jó, örök-emberi,
Gyökereit a szívbe ott veri..
Áldjátok az iskola falait.

Huszonöt év, az ezerhez mérve,
Kicsiny patak a tenger vizébe',
De a tenger e nélkül kiszárad:
Ti termékeny források, patakok,
E szent földön dúsan fakadjatok,
S új ezer év köszönti hazánkat!

A buddhizmus.

(Prof. Marcus Dods D. D. »Mohammed, Buddha, and Christ« című művének harmadik szakasza.)

»Kivéve egyedül a Krisztust, a vallás-
alapítók között nincs tisztább, sem rokonszenvesebb alak, mint Buddha.«
Saint Hilaire.

A buddhizmust mintegy a vallás képében szerepeltetem, mert, ha szabad e paradokszonnal élnem, vallásnak egyáltalában csak udvariasságból nevezhető. (»Tényleg a buddhizmus még vallásnak sem volna nevezhető, mert a hol nincs isten, szükség sem lehet«, sat. Monier Williams: »Indian Wisdom«, 57. l.) Nem a természetfölötti világ valamely fogalmából indul ez ki, mint más vallások, melyhez az ember kell, hogy valamiképpen alkalmazkodjék; nem igyekszik ez, egyéb vallásokhoz hasonlóan, az embert öszhangba hozni istennel: hanem határozottan arra irányul, hogy megoldja az ember létének problémáját, s szabadulást találjon a fizikai, és morális rosztól, és e végre nem tartja szükségképpen kényszerítőnek, hogy fölismerje istent a proceszszus bármely pontján is. A személyes isten-eszméhez való viszonyát illetőleg, hasonlít a modern agnoszticizmushoz, csak hogy benne minden motívum szigorúan etikai. Az indiai nép-vallás, mely a buddhizmussal egy darabig versenyt folytatott, s majdnem elnyomta azt, teljesen szétválasztotta a vallási, és erkölcsi ideákat. A papok nem voltak a társadalom morálistái, kikhez a nép tanácsért fordul magaviselete dolgában, és életökből sem tünt ki, hogy szoros összekötetés van az isteni szolgálattal, és a személyes tisztaság között. A római vallás történetében a dolgok ilyen állapotára végtére reakciót szült a papság ellen, és életet adott a morálisták egy kiváló iskolájának, melynek közismert képviselői: Plutarch, és Dion, Epictetus, és Marcus Aurelius. Éppen így, volt idő Indiában is, mikor a nép készséggel elismerte a szertartások elégtelen voltát a büntől való megtisztításra, s hajlott azon tanítás felé, mely bár egy szóval sem említi istent, egyébkint, erkölcsi természetük legmélyebb meggyőződése szerint, igaz vala. Szákja-Muni nem helyezkedett határozott ellentétbe a nép-hittel; nem volt természete a gúnyolódás, a dogmatikai vitatkozás meg éppen nem. Mikint római munka-társai, ő sem arra törekedett, hogy elvesse a népnek a felsőbb, és alsóbb rangu istenekről szóló hitét, hanem inkább arra, hogy megmutassa nekik a rosztól való szabadulás útját igazságosság, és kegyesség által. Szeneka szavai, egy kis változtatással, az ő ajakáról is hangozhattak volna: »Akarjátok tudni, hogy mi az, mit a filozófia ígér? Megmondom. Gyakorlati tanács. A veszni indultak, a haldoklók karjaikat terjesztik felétek; esedeznek előttetek, és minden reményüket tibéletek vetik. Esdekelnek, hogy vonjátok ki őket e lealázó nyomorból, fedjétek föl előttük vétkeiket, és oszlassátok el aggodalmaikat az igazság fénylő világosságával. Mondjátok meg azért nékiek, hogy mit tart a természet szükségesnek, s mit fölöslegesnek; hogy mily könnyű, megtartani annak törvényeit, s milyen kellemes, és szabad az élet azon emberekre nézve, kik nem térnek el a természet törvényeitől, és mennyire keserves, és kétségbeejtő azoknak, kik inkább követik saját ábrándjaikat.« Ilyen gondolkodásának mutatkozott Szákja-Muni is az emberek iránt. Úgy rajzolja magát, mint a ki »segélyre szorult gyermekeinek atyja, és anyja, útmutatója, és vezére az élet meredek ösvényén; a ki igazságának fényét szétárasztja,

mint a nap, és a hold a menyboltozaton; komprúl gondoskodik ez árnyék-világ hiuság-tengerén utazók számára; mint jótékony eső, mindent új életre költ; indvességet, és menedéket nyújt, elvezetvén az embereket ama végső törvényhez, mely az örök városba viszen«. (Beal's: Buddhist Scriptures, 137 l.) De, Buddha nem csak tért juttatott a vallás számára, és biztosította, hogy az mindenek fölött erkölcsi, és gyakorlati legyen, hanem tényleg a vallási, és nem a bölcsészeti felfogásáért vette be, s vallja most is a buddhizmust az emberiség teljes egyharmada.

A buddhizmus indiában keletkezett, Krisztus születése előtt a hatodik században; de, a vallási téren e kiválóan produktív tartomány vallási rétegződésében koránt sem a legelső üledék. Három vallás megelőzte: az őslakók vad ördög-imádása, mely, jellegzetes váltság-tanával, még fennáll a Szudrák, és a hegyi törzsek közt; a hódító árjak vallása, melyet a Vedabeli himnuszok képviselnek, s melyről azt írják, hogy »fejlődő szakerdotáлизmusmal vegyes naturalizmus«; (Fairbairn's: Studies, 130. l.) s végül, a brahmanizmus, mely ama fejlődő szakerdotáлизmus teljes kialakulása, különösen a papi közkenjárói felfogás, meg a kaszt-rendszer, és a pantheizmus határozott vonásaival.

Vajjon, a brahmán vallás pantheizmusa a papi osztály azon vágyakozásából származott-e, hogy ők másoknál szorosabb viszonyba jussanak az istenséggel, vagy hogy a theozofikus szemlélődők fejleszték-e ki, kik, faji ösztönük folytán, elvont fogalomból indultak ki, mely ugy az istent, mint az embert illetőleg, kizárta a személyiség képzetét? Bajos megmondani. (Fairbairn's: Studies bámulatosan tiszta, és alapos rajzát adják a brahmánizmus fejlődésének. Vesd össze Pfeiderer's: Religion, II.) Talán, mindkét befolyás közreműködött. Mint ránk tartozót, annyit kell megjegyeznünk, hogy az emanáció, és transmigráció szükségképpen fejleménye e pantheisztikus felfogásnak. Minden Brahmából ömlött ki; mindennek hozzá kell vissza is térni. »Mint a fonál az orsóról, a fa a magból, a tűz a szénből, a folyam a forrásból, a hullám a tengerből: ugy származott ki a világ Brahmából.« »Bejutván az isteni szellembe, hasonlatosak vágyunk a tengerbe hajított só-darabhoz, mely föloldódik a vízben, melyből előállott, s nem lehet többé kivenni abból.« Ez abszorpció, azonban, szabályozott. A kik szolgálták, és ismerték Brahmát, halálukkor ő benne oszlanak fel; míg a kik nem tették ezt: bűnüknek megfelelő purgatoriumon kell átmenniök.

(Folytatása következik)

Különfélék.

Fölkérés.

Az utolsó évnegyed itt van. Még egy pár hónap, és elbúcsuzunk a millenáris esztendőttől. Ha olvasóink nem akarnak elbúcsuzni a »Prot. Közlöny«-től is: szívesen fölkérem az illetőket, kik olvasóinknak éppen felét teszik, hogy tartozásukat törleszteni szíveskedjenek. Az esperes urak jóakaró beavatkozását kérem, ugy látszik, szükség van a sürgetésre.

Kolozsvártt, szept. 30. 1896.

Szász Gerő.

— Éljen gr. Degenfeld József! Olvasóink tudják, hogy a tiszántúli egyházkerületben elrendeltetett a főgondnoki választás az elhalt Vályi János üresen maradt helyére.

Azt is tudják, hogy beszéltek olyan irányzatokról, melyek e tisztán egyházi dologba is politikai momentumokat akartak vegyíteni. Annyi bizonyos, hogy az érdeklődés országos volt, mert igen magas a főgondnoki állás mindenütt, a tiszántúl pedig ugyancsak az. Nős hát, a beadott 744 szavazat számbavételén folyó hó 12 én, kitünt, hogy a riadalom igazolt volt ugyan, de felesleges, mert gr. Degenfeld Józsefre 488 szavazat esett, és így az abszolút többséget már az első választásnál megkaptán, ma már a tiszántúli egyházkerület főgondnoka És mi, kiknek részünkbe jutott a szerencse, hogy a zsinatokon, a konventeken megismerhessük e férfi nagy buzgóságát, fáradhatatlan munkakedvét, férfias higgadságát, és lekötelező humánus magatartását, a legőszintébb örömmel és tisztelettel küldjük üdvözlésünket, abban a bizonyos reményben, hogy az áldás nyomon fogja követni önzetlen munkásságát annak a férfinak, ki büszkesége már is az egyetemes magyar kálvinista egyháznak.

— A helybeli tanító-képző intézet igen szépen sikerült, és magához méltó jubiláris innepélyt tartott folyó hó 9-én, mint fennállása huszonötödik esztendejének napján. Annál örömebb emlékszünk meg e derék intézetről, mert ama sok száz igen jól képzett növendék közül, kiket falai közül kibocsátott, nagyon szép azoknak száma, kik tudásukat, buzgóságukat a mi felekezeti iskoláinkban érvényesítették, és tették nevüket becsültté. És megemlékszünk azért is, mert a mellett, hogy ez intézet munkálkodásának eredményeiben legközelebb áll az élethez, még olyat is mutatott be, a mi nem csak hazánkban, de a messze külföldön is egyetlen a maga nemében. Az ünnepélyességek napját ez intézet zene-, és énektanára, a derék Boér Gergely úr által rendezett hangverseny zárta be, melyen csak az intézetből kikerült férfiak vettek részt. Gyönyörű látvány volt, száz-százötven férfit látni a szinpadon, kezükben hegedűvel, és más hangszerekkel; lelki élvezet volt, hallgatni a jól betanult, és szabatosan előadott darabokat; és fölemelő hatással volt, elgondolni, hogy ezek a férfiak a népiskolák elemi oktatásán kívül, szerte, széles ez országban mindenfelé a zene-, és ének-tanítás által terjesztői a szépnek, és hatalmas munkái az erkölcsök megszeliidülésének. Ez utolsó szempontnak megmondolása elementáris erővel hatott a színházat zsufozásig töltött közönségre, és mig egyfelől tetszésével jutalmazta a közreműködő derék tanítókat, másfelől méltó tisztelettel illette a derék tanári kart, mely e negyedszázad alatt hivatásának magaslatán állva, olyat produkált, mely egyetlen a maga nemében, s példát státuált az ország minden ilyenmü intézetei számára. Virágozzék e derék intézet az idők végéig!

— Gicei Diószeghy Mórnak hívják az ér-kávási ev. ref papot, a szil.-szolnoki egyházmegyében. Nem tudjuk, és nem is kutatjuk, mért van ilyen hosszú neve, és hogy ezek közül melyik a predikátum, melyik a család-név. Elég nekünk az, hogy hosszúsága, és furcsa-volta mellett is jól hangzik. Abból a kicsi körből, abból az egyszerű egyházból előnyösen emelkedett ki sok testi, és lelki fájdalmak árán, a költészetnek szeretete, és lankadatlan művelése által oda, hogy ma, ha nem a világ, vagy az egész ország, de egy kis kör ugy ismeri, hogy a szépnek, és fölemelkedett dolgoknak buzgó napszámosa. Ez a jó ember, ez a költői lelkületű paptársunk legközelebbtől harmadik kötet könyvét adja ki »Köny, és Mosoly« cím alatt, és arra előfizetést hirdet 1 frt. 20 krral. Sok szeretettel, egész jóakarattal ajánljuk paptársaink, olvasóink figyelmébe, pártfogásába. Ne becsüljük csekélyre azokat, kik ha nem emelkednek is a felhők közé, de nemes becsvágyukkal, törekvésükkel minden nap dokumentálják, hogy milyen szép repülni.

— A m.-n.-fülpesi egyháznak örömnapja volt folyó hó 4-én. Ekkor avatott be új lelkésze, Kövendi Kálmán, előbb torboszlói pap, kit egyhangulag hívtak meg a fülpesiek. Az isten-tiszteleten részt vettek Balogh Sándor, tancsi, és Benedek Árpád, v.-szt.-iványi, lelkészek. Meg vagyunk győződve, hogy a jó kezdetnek jó vége lesz, mert istennek áldása soha sem marad el onnan, a hol az emberi szívek szeretettel borulnak egymásra. Ugy legyen!

= **Elszámolás és hálás köszönet.** Alsó-Ilosvai ev. ref. egyházam azon egyházak közé tartozik, melyek nem engedték a millenium évét egyházuk életében maradandóbb alkotás nélkül el-tünni. Lelkészenek indítványára még febr. 23-án tartott ülésében ki-mondotta, hogy a vallásos buzgóság emelésére s istennek di-csőítésére, még a megelőző években is folyton épített s adakozott, önkintes hozzájárulás útján, egy templomi harmoniumot szerez, s ezen rég érzett szű-ség kielégítése által örökíti meg hazánk ezer éves fennállását egyházi életében; ugyanakkor elhatározta a nemes cél érdekében a szorványokban élő hiveinek felkeresését is. A ha-tározatot tett követte, s anyaegyházunkban lévő hiveink közül, kettő kivételével, mindenik meghozta a maga áldozatát, szorvá-nyaink közül azonban csak Nagy-Debrec sietett nemes áldozat-készségével segítségünkre. A következő adományok folytak be: Br. Bornemissza Károly főispán ó méltósága, N.-Debrec 10 frt. Ngos. Barcsay Tamás, N.-Debrec 10 frt. Ngos. Barcsay Tamásné, szül. Bornemissza Eszter bárónő 10 frt. Mélt. Ilye Adrienne 20 frt. Horváth Imréné 15 frt. id. Dobai Ferenc, Nemes Ferenc és Rá-polti Sándor 5—5 frt. id. Solymosi Ferenc. Füstös Sándor és neje 4—4 frt. Márton Dániel, Dobai Antal, Nagy Imréné, Horváth Gábor, Ajtai Mózes 3—3 frt. Ajtai Albert, Széki Imre, Horváth Endre, Daróci János, Kranc Gábor, Csoboth Imréné, ifj. Csoboth Ferenc, Nagy Ödön, Nagy Imre, Horváth János, Ajtai Imre, Harmath Gerő.

és Ujvári Károly 2—2 frt. Cifra György 1 frt. 50 kr. Kovács Sán-dor, Öregdi Lajos, Ruzs Zsuzsa, Vágovics János, ifj. Szász György, Papp Izidorné, Papp Kosztánné, Horváth Albert, Solymosi Antal, Máthé Károly, Szilágyi Mihály, özv. Ajtai Károlina, Tarkovics Já-nos, Csoboth Ferenc, Rápolti Mózes, ifj. Solymosi Ferenc, Kö-rözi Ödön, Moldován Simon és Kis József 1—1 frt. Kovács László, SoósSámuelné, Vajna Mihály, Abrahám Izsák, Bitorocki Lajos 50—50 kr. Deák János gör. kath. lelkész, ifj. Izsák, Abrahám. Tü-zes Ferenc 30—30 kr. Bekeng Tivadár, Szász Árpád, Izsák Lázár és Veinberger Kappel 20—20 kr. Összesen: 153 frt 40 kr. A gyö-nyörű orgona hangja, nyolc változatu harmonium, mely Triska József utódaitól beszereztetett s a használatnak átadott, tekintve a nemes célt, 215 frt. helyett, 170 frtba került. A hiány 16 frt. 60 kr. mely remélhetőleg szintén fedeztetni fog azok által, kik mind-eddig felhívásunkat figyelmen kívül hagyták. A mint a fenti kimu-taásból látható, a nemes cél érdekében felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül, mindaz meghozta a maga áldozatát, ki lelkesülni tud a szépért, a jóért, kinek van szívében hit és szeretet az örökké való isten iránt, kinek kegyelméből nemzetünk e haza földén az ezredévet is megérte Fogadják a szives adakozók, kik a nemzetisé-gyek közé beekelt egyházam ügyét ez úton is támogatták, magam és egyházam hálás köszönetét itt a nyilvánosság terén is. Alsó-Ilosva 1896. okt. 8. Nemes Ferenc, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1365—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyház-megyébe kebelezett szotyori egyházközség énekvezér-tanítói állomásra pályázat hirdetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek-ke, 307 frt. 93 kr. fizetés, melyből 25 frt. 50 kr. tandij, 73 frt. engedélyezett államségély, a többi kepefizetés.

Pályázati határidő: 1896. október 30. Folyamodványok t. Vén Mihály, id. helyettes-esperes aa.-hoz küldendők, Bikfalvára.

Kolozsvárt, 1896. okt. 11.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1375—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett sz-ballai egyházközség kántor-tanítói állomásra pályázat hirdetik.

Javadalom: 1. Kényelmes lakás, gazdasági épü-letekkel, gyümölcsös, és veteményes kerttel. 2. Kézpénz 400 frt. havi előleges részletekben fizetve. 3. Három vékás szántóföld, kőbányával. 4. Az udvartól öt véka búza, 5 frt. fapénz, 4 frt. mustpénz. 5. Stóla, s legelő-illetmény.

Kötelességei: a tanítói, és orgonista-énekvezéri teendők törvényszerű végzése.

Pályázati határidő: 1896. november 10. A pályázati kérelmek nt. Viski Pál, esperes aa.-hoz küldendők, Zoványra. Kolozsvárt, 1896. okt. 11.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

235—1896.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye »Papi Értekezet«-ének őszi rendes közgyűlését, Uzonban az ev. ref. felekezeti elemi iskola helyiségében, 1896. október 31-én d. e. kilenc órára tűzöm ki, melyre tiszteletes paptársaimat, és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat. 1. Elnöki megnyitó után, testületileg telvonulás a templomba, hol 2. Imát mond t. Pünkösti Fe-renc, helybeli, és beszédet tart t. Péchy Árpád, brassói lel-kész, aai. Templomozás után, az irt helyen, 3. Felolvasást tart t. Miklós Géza, vallás-tanár aa. »A kálvinizmusról«. 4. Felolvasást tart t. Zsigmond Károly, hosszufalusi lelkész aa. »A protestántizmus hatása a magyar nemzet haladására.« 5. A felolvasások fölötti eszmecsere. 6. Pénz-, és könyvtáros aai.-nak jelentése. 7. Indítványok. 8. Az ülés végeztével, tisztelgés egyházmegyei főgondnok, ngs. Ujvárosi József, aa.-nál, hol az üdvözlő beszédet t. Vén Mihály, egyházmegyei főjegyző, és helyettes-esperes, aa. tartja.

Alapszabályaink kilencedik paragrafusára hivatkozva, remélem, hogy rendkívüli akadályok kivételével, egy pap-társunk sem fog hiányozni milleniumi Papi Értekez-

letünkről. »Vajha az én reménységem meg ne szégyenitene engemet tiközötték.«

S.-Szt.-Györgyön, 1896. okt. 10.

Révay Pál,
ref. lelkész, ért. elnök.

282—3896. PÁLYÁZAT SEGÉD-TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó kollegium-hoz az 1896—97 ik tanévre az internatusi felügyelőséggel egybekötött segéd-tanári állomásra pályázat hirdetik.

Ezen állomásra pályázhatnak a magyar-német nyelv és irodalmat, vagy a természetrajz-föld-rajzot végzett azon ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik leg-alább a tanári alapvizsgálatot sikerrel kiállottak.

Évi fizetés 600 frt. benlakás és a konviktusban teljes ellátás. Ezen fizetésért köteles lesz az illető, a beosztott tantárgyakat (heti 16 óráig) tanítani és a benlakásban a megállapított szabályok szerint a felügyeletet teljesíteni.

A képesítettséget és katonai kötelezettséget igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványok a sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó kollegium Elöljáróságához október hó 25-ig nyújtandók be.

A kolleg. Elöljáróságnak 1896. okt. 11-én tartott üléséből.

Dr. Szász Izsák,
gondnok

Péter Mózes,
jegyző.

884—1896.

MEGHIVÓ.

A nagy-enyedi egyházmegye őszi közgyűlése O-Tordán, november hó 10-én d. e. kilenc órán kezdve tartatik meg, melyre a gyűlés tagjait, a m. t. világi és egyházi képviselőket van szerencsém tisztelettel meghívni.

Tárgyak. 1. Esperesi jelentés. 2. Felsőbb rendeletek tudomásul vétele: ezek egyikének értelmében vélemény-megállapítás a papi fizetések rendezése ügyében. 3. Fő-jegyzői jelentés az egyházmegyei tanács működéséről. 4. Tan-ügyi előadói jelentés. 5. Számvevői jelentés. 6. Az egyházmegyei közpénztári számadás megvizsgálása, és a jövő évi költségvetés megállapítása. 7. Netalán beérkező kérelmek indítványok.

Közgyűlés után, az egyházmegyei gyámintézeti részvény-társaság tartja közgyűlését, melynek főtárgya lesz a jövő évi költségvetés megállapítása, s ezzel kapcsolatosan tár-gyalása azon indítványnak, hogy a tagokért az országos gyámintézetbe belépési díjt egészben, vagy részben az egy-házmegyei gyámintézeti pénztár fizesse.

Végül, lelkészi Értekezetlet tartunk.

A t. lelkész aa.-kat kérem, sziveskedjenek a környe-zetükben levő világi képviselőket idejekorán értesíteni.

A n.-enyedi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Miriszlón, 1896. október 9-én.

Sándor János,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Október 22.

43. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Néhány szó a lelkész-képzésről.

(Tanévmegnyitó beszéd. Felolvastatott az 1896—97-iki tanév megnyitása alkalmával 1896. október 1-én.)

(Folytatás.)

A vallás sem nem ismeret (»istennek helyes ismerete, és tisztelete«), sem nem isten tisztelete, sem a függés érzése (Schleiermacher), sem nem félelem (»timor fecit orbis deos«), a vallás: élet istenből, isten által, istenben. A vallás, Luther erőteljes szavai szerint, nem arra való, hogy a dőbzódók (»Lüsternen«) spekulációinak képezze tárgyát, hanem arra, hogy az éhezők, és szomjuhozók merítsenek belőle örök életre tápláló erőket.

A kijelentés legfelségesebb szava az, a melyet eme mi theologiai fakultásunk is jelmondatul választott: »Az ige testté lett«. Mind az, a min az emberiség eleitől fogva csüngött, mint szent reménységen, a mit csak várt a messze jövődőtől; az a szent titok, a mit az egyik nemzedék a másiknak adott át örökül; az a reményteljes sejtés, a mely a prófétákat áthatotta; az az eszme, mely a bölcseket elmélődésre ösztönözte; az a nagy világ-talány, a melynek megfejtését keresve-keresték az első, öntudatra ébredt embertől minden idők gondolkozói, és az a vágy, mely átpillantani kívánt nem csak e földi lét nagy titkain, hanem még a »más világ fátyolán«, a szemfedőn is: mondom, mind ez testté, reálitássá, léletté lett a Krisztusban, s miután ő maga az abszolút élet, ennél fogva az a vallás is, a melyet ő alapított, sem nem egy csomó elméleti hittételnek, formulának az összeábdált rendszere, sem pedig nem egy csomó erkölcsi törvénynek konglomeratuma, hanem élet. És ha élet, akkor jelenségei biológiai jelenségek, folyamata biológiai folyamat, és hatásai biológiai erőhatások. Ebből ismét az következik, hogy a theologianak, mint tudománynak, nem lehet más feladata, mint az, hogy e biológiai jelenségeket figyelje meg, és írja le; e biológiai folyamatot

szemléltesse, és a hatásokat tüntesse fel. Ne járjon mindenféle elméletek homályos régiójában, ne a spekulációk ködös elvontságaiban, a filozófiai fogalmi meghatározások tévetegeiben, és ne az elszellemesítés kísérteties világában; avagy ne folytassa se a halott-balzsamozó munkáját, se a hulla-boncolóét, mert így éppen csak azt a »szikrát« nem találja meg, a mely életet hozhatna létre, és a mikor azt hiszi, hogy boncolásaival az organizmus titkait leste ki, és így életet is tudna már görebében produkálni, csak »hullát fog fel mindannyiszor«.

Az ifjú pap-növendékeket bele kell helyezni ennek az életnek az árába, hadd, ömöljék reá, hadd, folyja őt körül az a légáramlat, a mely villámlásban, és mennydörgésben fogamzva, hőmpölyög alá a Sinai kopár szikláiról, vagy a mely szelid esti szellőben lebben el a Karmel tetején; ott fodrozza a Genezáreth tavát, vagy veri hullámokba a Bethesda vizét; hozza az Olajfák hegyének illatát, és tele van a glóriát éneklő angyalok örömmondó szavával. Élet, és életet adó milieu, környezet kell az ifjú próféta-fiúnak, a melyből táplálékot vehessen lelke. A keleti példabeszéd szerint, a fügefára néző galagonya is fügét terem. Egy csepp élet többet ér, mint az elméleteknek egész tengere. A keresztyénség maga azon az életen alapszik, a melyet a Jézus élt; a reformáció is annak az életnek a társadalomba való kiáramlása volt, a melyet a reformátorok maguk átéltek, a mikor a keresztyénség nagy történeti üdvtényeinek hatása alatt tenni, alkotni kezdtek.

Hogy a vallás élet, ezt, fájdalom, nálunk még erősen bizonyítgatni kellene, mert az élet nyomát alig-alig látjuk. Elmélet, és legfeljebb csak szent költészet az még azok előtt is, a kik próbálják komolyan venni. Miszticizmus, és képzelődés a legtöbbre nézve, s beteges rajongás, ha egy-egy lélek, mint a szomjuhozó szarvas a szép hives patakra, úgy kívánczik az élő isten-

hez. Mit, élő istenhez? Az isten legfőlebb egy olyan nagy király, a ki egy-egy vasárnap ad csak kihallgatást, akkor is, ha imádságos könyvvel megyünk hozzá; de, máskor messze, nagyon messze van tőlünk. Réges régen volt, az Énok patriárkha idejében, hogy az ember vele járhatott.

De, csak bele kell állítani valakit a vallás hatásába, rögtön észreveszi, hogy van körülötte, és benne valami sajtáságos erőhatás, a mely eleinte talán csak mint varázslat, később, mint megbékéltető jótékony szellem, végül, mint újjászülő hatalom mutatkozik. »A szél, a hová akar fúni, fú, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnét jó, és hová megyen«, így van azzal az élet-hatással is, a mely az istenből áradva ki, ellenállhatatlanul visz magával, ha egyszer megérintett bennünket. Ha észrevettük azt az életet, s annak hatása alá kerültünk, akkor a világon minden más kicsinyesnek tűnik fel.

Nem hiszi ezt valaki? Én is azt mondom, hogy ne is higgye el semmiféle mesternek, és tekintélynek a szavára. Tamások lettünk mindnyájan; közvetlen akarjuk újjainkat a sebek helyeibe tenni; magunk akarunk tapasztalatokat szerezni. Ezt már megtanultuk a fizikai tudományoktól. A tapasztalás-szerzés a lélek felséges előjoga, és kötelessége; de, annál nagyobb bűne, ha tapasztalás nélkül veti el azt, a mi neki üdvösségére való. Meg kell próbálni, meg kell kísérteni, s a hatás, az eredmény szerint cselekedni. Pál apostol már nagy realista volt. »Mindeneket megvizsgáljatok«, vagy a közkeletű fordítás szerint, »Mindeneket megpróbáljatok, és a mi jó, azt megtartsátok. Ne vakon higgyetek el valamit, hanem próbáljatok meg. Próbáljatok meg úgy érezni a bűnösséget, mint én; úgy keresni a megigazolást a törvény cselekedeteiből, mint én, és úgy sóvárogni az üdvösség után, mint én: majd nektek is égi fény támad, majd nektek is egy felsőbb világból szózat hallatszik; ti is megtaláljátok az isteni kegyelmet, és nektek is megjelenik az a föl-tamadott Krisztus, mint nékem, mint egy időtlennek.« A ki ezt meg nem próbálta, nem beszélhet vallási dolgokról, üdvőről, kegyelemről, hittételekről, sat. A ki itt tapasztalatokat nem tett, az mondhat mások után betanult frázisokat, de akár mit beszéljen is, az csak szó, és semmi egyéb, mint csak szó.

Az ifju pap-növendékekkel tapasztalatokat kell tétetni, azaz, meg kell velük próbáltatni a vallásos életet; azonban, nem úgy, a mint nálunk évtizedek óta ezt a próbát teszik, hogy az első

órától, a melyben a tanterembe lép, az utolsóig örökké csak kritikát hall, hanem be kell őket vezetni abba a felséges világba, a mely az üdvösség világa, és abba a közösségbe, a mely az isten gyermekeinek társasága. Nem elméleteket kell vele megpróbáltatni, és megkritizáltatni, hanem bele kell őket helyezni egy élő, és élet-hatásoktól duzzadó környezetbe.

A mint a fizikai tudományok megtanították a theologusokat kritizálni, boncolni, és megfigyelni, éppen úgy megtanithatnak építeni, igazainkat megvédeni, bizonyítékokat szerezni, és látókörünket szélesíteni. A modern tudomány minden eszközét felhasználhatjuk éppen a vallásos élet erősítésére, és gazdagítására; de, nem csak felhasználhatjuk, hanem föl is kell használnunk.

A fiatal pap-növendéket legelőször a bibliával kell megismertetni. Az eredeti szöveg idegen nyel-veivel ugyan sok úgy a tanárnak, mint a növendéknek a vesződsége; de, a nehézségeken túl kell esni mindkettőjüknek, s igyekezni kell azon, hogy minél többet megismerjenek az ifjak az eredeti szövegben, és mindjárt nagyobb kedvvel küzdenek meg még a nyelvi nehézségekkel is, ha nem nyelvészeti, és szöveg-kritikai apróságokkal kell bibelődniök, hanem abba a szellemi, vallásos világba vezetnek be, a melyet a szent-könyv tár föl. Az élet, az érdekel mindig. Ezt az életet kell fölmutatni, hadd, érintkezzenek azzal a hús, és vér alakokkal, azok gondolataival, érzéseivel, eszméivel, erényeivel, és bűneivel, a kik ott mozognak, élnek a kijelentés szent historiáiban. Az, a mi eredeti, csak az értékes, csak az tesz benyomást. A forrásánál minden víz üdítőbb, erősebb, mint bárminő szép vignettájú üvegbe bepalcokozva. A kijelentés szellemébe kell az ifjakat belevinni, arra a magaslatra helyezni, a melyről a kijelentés tekint az alant zúgó életet. Ez fontosabb, mint bárminő ekezetikai szórszál-hasogatás. Az a kijelentés egy olyan felséges dóm, a mely nagy arányaival, egységével, fonságával, égbe nyúló oszlopaival, a világot befogó kupolájával, falain az isten által vezetett történet csodás képeivel, s légkörében a mennyei seregek zsolozsmáinak és harsonáinak hangjaival arra, a ki belép, valami olyan mély benyomást tesz, hogy bizony, nem jut eszébe, kritizálni, ha csak melléje nem szegődik valami német tudós kalauz, a ki azt mutogatja neki, hogy ez a γ nincs a helyén, vagy ez a κ nem olyan κ , mint a másik. A theologus ifjaknak minden nap ott kellene járniok

a kijelentés szentelt csarnokaiban, a hol istennek lelke veszi őket körül, s ott kellene hallgatniok, mint a gyermek Sámuelnek, az úr hívó szavára, hogy mikor szól hozzájuk, készségesen felelhetnek: imhol a te szolgád, uram!

Azután, ott van a másik nagy templom, a dogmatikának bazilikája, a melyet a hívó lelkek építettek azokból a kövekből, a melyek vallásos életük forrásvizéből kristályosodtak ki. A dogmák, a konfessziók a vallásos életnek produktumai, tényei. Ebbe a templomba is rendesen egy-egy mikroszkopikus világnézetű kritikussal lépnek be az ifjak, a kitől előbb megtanulnak mindent végig kritizálni, mielőtt benyomást tehetne rájuk az a felséges szellemi élet, a mely ezt is áthatja. Bírálgatják a konfessziókat, mint valamely régi kor elavult maradványait, mielőtt a konfessziók, és szimbolikus könyvek közül csak egyetlen egyet is látnának a saját szemekkel, és önmaguk nézhetnék meg, hogy mennyi azokban az örök igaz, és mi benne a korhoz kötött emberi. Holott éppen hitünknek legsarkalatosabb, és egész világnézetünk irányt adó tételeinek igazságát ma a természettudományok is sokkal jobban érvényesítik, és bizonyítják, mint bármikor az előtt. Hogy csak egy-két dolgot említek futólag. A predesztináció tana, például, mi más, mint a természettudományok kiválasztás tana; vagy az eredendő bűn nem az átöröklés gondolata-e, és a midőn a theologusok arról beszélnek, hogy a Krisztussal kell élni, vele kell közösségbe lépni, mert keresztyén élet csak e közösségből származhatik, ugyanakkor a természettudós, meg a szociologus a környezet alakító hatásáról beszél, és így tovább.

A mi hitéletünknek alapjainul szolgáló nagy üdvtörténeti tényeket atyáink nem párologtatták el, nem szűrték le, hanem rájuk állottak, mint erős fundamentomokra, s üdvösségüket azokban találták. Szilárdabban is, öntudatosabban is állottak, mint mi.

(Vége következik.)

Kenessey Béla.

A papi fizetések rendezéséről.

Némely egyházmegyék részéről az iránt lettem fölszólítva, hogy tudatnám azon indokokat, és elveket, melyek által a papi fizetés rendezését keresztül vihetőnek tartja a küküllői egyházmegye Papi Értekezlete.

Mínhogy e testület részéről sem többet, sem kevesebbet nem adhatok felvilágosításul, mint a mi általa föl lett terjesztve, ez okból közzé teszem az egész indítványt indokolásával együtt, mely így szól:

»Küküllői egyházmegyénk Papi Értekezletének mult év 1895 dec. 12-én tartott közgyűlése határozatilag kimondotta, hogy:

intéztessék egy alázatos felirat a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez a tekintetben, hogy a papi fizetések rendezése sürgős szükségét képezvén, annak eszközése tekintetéből a munkálatok, és tervezetek minél előbb kezdessenek meg, és lehető legrövidebb idő alatt vitessenek keresztül.

Midőn e határozatunkat, mint alázatos kérésünket juttatjuk a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elébe, bátorodunk ennek támogatására az alább következő indokokat előterjeszteni.

Az ev. ref. egyházkerület első rendű munkásai, a vallásos életnek eszközlői, hitünknek őrei, a világosság terjesztői, a papok, kikről elmondhatjuk az irás szavaival, hogy »a földnek savai«. Ez első rendű munkásai az egyháznak egy oly fizetési rendszerrel vannak megalázva, mely sem az idő kivánalmával, sem a jog, és igazság mértékével össze nem egyeztethető; minek következtése lett az, hogy a papok elvesztették megélhetésük alapját, és ez által elvesztették tekintélyüket, s nehol e miatt az erkölcsi süllyedés is bekövetkezett. Mindezek az anyaszentegyháznak oly nagy kárára, és hátramaradására szolgálnak, hogy e zilált állapotokat éppen közérdekű szempontból tovább fentartani, az egyház, vallás, nemzeti ügy, és sok más fontos célokból valóságos bűn.

A társadalom forr, és mozog, rendezi erőit, munkásai iránt figyelemmel van, s többnyire minden közérdekű hivatalosát munkájának arányában tisztességesen díjazza. És már ebből következik az, hogy az egyházi legfontosabb hivatal, csekély, és rendezetlen díjazása miatt, mindinkább veszít jelentőségéből, s a jelesebb tehetségek más pályákon sokkal busásabb jövedelemre tesznek szert. Még a gyöngébb tehetségek is irtóznak a kepe-rendszer nyomoruságaitól, mely nem képes őket a nyomortúl megmenteni. Ezért van oly kevés theologusunk, ezért van oly kevés irodalmi munkával foglalkozó papunk.

Felesleges, hosszabb indokolásban, még más jelenségekre is rámutatnunk. Hiszen, ma már nem kételkedik ebben senki, sőt mindenkinek legszilárdabb meggyőződése, hogy a papi fizetések rendezését tovább halogatni, egy értelmű vallásunk, és egyházunk hanyatlásával.

Mély tisztelettel kérjük tehát, méltóztassék indítványunkat figyelembe venni, és a papi fizetések rendezésének munkálatba vételét még ez ülésben elhatározni.

Ez a fölterjesztés. Ebben sem kérve, sem mondva nem volt több, mint hogy a papi fizetések mielőbb rendezve legyenek. De hát, mit teszen az? Az én egyéni felfogásom szerint, s talán Papi Értekezletünk intencióját is megközelítem, ha azt mondom, hogy ez azt teszi:

a) Szüntessék meg a minden vizálynak, gyűlölségnek, mondhatni, nyomoruságnak okozója: a kepe. Ezt egyhangulag, egyértelműleg ki kell mondanunk

b) A kepe helyett legyen tisztességes fizetése megállapítva a papnak, mely közkeletű pénzértékben határozottassék meg. Ezt a fizetést nyerje az anyaszentegyház közpénztárából.

c) Az iskolában köteles vallás-oktatásért a szükséges tanórák számához mérten díjazandó a pap.

d) Eltörültetvén a kepe, a stóla szabályozandó.

e) Végül, ha az anyaszentegyháznak erre a célra elegendő pénzeje nincsen, a mint hogy nincs is, a hívek megadóztatását is igénybe veheti, mely a közadókkal együtt hajtatható be.

Egyáltalán, ha valamit akarunk, küzdjünk, fáradjunk, gondolkozunk egész lélekkel érte, és annak meg kell történni, mert már a köztudat is annyira preparálva van e tárgyban, hogy egyet bizonyosan mindenki tud, azt t. i. hogy ez így tovább nem maradhat, és a papi fizetéseket rendezni kell. Minél előbb sikerül, annál többet használunk anyaszentegyházunknak, annál többet mentünk meg a vallásos életben, annál nagyobb lesz erőnk, bátorságunk, és lesz egy tekintélyben, és tisztességben magasan álló papi testületünk, hol a nyomor, és szenvedés nem fogja méltatlan megalázódásra kényszeríteni, hanem isten igéjének erejével megmutatja tudományának méltóságát, és építeni fogja hatalmasan azt az erősséget, mely egyházunknak, és hazánkunknak eddig is védelme, és oltalma volt, ez után pedig diadalma lesz.

Nagy Domokos.

Több nyugodtságot!

(Válasz Tárkányi Györgynek.)

A tárgy fontossága mellett nem is volt talán szükség reá, s én mégis megokoltam felszólalásomat, melyet e becses lapok 38-ik számában a gimnáziumi vallás-tanítás érdekében közöltem, kapcsolatban a vallás-tanári minősítésre vonatkozó igénytelen véleményemmel. Megokoltam pedig a kettős alkalmosságúval (kath. hittanári kongresszus, és T. Gy. cikke), s visszatérőleg, a konventi határozattal, meg különösen egyházi szentesített törvényeinkre való hivatkozással. Céлом volt, egyszerűen szóba hozni azokat a szerintem lehetséges módokat, melyeknek egyike, vagy másika szerint elegendő tehetünk a konventi döntés ama követelményének, mely szerint minden gimnáziumunkban rendes vallás-tanári szék állítandó fel ugyanazon jogokkal, és köteleességekkel, milyenek bármely tanszékhez kötve vannak.

És nem irtam azért, hogy T. Gy. ez úton értesüljön az én felfogásomról. Erre szükség nem volt. Ugyanis, a tavaszon, a püspöki jubiláris banketten véletlenül szomszédságba kerültünk, s emlékezzék csak vissza, sokat beszélgettünk ezekről a dolgokról; akkor (ez ugyan mellékes dolog) nagyon is méltányosnak tartotta, legalább látszólag, az én véleményemet, mely pedig ugyanaz volt akkor, mint ma. És nem irtam azért, hogy neki alkalmat adjak egy hosszú lére eresztett valaminek közrebocsátására, melyben hogy mi tartozik a gimnáziumi vallás-tanítás érdekéhez, hol van benne a hangsúlyozott körültekintés, és nyugodtság, s hol az »in omnibus charitas« elve, ám, keresse, s ítélje meg a t. olvasó.

Én, igazán mondom, nem láttam hasznát a cikk ama részének sem, melyben engem a theologiai tanulmányokra vonatkozólag kioktatni akar. Mert hát, tetszik tudni, nem csak évenként megjelenő értesítők, melyek

valamivel bővebb tájékoztatást nyújtanak az olvasónak, s én mostani hivatalos állásomban még abban a szerencsés helyzetben is vagyok, hogy többször kell minősítési táblákat szerkesztenem (például, csak ez évi tanári pályázatunknál is hármat csináltam) a benyújtott theologiai okmányokból. Arra nézve, azonban, szívesen elfogadnék egy kis magyarázatot, hogy ha annyi mindent tanulnak itt benn a hazában, s aztán oly sokan még a külföldön is, a mint hogy van is tanulni való bőven, akkor miért fázik a tanári kiegészítő vizsgálatról annyira az, ki tanár, a többiekkel jogokban is egyenlő tanár akar lenni; ugyan miért fázik annyira, hogy a mint cikkiró mondja, szándékosan kerülte közleményében a minősítés kérdésének szóba hozását is? Értsük meg jól egymást. Az öreg Brassai, mint egyetemi rektor, a pályadíjak kiosztása alkalmából tartott ünnepélyen így szólott a nyertes ifjakhoz: »Ne higgyék önök, hogy a tudományt csak egy millimeterrel is előbb vitték volna.« Hát, én sem hiszem, s nem is állítom, hogy valaki egy szemernyivel is okosabbá válnék az által, ha a vizsgát letette; de, mégis olyan külső kellék ez, melyet a mai világ minden téren megkövetel. Sajnálva látom, hogy nem akarta megérteni cikkiró célzásomat, melyet a theológiát végzett gimnáziumi tanárra vonatkozólag e pontnál mondtam, a mikor t. i. ennek a papi pályára való térési szándékáról szólottam. Kiegészítésül megjegyzem még, hogy én egészen őszinte komolysággal hiszem, s állítom azt, hogy jóra való theologus előtanulmányai alapján képes lenne ama kiegészítő vizsgálat letételére (magyarból, bölcsészettől, nevelés- és oktatástantól). Azt azonban akkor se gondolja senki, hogy e vizsgálat letétele után neki most már két diplomája van, hogy tehát én a vallás-tanártól két diplomát követelek. Hiszen, hogy többet ne beszéljünk, akkor nem tudnók, megszámlálni, például, az én görögényi esperes barátomnak diplomáit, a ki papi oklevele mellé a tanárit is megszerezte. Csak olyan általános alaki kiegészítésről (megelőzőleg általános műveltségi vizsgának nevezték) van itt szó, melyet minden szakbeli tanártól egyiránt megkövetelnek.

És itt a leghatározottabban tiltakoznom kell ama kemény szavak ellen, melyeket T. Gy. a papi készületnek, és oklevélnek általam történt megítélésénél szájamba adott. Én teljes komolysággal beszéltem, mint a hogy a tárgy megköveteli, s olyan útszéli kifejezésekkel élni sem szóban, sem írásban, sőt még gondolatban sem szoktam; azok csak az ő sajátos irodalmi izlésének tanubizonyosságai lehetnek. De, minek is akar a sorok között olvasni az, ki el fogultságában nem látja magukat az írott betűket. Lehet ugyan, hogy a hirlapíró »magasabb iskolához« tartozik az ilyesmi, én nem ismerem, pedig pár évtized óta magam is irogattam valamicskét. Ám, tessék megmutatni cikkemben azt a részt, melyet macskaköröm közt idéz, s melyért logikai okoskodásomat a legkegyesebb »charitással« leszólja; ha megtalálja ott e mondatot, szegény ember létemre is felajánlok fáradságáért tíz frtot valami jótékony egyházi célra (például, a papi árvák szeretetháza javára), s ha nem találja meg, akkor is adok számára egy tanácsot: írja saját logikája számlájára azt, a mit, nem valami dicséretes szerénységgel, hozzám címezni kegyeskedett.

Sőt meg is toldom e tanácsot még egy másikkal, egy latin közmondással: »Svaviter in modo, fortiter in re.«

Én viszonzásul csak annyit kérek tőle, legyen kegyes, s olvassa el még egyszer cikkemet, igyekezvén több nyugodtságra. Meg vagyok győződve, hogy nem lesz újból elkeseredve, mint a hogy nem keseredtek el azok a felénk lakó papi emberek, kik elismeréssel adóztak közleményem méltányos felfogásáért, komoly hangjáért.

Azért, hogy nem mindenben egyezik véleményünk, éhletünk jó békességben. Ugy legyen!

Berényi János.

Az egyházmegyékből.

I.

A marosi egyházmegyéből.

Az 1896. évi október 4-ik napja fényes betűkkel lesz bejegyezve az abodi ev. ref. egyházközség történetébe. Ezen a napon foglalta el papi állomását t. Ady Sámuel, aa. kit a maros-vásárhelyi segéd-papi állomásról, meghívás útján, teljesen egyhangulag szólított el az abodiak bizalma egyházközségük vezetésére.

A harangok hívogató hangjára, az ünnepi ruhába öltözött helybeli és vidéki hívek zsufolásig megtöltötték a kis templomot. A becsületes, és törekvő hívek szemébe az örömmel sugarai fénylettek, s a szemek tükrében meglátszott, hogy a szívek is az örömmel, a buzgóságnak, és meglepésnek ünneplő ruháiba öltözködtenek.

A szent zsolozsma elhangzása után, a beiktatás tisztevével megbizott vadasdi pap, a mi kedves Simon Elek bátyánk ment a szószékbe, honnan igen szép beszéddel iktatta be az új papot. Beszédében Pál apostolnak Titushoz írott levele II. része 7 és 8. verseit fejtegette: »Mindenestől fogva te magadat például adjad a jó cselekedetekben, a tudományban épséget, és méltóságot mutass. Tiszta ígét, feddhetlent, hogy a ki annak ellene veti magát, meg szégyenüljen, semmi gonoszt nem tudván ti felőletek mondani.«

Iktató beszédének első részében szólott arról, hogy a papnak tudományal kell birnia, s tudományát folytonos tanulmányozással kell öregbítene; második részében szólott arról, hogy a papnak tanításra való hajlandósággal kell birni, s utolsó részében szépen intette ifju kollégánkat, hogy jó erkölcsökkel kell példát adnia hiveinek. Majd szívből jövő imával kérvén istennek áldását gyülekezetre, és papjára, felhívta »szolgatársunk«-at állása elfoglalására. Ki is megihletődött, »remegve« borult le a mindenség atyja előtt, hálát adván az eddigi segedelemért, áldását kérte a jövőre is. Majd Máthé XI. 30. verse alapján, beköszöntő beszédében beszélt idvezítőknak e nyilatkozatáról: »az én igám gyönyörűsége, és az én terhem könnyü.« Fejtegetéseiben a meglepődés reménységével rajzolta a papi hivatás magasztosságát. Mint ha hallottam volna megihletődéssel előadott beszédéből, hogy igazat ad a költő-pap e nyilatkozatának:

»Az én pályám szép, ámbár nem ragyog,
Én az egyszerű nép öre vagyok.

Enyém jó, és balsorsának fele,
Örömben, búban osztozom vele.
S az elhagyott népet, mi isteni,
Oktatni, nevelni, deríteni.« (Tompá M.)

A beköszöntés tartama alatt meg-megcsillant egy-egy könyncsepp is a szemekben. Az ifju pap kedves apjának szeme nem egyszer telt meg az öröm könnyeivel. Adja isten, hogy sokaig örvendhessen még fiának jóságában.

Templomozás végeztével, ifju kollégánk vendégszerető asztalánál töltöttünk barátságos órákat, hol felköszöntőkben, mint egyebekben, nem volt hiány.

Majd az átadás után, jó reménységgel oszlott szét a társaság.

Adja az isten, hogy ifju kollégánk reményeiben ne csalódjék, s majd évek multán is őszintén mondhatta el, mit pályája kezdetén mondott: »az én igám gyönyörűsége, és az én terhem könnyü.«

Áldja meg az isten a gyülekezetet, és ifju papját szeretetének bővségével!

Geges, 1896. október 10 én.

Kiss Ferenc,
gegesi evang. feform. pap.

II.

A gyulafehérvári egyházmegyéből.

A tegnap avattuk fel a vajasdi kiújított templomot. Egyszerű, de magasztos és lélekemelő ünnepély folyt le ezzel. Öröm volt látni e törekvő kis község nagyjait és kicsinyeit sűrű rendekben, vallásos lelkesedéstől áthatott arcokkal a kijavított templomban. Hogy is ne? Hiszen, két év óta nélkülözték ezt. És ime most, az ige testté lőn, a buzgó pásztor követte a hú nyáj és emelte templomot isten dicsőségére s magyar nemzeti nyelvünk biztos oltárául.

A szertartás a következő rendben folyt le: felavató imát mondott Elekes Viktor, esperes aa. egyházi beszédet tartott az érdemekben gazdag helybeli lelkész s volt esperes fia, Tókos Jenő, székely földvári, keresztelt s éppen a prédikáló pap első szülött fiát, Tankó József, borbereki, úrvacsorai agendát mondott Bodor Lőrinc krakkói, az úrvacsorát kiosztották Tókos Sándor, helybeli és Bartók Dénes, m.-igeni lelkész aai. előbbi a kenyeret, utóbbi a poharat adván, végezetre, záró imát mondott e sorok írója.

Emelték az isteni tisztelet magasztosságát felvinci énekvezér Horváth Péter aa. gyönyörű szóló énekei orgona kísérettel.

A templom építési költsége 2000 frt. körül jár, mely összeg, tekintve a nép szegénységét, biztos mutatója annak, hogy lelkes vezetés mellett tud áldozni a mi népünk.

Az ünnepélyt kedélyes ebéd követte, Tókos Sándor kedves barátunk, volt esperesünk gazdagon terített asztalánál, hol, természetesen, ősi szokás szerint, lelkes tosztokban sem volt hiány.

Rövid pár év alatt már a harmadik új, vagy kiújított templomot avattuk fel kis egyházmegyénkben és küszöbön áll még kettőnek felavatása. Ime, van nálunk is, ez exponált helyen, vallásos és nemzeti törekvés, és bizony, ha valahol, itt kell, hogy legyen!

Sárd, okt. 12. 1896.

Onodi Veress Sándor.

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Prof. Marcus Dods D. D. »Mohammed, Buddha, and Christ« című művének harmadik szakasza.)

(Folytatás.)

Az érvényes fő-elv az, hogy a büntetés megfelelő természetű a bűnnek, a jutalom az érdemnek; vagy az ő kifejező, és nehezen visszaadható makszimájuk szerint: »Az ember arra a világra születik, melyet készített magának.« Az előbbi létalakban elkövetett bűneiért kell viselnie mind-

azon fájdalmakat, miket ez életben szenved. A lex talionis a legborzasztóbb szigorral, s a realisztikus találékonyság oly gazdagságával van keresztül vive, hogy Dante is megirigyelhette volna. A ki brahmánt ölt, miután a poklok fokozatos sorozatában való tartós kinszenvedés által leróvta bűnhődésének első részletét: bűnösségéhez mérten, mint vadkan, szamár, kecske, vagy kivettetett fog újonnan születni e világra. A ki egy brahmántól aranyat lopott, újjá születése után fájós körmű lesz. Ha iszákos volt: csúnya fogakkal

születik újra. Ha a gabona csábitotta tolvajlasi szándékra: mint patkány fog újon születni; ha pedig a gyümölcs iránt mutatott hajlamot: mint majom fog újra élni. És csak is ezen, szinte végetlenül egymást követő büntetések, és születések, meg kellemetlen gyakorlatokon való keresztül jutás által érheti el az ember lassan lassan a Brahmában való boldog megsemmisüléshez vezető útját. Nincs semmi, a mi erősebb hatást gyakorolhatna a nép képzelő tehetségére, mint az ekkint rajzolt jövő; a jövő, melynek valóságáról maguk a jelen élet tényei látszanak kezdeskedni.

A jövőről való e nézet jó oldalára nincs terünk kiterjeszkedni. Szerencsétlensége, hogy rossz tulajdonai fejlődtek ki inkább. Két dolog származott ebből. A bráhmánok, mint hogy nélkülök áldozatot végezni s a fenyegető veszélyből menekedni nem lehetett, abszolút fenhatóságot nyertek; és ennek következtében a vallásban mind több és több lett a szertartás, s mind kevesebb és kevesebb az erkölcsi elem. Másodszor, mivel mint pantheistikus rendszerben nincs helye az egyén abszolút halhatatlanságának, s minthogy minden személynek egykor be kell olnadnia a személytelen létbe: az emberi jutalmazásnak és bünhődésnek megszabottnak kell lennie. A jutalomnak is és a büntetésnek kell, hogy határa legyen. Még pedig: a mennyi jót tesznek az emberek, annyi jutalmat érdemelnek, s annyi büntetésre méltók, a mennyi rosszat elkövetnek. Ennélfogva mindennemű munka kerülendő. Az ember legmagasabb állapota a szemlélődő elvonultság, melyben semmit sem teszen. E tan az Upanisádok különböző mondataiban így hangzik: »A mint a folyamok elvegyülnek a tenger vizében, elvesztvén nevüket és alakjukat: úgy a bölcs, névtől s alaktól megszabadultan, bemegy az isteni szellembe, mely nagyobb a nagynál.« »A ki ismeri ama legfőbb szellemet, szellemé léssen.« »A ki tudja ezt: »Én vagyok Bráhma«, mindent tud. Azt még az istenek sem tudják megakadályozni abban, hogy Bráhmává legyen.« Hogy megismerjük őt, a szellemet, legyünk egyedül. Hagyjunk föl minden szóval ő vele szemben. Ő a halhatatlanság hidja. »E hidon átjutva, a vak megszűnik vak lenni, a megsebesült nem viseli a sebet, a fájdalommal illetett, nem érzi fájdalmát; s e hidon túl az éjjelek nappallá válnak, mert örök fényű az egyetemes szellem birodalma.« Vagyis, az idvesség papi ritusok és transcendentalis ismeret által érhető el.

Bármily mélyes eszmék vannak is azonban összefonódva a bráhmánizmus gyökérszálaival, s akármennyire megegyezett legyen is az eredetileg a hindu észjárással: még sem lehet kétségünk a felől, hogy India népeit zsarnoki és lealázó szolgaságban tartotta s tartja mostanság is. A papi vallás e demoralizáló ceremonializmusa s despotikus kizárólagossága ellen volt intézve az a támadás, mely végül a buddhizmus alakjában lépett föl. A buddhizmus, eredetét illetőleg, sok tekintetben hasonlít a keresztyény valláshoz. Mindkettőnek gyökérszála kizárólagos papi vallásba nyulnak vissza, és mindenik hirdeti a szabadulást, minden rendi vagy faji különbség nélkül. Az emberi szenvedések, melyeket a bráhmánok hatalmuk erősítésére és a rendi különbségek maradandóságának illusztrálására használtak, Buddha mélyen érző szívében a minden emberrel való rokonság érzetét gerjesztették föl, és azon szándékot, hogy megszabadítsa önmagát és őket azokból minden áron. S minthogy a szabadulás módja saját tapasztalata és elmélő-

dése által alakult ki, legjobb lesz annak megértésére, élet-történetét és eszméit, melyek által az kiképződött, főbb vonásaiban megismernünk. És, bár az anyag, mely a vázlat összeállításához rendelkezésünkre áll, csaknem egészen legendaszerű, de, ha még oly legendaszerű is, azt hiszem, hogy általa lényegében igazi fogalmat kapunk e bizonyára történeti személyről. (Mindezek után, nem látszik lehetetlennek, hogy Szákjamuni soha sem létezett, s mindaz, mit felőle mondanak, épp oly költemény, mint a születésekor, életében s halálakor végbement csodák.« Wilson's: Works, II. 346 l. M. Senart (Essay sur la légende du Buddha, Paris, 1875.) állítja, hogy ő apróra megrostálta a legendákat, s hogy mennyi bennök a történeti tény, erre így felel: »Bien peu assurement.« (509 l.)

A nevek, melyekkel közönségesen illetik, Szákjamuni és Buddha, (A kik kíváncsiak Buddha egyéb nevei és cimereire, nézzék meg Wilson's: Works, II. 9. 10. s Hardy's: Manual of Buddhism, 354 l.) szerzett titulusok, s az elsőnek jelentése, a Szákja-törzsből való bölcs; (A dammapada (268. 269.) azt mondja: »Az ember, ha balgató és tudatlan, nem Muni, mert az nyugalmat élvez; de a bölcs, a ki mérlegelvén, a jót választja, a rosszat pedig elkerüli, Muni, s ezért Muni. A ki a világon mind a két oldalt fontolóra veszi, Muni.«. Mihez Max Müller azon állítást csatolja, hogy Muni bölcsket jelent, s »man«, gondolnieszóbul származik és »muni«-ből lesz a »manna«, hallgatás, csend. Buddhagosa's: Parables, 133 l.) a Buddháé pedig, megvilágosított. Tulajdon neve Sziddartha, családi neve még Gótáma vala. Fia Szuddhodának, a Szákja-törzs fejedelmének, a ki Benarestől észak felé, pár napi járásra fekvő Kapilavasztuban uralkodott. Van némi okunk hinni, hogy a Szákja-törzs nem árja, hanem turáni eredetű; (Beal's: Buddhist Script, 127 l. Wilson's: Works, II. 345 l. De hasonl. össze Hodgon's: Essays, 123 l.) s ha ez bizonyos volna, meg tudnók fejteni, hogy miért volt képes, emancipálni magát a kaszt-rendszer eszméje alól, melylyel szemben gyámoltalan volt a hindu gondolkodás. És kétségtelen, hogy a turániak közt nyer leginkább befogadtatásra a buddhizmus, bátor, azon ténynél fogva, hogy a keresztyén vallást, mely sémi eredetű, szives-örömet vette be az árja népfaj, e bizonyítékra nem szabad sok súlyt fektetnünk. Fontosabb ennél az a tapasztalat, hogy a buddhizmus, története legelső szakában, hajlandóságot mutatott az ördögimádással való összevegyülésre, a mely sajátság számos meglevő turáni vallásban feltalálható.

Buddha önkényes megtestesülése későbbi keletű mithosz, és a számos inkarnacio egyike, meg kell vallanunk, feltűnő sőt meglepő hasonlóságot árul el, a főbb pontokban idvezítőnk pályafutásához. (Az ős ker. atyáknak a budhizmusra való utalásai, s a két vallás közötti viszonyt illető számos vonatkozás feltalálhatók Wilson's Works, II. 312 l.) Minden külső jel szerint ő is úgy nőtt fel, mint más ifjú rájáhk, megosztván idejét kelet palotáinak petyhüszdő élvezetei és az athléta versenyek üdítő gyakorlatai között, melyekben minden vetélytársát felülmulata. De úgy vala teremve, hogy szemével lássa s szívével érezze a szenvedést, és éles tekintete, kéj és pompateli életének csillogása közben is, áthatolt a durva és romlandó alkotmányon, mely azt eltakarja vala; a zenészek és kéjleányok (Natch-girls) danáin keresztül is hallá a külső se-

tétségre vetettek jajgatását; kertjei és termeinek illatárjában is a halál bűze bosszantá a szagló szervét; lelki töprengései és az élet minden kényelisége közepette is, melyekkel gondosan körülvetetett, szakadatlanul a romlás és megoszlatás, a lelki szenvedés és szünteleni rabszolgaság látomásai környékeztek. A gyönyöröktől való ezen megundorodása, hogy nem szenvedheté azokat, s az örök béke utáni vágyakozása fejlődését, egy feltűnő és jól ismert legenda rajzolja le. Egyszer a herceg, midőn a város keleti kapuján kimenne, mulató kertje felé, találkozék útközben egy elerőtlenült aggastyánnal, a ki nagyon rátámaszkodott botjára és minden tagja reszketett; erei kiduzzadtak lesóványodott testén, fogai kihullottak és szava szakadozott és remegő vala »Mi ez? monda a herceg kocsisának, aggodás közt. »Egyéni, vagy családi tulajdona-e ez az állapot?« »Űram! egyáltalán nem«, válaszolá a kocsis. »Ez az aggkor; a szenvedés és munka megtörték ez ember erejét, s most, rokonaitól megvettetve, gyámol nélkül áll, mint a kiszáradt ta az erdőben. És így jár minden ember; atyád, anyád, minden teremtés ily sorsra jutand.« »Jaj, mily tudatlanságban és tévelygésben van az ember, mondá a herceg, hogy kevélykedik az ő ifjúságában, mely mámorba ringatja, és nem látja a reá váró aggkort. Menjünk vissza a városba; mire való volna nékem a gyönyör, ha ilyen vég van számomra rendelve?!.

Máskor, midőn a város déli kapuján át menne mulató kertje felé, látá az úton egy betegség-kinozta embert, oltalom és segítség nélkül fetrengve, a mint zihált és szeszugszorodott és kinja orcájára ült ki. Meghallván ismét kocsisától, hogy az nem egyéni sajátság, hanem oly csapás, melynek mindenki alá van vetve: rögtön mélyen érzé az élvezetek keresésének helytelen voltát s visszafordult a városba. Szintígy, egy harmadik alkalommal, találkozék az utcán egy temetési menettel: a halott merevedetten nyujtózkodott a szentmihály-lován, hozzátartozói pedig port hintének fejükre, mellüket verdesék és szívzaggatóan zokogának. »Jaj az ifjúkornak, mondá a herceg, mert az aggkor elpusztítja! Jaj az egészségnek, mert a betegség megrontja! Jaj az életnek, mert halálban végződik! Oh, bárcsak ne volna se aggkor, se betegség, se halál! Forduljunk vissza! Az lesz a gondom, hogy megleljem a szabadulást!...

E szándékában megerősíté egy negyedik látvány. Egy bikshu vagy koldus, a fegyelmezett lélek nyugodt vonásaival arcán, járt-kelt ez utcán, büszkén hordván kopott öltönyét, és alamizsna gyűjtő edényét kezében vivén. A herceg tolmácsa, a kocsis, megmagyarázá előtte, hogy ez az egyén nyugodtan éli le napjait, mert megvetette a gyönyört s arra törekedett, hogy győzedelmet vegyen önmagán; és most szenvedély, irigység és kívánság nélkül él. »Ez az út a menekvésre!« szóla a herceg. »Én is megvetem az életet, és annak örömeit!«

Ez elhatározásában igen ellenkeztek atyja, anyja és az udvari emberek. De, a mi által mélyebbre akarék meríteni az élvezetekben, éppen az okozá belőlük való szabadulását. Mert fölébredvén egy éjjelen s fölkelvén a pamlagról, melyen a kéjleányokkal betelve, aludott: meglátá a dísztelen, füstös és olajtól szennyes lámpákat, és az illedelmetlenül össze-vissza hentergő nőket, a mint egyik fogát csikorgatá, a másiknak szája nyálazott, vagy a harmadik csúful

forgolódott és horkolt. (Bigandes: Life of Gaudama, 55 l. Beal's: Romantic Hist. of Buddha, 130 l.) Ez döntött. Fogadást tőn: »Soha többé nem sülyedek érzéki örömekbe; soha többé, ez volt az utolsó eset; máttól kezdve, nem táplálok többé ilyen gondolatot!« Bemenvén feleségének szobájába, búcsutekintetett vetett reá és csecsemőjére; aztán inte lovászának, s lóra ülván, mindörökre elhagyá otthonát, atyafiait, királyságát és minden e világi javait. Egy éjjeli lovaglás után megállapodék végre, midőn már lehetetlen vala utólnéri; s csak azért állt meg, hogy a világról való »nagyszerű lemondását« teljessé tegye az által, hogy királyi mentéjét és igaz gyöngygyel ékített gyűrűjét hű és gondos szolgájának ajándékozá, s levagdolván kardjával a harcosok díszét képező hosszú hajfűrtjeit tökéletesen hasonlóná lón a legközönségesebb emberhez.

De ily határozott eltökélés mellett is, kelle éreznie Sziddarthának bajokat és kellemetlenségeket 29 éves kora után is, mignem 36-ik évében megnyeré a keresett békességet. Mara, a nagy kísértő, bár egy időben durván elutasította Gátama, ily szókkal üdvözlé: »Előbb-utóbb kell, hogy valamely kéjvágyó, roszt indulatú, vagy haragos gondolat támadjon elméjében: a perctől fogva ura leendek!« És, »mint az árnyék követi a testet, azt mondja a krónika, úgy követé Mara az áldottat, akadályt akarván gördíteni Buddhává létele elé.« Királyi izlése eleinte nemcsak megundorodott a néki adott ételtől; hanem bármily teljesen szakított légyen is az otthonnal, az ahhoz fűző kapcsok lassan gyógyuló sebet hagytak szívében. Atyja neki ígérte a királyságot, ha visszamegy hozzá. »Kedves fiam! úgymond, a vallásgyakorlatnak főelve a szeretet, a mindenek iránti könyörületesség, és ezért a neve vallásos élet. Miért szándékszol hát a vallásos élet határát csak a hegyekben elzárkózva élő egyénekre terjeszteni ki? Eddig éltek az emberek odahaza, és elvégezték vallásos gyakorlataikat. Nem vetették el tehát maguktól kincseiket, vagy nem fosztották meg magukat koronájuktól: és mégis megnyerhették a teljes szabadulást.« De mindez ellenző szóra a fiúnak csak egy válasza volt: Én lemondtam minden úgy vélt örömről és azon örömeket keresem, melyek maradandók. A ki mérget evett, miután kiokádta azt, visszamegy-e a tálhoz, mely ujra csábítja? A ki égő házból menekült ki, visszatér-e önkényt a lángok közé? (Beal's: Romantic history of Buddha, 163—5 l. Atyja biztosítá a felől, hogy nincs menekvés a betegség, halál és pusztulástól; s ép ez vala, a mit ő keresett.

(Vége következik.)

Különfélék.

F ö l k é r é s.

Az utolsó évnegyed itt van. Még egy pár hónap, és elbúcsuzunk a millenáris esztendőttől. Ha olvasóink nem akarnak elbúcsuzni a »Prot. Közlöny«-től is: szívesen fölkérem az illetőket, kik olvasóinknak éppen felét teszik, hogy tartozásukat törleszteni szíveskedjenek. Az esperes urak jóakaró beavatkozását kérem, úgy látszik, szükség van a sürgetésre.

Kolozsvártt, szept. 30. 1896.

Szász Gerő.

— **Elemi csapás által meglátogatott zsoboki** paptársunk részére újabban vettünk Pál Károly, toplicai paptársunktól 1 frtot; Elekes László, kovásznai lelkésztől 1 frtot, ki adományát e sorokkal küldte be: »félévi súlyos, hosszas betegség után, az első temetési stolámat, melyet szereztem, tisztelettel küldöm zsoboki rosszabbul járt lelkésztársam javára.« Isten adjon ezerannyit helyette. Eddigi összes gyűjtésünk 67 frt. 55 kr.

— **Biró András, közép-ajtai nyugalmazott lelkész**, ki az ur dolgaiban ötvenkét esztendeig forgolódott, és már hét év óta, mint nyugalmazott élt, folyó hó 15-én, életének nyolcvanhatodik évében jobb létre szenderült. Megáldotta az úr hosszú élettel, jó vénséggel; nyújtott neki alkalmat, hogy jó cselékedetekkel dicsérje szent nevét, és lehessen hálás nagy kegyelmeért: most az ur előtt áll, hogy színről színre adjon számot sáfárkodásáról. Hisszük, hogy részébe jutott a jóknak, és hívőknek eltétetett korona. Legyen nyugodalma csendes!.

— **Gyászhir.** Elek Károly, sarmasági ev. ref. lelkész, a szilágy-szolnoki egyházmegye papjainak egyik kiváló alakja, folyó hó 11-én meghalt. A megboldogult rövid életrajzi adatait a következőkben adjuk. Született 1827-ben, M.-Csaholyban, a hol atyja szintén pap volt. Iskoláit Debrecenben végezte, s ott is szentelték föl a legnemesebb élet-hivatásra, melynek ő oly hosszú időn át teljes odaadással hiva, és küzdő bajnoka volt. Atyja halála után, a m.-csaholyi egyház hívta meg lelkészül, s itt hat évig szolgálta a legtisztább eszményt, a vallásos hit örökké tartó országának ideálját, az erkölcsi életet, az emberiség földi hiva-

tásának célját. Ez előtt negyven évvel választották meg Sarmaságra papnak, s azóta ott működött, teljesen hivatásának élve, küzdve, vigasztalva, soha el nem csüggedve, csapásokat csapásokra szenvedve egész azon napig, a míg a földi küzdelmekről nemes lelki nyugalommal megszabadult. Az elhalt derék pap életének sok kimagasló cselekményei közül elég fölemlitenünk azt a maradandó emlékü alkotást, mely Sarmaságnak nagy tűzvész által romokká tett egyházi épületeit ismét föltámasztotta, s a község vagyontalanná vált lakóit újra ébredni, munkálni, és a csüggedés helyett a megnyugvás hitében tovább élni megtanította. Temetése nagy részvét mellett ment véghez a sarmasági parokhiából, a hol bánatos gyermekeink, barátain kívül sokan jelentek meg a derék pap végtisztességétélen.

— **Uj papi ház.** A k.-ajtai ev. ref. egyházközség buzgó hivei, ritka pontossággal véghez vitt közmunkatétellel egy igen diszes papi lakot építettek a millenárius év emlékére. A csak most készült diszes, új iskola, és ezen papi lak építése körül véghez vitt közmunka értéke hat-hét ezer forintot tesz, a mi eléggé dicséri ezen iskoláját, és egyházát még most is buzgón szerető derék székely népet. (Sz. N.)

— **Hálás köszönet.** Deésaknai ev. ref. egyházunkban egy szép emlékekkel lett megörökítve eme millenárius esztendő. Ugyanis, Szolnok-Doboka vármegye alispánja, kir. tanácsos, ngos. dr. Torma Miklós úr a vármegye házában levő toronyórát deésaknai ev. ref. egyházunknak adományozta, a miért is a nemes szívü kir. tanácsos alispán ur fogadja a magam, és egyházam nevében hálás köszönetemet. Deésakna, 1896. október 15-én. Veres Károly, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1434—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett ródi leányegyházközségben a kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, és 210 frt. fizetés, melyből 50 frt. készpénz. Ehhez járul a nmélt. vallás- és közokt. miniszter úr által engedélyezett 189 frt. államsegély.

Pályázati határidő: nov. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aá.-hoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. okt. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1435—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett magyaralkói egyházközségben az énekvezéri állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, s hivatalos fölszámítás szerint, 247 frt. 8 kr. fizetés.

Pályázati határidő: nov. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aá.-hoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. okt. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1397—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett süketdemeterfalvi egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson, és kerten kívül, 300 frt. melyből 236 frt. államsegély.

Pályázati határnap: 1896. novbr. 20. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aá.-hoz küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvártt, 1896. okt. 16. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1398—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett várhelyi egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson, és kerten kívül, 185 frt értékü kepe, és kanonika-porció jövedelme, továbbá, 215 frt. államsegély.

Pályázati határnap: 1896. novbr. 20. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aá.-hoz küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvártt, 1896. okt. 16. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1405—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett szotyori egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, továbbá kepe, kegyhagyományi kamat, kanonika-porció, államsegély (ennek összege 73 frt.) sat. címén összesen 307 frt. 92 kr.

Pályázati határnap: 1896. novbr. 20. Folyamodványok nt. Vén Mihály, h.-esperes aá.-hoz küldendők, Bikfalvára.

Kolozsvártt, 1896. okt. 16. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

80—1896.

MEGHIVÓ.

A bekecsalji papi fiókkör rendes őszi értekezletét folyó október hó 31-én tartja meg Nyárad-Szent-Anna községében.

Tárgysorozat. 1. Az isten-tiszteletet végzi, reformációi emlék-beszéddel, Lőrinci Lajos, csikfalvi pap, aa. 2. Az értekezletet megnyitja Szász Károly elnök, ny.-szeredai pap aa. 3. A mult milleniumi értekezlet jegyzőkönyvének felolvasása. 4. A nyárad-szent-annai ev. ref. egyházközség multjának rövid ismertetése, szabad előadásban tartja Rákosi György, helybeli pap aa.

Kéretnek az értekezletnek ugy egyházi, mint világi tagjai, hogy lehetőleg teljes számban jelenjenek meg.

Nyárad-Szent-Anna, 1896. október 16.

Rákosi György,
jeg. zó.

Szász Károly,
elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Október 29.

44. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1. forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Néhány szó a lelkész-képzésről.

(Tanévmegnyitó beszéd. Felolvasatott az 1896—97-iki tanév meg-
nyitása alkalmával 1896. október 1-én.)

(Vége.)

A kijelentés okmányai mellett az egyház konfesszióit, és szimbolikus könyveit is oda kell adni az ifjak kezébe. Közvetlen, eredeti forrásból, hadd, merítsenek itt is. Az a hitélet, a mely azokban tárul eléjük, minden esetre, mélyebb benyomást tesz rájuk, mint akármilyen nagy bölcsészeti apparátussal készített kritika, a melyből nem tudják, hogy tulajdonképpen mi az igazság?

De, nehogy félreértessem. Nem azt mondom, hogy a dogmatika tanítása csak a konfessziokra, és szimbolikus könyvekre szoritkozzék, és hogy a tudományos tárgyalás hagyassék el. Világért sem. Hanem azt, hogy a konfessziók is, a szimbolikus könyvek is mutattassanak be, a tudományos tárgyalás pedig adjon pozitív, határozott, erőteljes dogmatikai világnézetet, írja le a hitéletet, annak különböző mozzanatait, tisztázza a vallásos tapasztalatokat, és foglalja azokat rendszerbe, a mai tudománynak minden fegyverével felvértezett erősségeket állítván Sionunk védelmére.

A dogmatikához a vallás-történet, és a vallás-bölcsészet képezi a bevezetést, a dolog természeténél fogva. De, a vallás-történet csak úgy lesz a dogmatika bevezetése, ha a különböző vallások életjelenségei úgy mutattatnak fel, mint a melyek kulminációjukat a keresztyénségben, mint az abszolút vallásban érték el; ha e jelenségek úgy tekintetnek, mint különböző fejlődési fokok a keresztyénségig, és egyszersmind, mint bizonyítékok a mellett, hogy az ember, öntudatra ébredése első pillanatától fogva, szakadatlanul kereste az odafelvalókat, a lét, és nem-lét talányait, sat. és e keresésében az isten vezette, a ki aztán világosságot is derített a homályra, feleletet adott minden ő utána vágyakozó kérdezősködésére az embernek. A vallás-bölcsészetnek

pedig azokat a problémákat kell föltárnia, a melyekben az emberi elme próbálta konstruálni, megfejteni a vallást, a vallásos életet, és annak jelenségeit. Micsoda világ tárul itt is az ifjú elé, ha látja azt a szellemi munkát, a melyet tapogatózva, keresgélve végzett az ember, hogy fölfelé törő lelke valami módon feleletet kaphasson! Gyönyörű studium, ha ez is a Krisztushoz vezet, s nem áll ott meg, hogy csak érdekes tudni-valóul elmondja egy csomó bölcsésznek okosabb, vagy balgatagabb nézeteit, és ott hagyja a fiatal lelket, hogy ebből a káoszából maga keresgessen ki magának valami megtermékenyítő igazságot.

A keresztyén élet multját az egyház-historia tárja föl. Hullámzó történetei felett az úrnak lelke lebeg. Milyen élet veszi körül itt is azt a fiatal embert, ha nem csak holt adatokat, évszámokat, neveket kell megtanulnia, hanem belevitetnek azoknak a társaságába, »a kik máskor voltak, s mit az élet megvon, megadják a holtak«. Ott élnek az első hitvalló keresztyénekkal, s megérinti lelküket a katakombából fölszálló zsolozsma, és könyörgés; társalognak az apostoli, és egyházi atyákkal, s mellettük nőnek nagyobbra a hitigazságokban; szót váltanak a nagy hitvitázókkal; belevegyülnek a cezárizmus, és papizmus investitura harcaiba, s meglátják, hogy az emberi nagyravágyás hogy épít újabb, meg újabb Babel-tornyokat, az elsőnek romlása még nem volt elég tanulságul; meghallják a Husz máglyájáról fölhangozó éneket; látják a Wicleffe szétszórt porait, majd Luthert Wormsban, Kálvint Genfben, ezeket az óriásokat, a mint a hit erejével, a Krisztus váltságában való bizalommal, és az isten kegyelmével a régi világot egyszerre kifordítják sarkaiból, és velük együtt indulnak hódításra; ott járnak a hugonották között, a pusztai egyházban, vagy Nápoly gályarabjai között, és hallják a biztatást: »Térj magadhoz, drága Sion!« Szóval, élet árja buzog körülöttük, élethatásokat vesznek

a föltámasztott alakoktól, és környezettől, belepillantanak a történeteket kormányzó isten nagy munkájába, és megtanulják, hogy az úr tanácsa nélkül semmi sem történhetik, mert még a Fülep »győzhetetlen flottája« is megsemmisült, a mint az úr csak reáfütt. »Afflavit Deus et dissipati sunt.«

De, az egyház-historia is úgy kezelendő, hogy ne csupán érdekes tudnivalókat közöljen, hanem a nagy vallás-erkölcsi igazságok mellett tegyen bizonyosságot, s tényekkel illusztrálja azokat. Életet adjon, és életet ébresszen.

A gyakorlati theologia pedig legyen igazán gyakorlati, ne csak névleg. Itt is azonban minden félreértés kikerülése végett hangsúlyozom, hogy a praktikus irány alatt nem azt értem, mint ha mellőztetni kívánám a praktika theologia egyes tárgyainak előadásánál az elméleti részt, mert ez a tudomány megtagadása volna, és az egésznek bizonyos gyakorlati ügyességgé devalválása, hanem azt, hogy e tárgy keretén belül is annak a gyakorlati vallásos életnek a központjába kell helyezni az ifjakat, a mely élet nyilvánul az istentiszteletben, az igehirdetésben, a vallásoktatásban, a belmissziói, és kura-pásztorálistikus munkásságban, a külmisszióban, sat. Az elmélet tárja eléjük a legmagasabb eszményeket, s mutassa meg nekik, hogy a multban itt, s amott milyen eszközökkel, hogyan próbálták ez eszményeket megvalósítani, minő munkát fejtettek és fejtenek ki egyesek, egyházak, és társadalmak ezen a téren. Hadd szólaljanak meg az ifju theologusok előtt az atyáknak, és a jelen legkiválóbb prédikátorainak beszédei, és írásmagyarázatai. Lengje körül őket ezek vallásos lelke. Hadd, lássák meg a nagy keresztyén társadalmak vallásos életét, a mint az kiterjeszti gondját a csecsemőtől a vénekig, és az anyagiakban szegényektől a lélekben szegényekig. A gyakorlat pedig vigye bele őket a munkába, és próbáltassa meg velük ott, a hol csak lehet, a gyakorlati építést. Természetesen, ez csak ott volna könnyű, a hol nagy egyház-társadalmi munka folyik már mindenfelé, a mi nálunk még, fájdalom, nincs, de hát teremteni kell részben magának a most felnövő ifju theologus, nemzedéknek bevonásával, hogy élet, elevenség legyen mindenütt, s ez, élet a maga árjával ragadja az ifjuságot.

Magam érzem legjobban, hogy csak vázlatot tudtam adni a lelkész-képzés nagy jelentőségű kérdéséről; de hiszen, ezt egy még tiszter ekkora dolgozat akadémikus fejtegetései sem tudnák ki-

fejteni, annál kevésbé megoldani. A megoldásnak csak egy módja van: a keresztyén munkásság, mely lankadás nélkül tesz, alkot, és épít. Itt is az emberektől függ minden: vajjon, az úrtól hivatattunk-e munkára, avagy nem? A szent lélek ereje inspirál-e munkánkban, vagy csak az elvállalt polgári kötelesség, a független morál parancsszava?

Hogy bennünket mi vezet, azt csak a szívek, és vesék örök ismerője mondhatná meg. Nekünk plántálnunk, és öntöznünk kell, az előmenetel az úrnál van: Kegyelme adjon erőt feladataink minél hivebb betöltésére, a ránk bízott munka minél lelkiismeretesebb elvégeztetésére!

És most ezzel a kívánsággal köszöntöm teljes tisztelettel a méltóságos Elöljáróságot, a nagy-tiszt. tanári kart, és üdvözlöm a nemes ifjuságot.

A méltóságos Elöljáróság álljon mellette ez ifju tanintézetnek buzgósága, tevékenysége egész erejével, tekintélye egész súlyával, és szeretete egész melegével. Ez intézetnek iránta való igazi érdeklődésre, támogatásra, nem csak, de érdekében folytatandó nagy munkára van szüksége. E munkát ne vonják meg tőle, hogy növekedjék, és virágozzék ez ad multos annos!

A nemes ifjuság is legyen üdvözölve. Tekintsén bennünket barátainak, s legyen meggyőződve, hogy a mennyire csak lehet, mindenben csak javukat kívánjuk munkálni. A törvények, és rendszabályok kezeikben vannak önöknek; de, e törvények summája a szeretet: ez uralkodjék közöttünk. Jakab apostol a törvényt a »szabadság tökéletes törvényének« mondja. Igaza van; minden törvény a szabadság törvénye. Szabadság csak törvény-tisztelet, és megtartás mellett lehet; mert az én jogaim, az én szabadságom csak úgy biztosíthatatik, ha a másiké is garantírozva van. Tekintsék a mi kis republikánk törvényeit és rendszabályait úgy, mint az egyéni szabadság garanciáit. Szabadosság mellett nem maradhatnánk együtt. Hassa át önöket szép hivatásuk érzése, s adjon erőt az a tudat, hogy egykor a templomi, és a tanári katedrákon állván, egy felsőbb, szellemi világnak sáfársága lesz önökre bízva, nehéz felelősség terhe alatt.

Mi pedig, tisztelt kartársaim, vessük kezünket a munkára, mint a kik tudjuk, hogy nem hiában munkálkodunk, és fussunk tovább a cél felé, mint a kik meg vagyunk róla győződve, hogy nem hiában vagdáljuk a levegő-egyet.

Az isten kegyelme legyen mindnyájunkkal!

Kenessey Béla.

Harmadszor is a gimnáziumi vallás-tanítás érdekében.

Ha egy hosszú, az irodalmi téren, vagy a közügyek terén sikeres, és áldásdús munkásságban töltött multra tekinthetnék vissza; vagy olyan állásban lennék, a mely állás személyemnek tény, és tekintélyt, szavaimnak súlyt adhatna; és ismét, ha csupán a magam személyének fitogtatása, és feltűnési viszketeg sarkalnának a toll forgatásában: úgy lehet, ezt a cikket a Berényi János nevére címezném. De mert koromnál fogva időm sem volt sem egyik, sem másik téren érdemeket szerezni, mert olyan szerény az az állás, a melyet betöltök, hogy legfönnebb én szerezhethék annak olyan a milyen tekintélyt, s így szavaim, innen a mélységből, gyöngék, és erőtelenek; és végül, mert csupán az ügynek igaz szeretete vezet cikkeim megírásában: ennél fogva, tudom, a jó ügynek inkább ártanék, mint használnék, ha a tárgyilagosságtól eltántorodva, én is a személyeskedés áldástalan terére lépnék.

Éppen azért, Berényi János, zilahi igazgatónak az én sajátos irodalmi ízlésemre, szerénységemre, és több más tulajdonságaimra tett nem éppen hízogó megjegyzéseire nem reflektálok: elteszem azokat oda, a hova a jó ügy érdekében folytatott harca meg nem érdemelt, méltatlan jutalmát szokta az ember eltenni. Egyet azonban mégis szükségesnek tartok megjegyezni, hogy t. i. az én sajátos irodalmi ízlésem szerint, egy cikkben nyilvánossá tett nézeteit bárkinek is jogában áll egy más valakinek megvitatni, és esetleg azzal ellenkező nézetét nyilvánítani. B. J. hozzá szólott az én cikkemhez, ennél fogva én is hozzá szólottam az övéhez, a nélkül, hogy a szerénység ellen a legcsekélyebbet is vétettem volna.

Most pedig rátérek egyenesen a "dologra.

A vitára közöttünk az a kérdés szolgáltatott alkalmat, hogy minő képesítés kívántassék meg a vallás-tanártól, hogy az egyenlő lehessen a többi rendes tanárokkal javadalom és jog tekintetében Berényi János első cikkében azt mondta, hogy a méltányosság és egyenlő jog abban van, hogy a leendő vallás tanárok is szerezzék meg a középiskolai tanári képesítést, hogy mi módon, az mellékes, »és nem abban, hogy papi képesítés alapján rendes tanári pályára (azt hiszem, »állást« akart mondani) aspiráljunk, és a tekintély növekedését egyedül a fizetés egyenlőségétől várjuk, követeljük.« Ime, ezek B. J.-nak saját szavai, és ez nem jelent egyebet, mint hogy papi képesítéssel rendes vallás-tanári állásra aspirálni, a méltánytalansággal, és jogtalansággal egyenlő.

Erre én azt mondtam, és mondom most is, hogy én abban nem találok semmi méltánytalanságot, és jogtalanságot. És pedig nem találok a következő okból. B. J. első cikkében hivatkozik egy bencés szerzetesre, mint a ki szintén a méltányosság szempontjából ajánlja a vallás-tanárnál is a középiskolai tanári képesítés megszerzésének szükségét sürgető javaslatot elfogadásra. Azonban, bátor vagyok felhívni a figyelmét arra a körülményre, hogy az a bencés szerzetes ott a kath. hit-tanárokról beszél, és itt csakugyan méltánytalanság meg nem követelni a középiskolai tanári képesítést is a hit-

tanároktól. Miért? Azért, mert minden más tárgy tanárának először el kell végezni a theológiát; aztán, minden más tárgy tanárának, mielőtt felszentelnék, le kell tenni a vallás-tanári vizsgát. Akkor azután a más tárgyak tanárainak még ezekhez középiskolai tanári-képesítést is meg kell szerezni az egyetemen. Ennél fogva itt a bencéseknel, és a többi tanító-rendeknél a méltányosság, és igazság azt hozza magával, hogy ne jussón senki félannyi fáradsággal, és munkával, vagy mondjuk, vizsgával olyan javadalomhoz, és joghoz, a mihez a másik kétannyi fáradsággal, és vizsgával jut.

Azonban, lehet-e szó nálunk méltánytalanságról, és jogtalanságról, a mikor azt kívánjuk, hogy tisztán theologiai képzéssel rendes vallás-tanár lehessen akárki? Igen, lehetne akkor, ha nálunk is megkövetelnék a más tárgyak tanáraitól, hogy előbb a theológiát is elvégezzék. De, ha elég nálunk valakinek református volta, és középiskolai tanári diplomája arra, hogy rendes tanárul megválasztassék, akkor a vallás-tanártól is elég az a theol. képesítés.

Berényi János hivatkozik zsinati törvényeinkre, és azt mondja, hogy nem talál ott sehol paragrafust, mely a vallás tanárt kivenné a 466. §-ban foglalt ezen törvény alól: »Rendes tanároknak csak oly feddhetlen erkölcsű magyar honpolgárok alkalmazhatók, kik az illető tanterekben középiskolai tanári oklevelet nyertek.« Hát, én is végig néztem a zsinati törvényeket, hanem én meg egyáltalán nem találtam a rendes vallás-tanárokról egy jottát sem. Baj biz az, hogy a törvények megalkotásánál ezeket egészen figyelmen kívül hagyták! meg is termette ez a mulasztás keserű gyümölcsöt; de, ha a törvénykönyv meg sem emlékezik róluk, hogyan vonhassa ki egyik, vagy másik paragrafus rendelkezése alól?

Azután, hivatkozik a zsinati törvények 466. §-ra. és azt mondja, hogy méltánytalan, és jogtalan dolog lenne, a vallás tanár tizenhat órájáért ugyanazon előnyöket, és javadalmazást mérni, mint a többi tárgyakért. De-hogy is méltánytalan. Hiszen, ott van a konfirmációra való előkészítés, ott vannak a hetenkinti isten-tiszteletek. Bizony, ezek, és az ezekre való készítés igénybe vesz két-három, sőt több órát is.

Különbözik pedig a zsinatnak, a mely ezeket a törvényeket hozta, jogában áll, azokat módosítani is. Attól függ, hogy milyen megállapodásra tud jutni az állam-kormányval, hogy az minő képesítéssel fogja rendes tanároknak elfogadni a vallás-tanárokat. Az állam-kormány méltányos volt, a mikor az általa segélyezett gimnáziumokkal kötött szerződésbe fölvette a vallás tanárokat is a rendes tanárok közé. Hisszük, hogy méltányos lesz tovább is, és ezek kvalifikációjának megállapítását az egyháza fogja bizni. Végül is, bár az állam, illetőleg, a közoktatás érdeke is bizonyos tekintetben, mégis első sorban az egyháznak áll érdekében, hogy minél képzetesebb, és minél alkalmasabb embert állítson egy ilyen igazán díszes, és nagy fontossággal bíró állásra.

Majd aztán az egyház gondoskodni fog róla, hogy a mennyiben hiányos volna, a theol. képzés ebben tekintetben is kiegészíttessék. Teszem fel, a theol. studiumok közé felvenni a gimnáziumi vallás-tanítás módszertanát, a gimn. vallástani kézikönyvek általános ismer-

tetését, sat. És azután behozná a vallás-tanári vizsgát, a mely éppen oly kötelező lenne minden egyes theologusra, mint a mily kötelező volt eddig a népiskolai tanítói vizsga, és a melynek oklevelét a tanító-képezdei oklevéllel egyenlő értékűnek az állam-kormány szintén elismerte.

Ime, ez az én nézetem ebben a tárgyban. De, nem vindikálom magamnak, hogy ez az egyedül helyes, és jó. Lehet, hogy a B. J.-é sem rossz. Utóvégre, a mint Shakspeare Hamletje mondja: »nincs a világon se jó, se rossz; gondolkozás teszi azzá«. A fődolog az, hogy a vallás-tanári állások rendszeresítenek, hogy a vallás-tanár legyen egész ember, hogy ne a megürült ekklesiáknak fordítsa egész figyelmét, és hogy ne kelljen szüntelen attól tartania, nem kedvezvén neki a sors a pályázatoknál, hogy egyszer csak év végén felmondanak neki. Hogy legyen a vallás-tanári állás élet-cél és a vallás-tanár állásában figyelmét megosztatlanul csupán csak tanári teendőinek buzgó, és lelkiismeretes elvégzésére fordítsa.

Mert egy bizonyos, hogy kicsinyeskedéssel, a jó akarat hiányában, időtlen idők telhetnek el, míg ez a cél elérve lesz. A múltban az volt az akadály, hogy nincs pénz. A jelenben: nincs ember. És a jövőben 'is akad ürügy. Szigetvári Ivántól kell csak tsnácsot kérni.

Ennyit akartam ezuttal mondani.

Végül, engedjék meg nekem, hogy ennyi tárgyilagosság után, Berényi János zilahi igazgatóhoz intézzek egész tisztelettel néhány szót. B. J. multkori cikke végén békességet hangoztatott. Engedje meg, hogy én erre Luthernek a marburgi vitán Zwinglihez intézett szavaival válaszoljak: »Das ist mir eine verfluchte Liebe, die mir Vater und Mutter, Weib und Kinder mordet, und sagt hernach: Lieber, lass uns Frieden halten, es hat nichts zu bedeuten.

Tárkányi György.

Az egyházmegyékből.

A marosi egyházmegyéből.

A bekecsalji Papi Értekezleti kör milleniumi diszülést tartott folyó év július 6-án; Nyárad-Szeredában. (Sajnáljuk, hogy e tudósítás közlése mostanig maradt. Tévedés az egész. Szerk.) Jelen voltak az értekezleti tagok szép számmal, és mint vendég, a szent-mártoni unitárius pap.

A templomot zsufozásig megtöltötte ezen kiváló egyházközségünk intelligens közönsége. A különféle hivatalok, főnökeik vezetése alatt, testületileg jelentek meg. A nagy közönség minden egyes tagja át volt hatva e pillanat komoly fontosságától. Mindenkit komoly magabizálásra ösztönzött ezredéves fennállásunk, és új ezredévbe lépésünk elgondolása.

»Te benned biztunk eleitől fogva« kezdetű szoltárunk megható dallama végén, Lőrincy Lajos, csikfalvi paptársunk lépett a szószékbe. Hálaadó imával emelkedett fel az örökletű istenhez, a mennyei atyához, kihez minket a kebelünkben levő vallásos érzés hozott.

Ima után, a helybeli kitűnőleg szervezett, és betanított földmives-dalkar énekelt, Szabó Lajos, kántor-tanító, mint karnagy vezetése alatt. Az öszhangzatos ének, mely egyiránt dicséretére vált a lelkes karnagnak, és a buzgó

tagoknak, nagyban fokozta a szép ima által fölkellett áhitatos érzelmeinket.

Milleniumi egyházi beszédet e sorok írója tartott Ézsaiás LXII. 10. versének eme szavai alapján: »Emeljetez zászlót a népekhez.« Azon igazságból indul ki, hogy Magyarország, és a magyar nemzet elválaszthatatlanok egymástól. Midőn tehát mi kitűzzük zászlónkat, már e tény által is azon igazságot fejezzük ki, hogy Magyarország, a három hegység, és a négy folyó országa, a miénk, s abból mi egy talpalatnyi tért sem engedünk át idegennek. És midőn éppen a jelen évben Magyarországon mindenütt, még a légkisebb községekben is kitűztük zászlónkat, ez által tudtára adtuk a föld minden népeinek, hogy Magyarország már ezer év óta a miénk, s hisszük, hogy a következő ezer évben is megmarad Magyarországnak. Mult, és jövő tehát egyformán arra figyelmeztetnek, hogy istennek adjunk hálákat, és továbbra is benne vessük bizodalmunkat. Mert a multban neki köszönhetjük fenmaradásunkat. Ő vezérelt e földre, és ő adta azt Árpád, és hős nemzetének kezébe, az ő akaratjából terítette első István a népet a keresztyén vallásra, melynek következtében az európai nemzetek testvéreikül fogadtak minket. Az ő akaratjából lett a magyar nemzet a nyugati miveltség terjesztője, és védbástyája e helyen, sokszor csaknem saját élete által váltván meg nyugat népeit, a mit bizonyítanak a mongol-tatár betörés, és a török-tatár pusztítások; és hogy népünk sokszor zavarba jött, vajjon, a pusztító törököket, vagy a segélyünkre küldött rabló, és zsaroló idegen hadakat tartsa nagyobb ellenségének. Ma már istennek hála, szabadok vagyunk mindkettőtől, a földművelés, az ipar, kereskedés, a tudomány, és művészet ismét oly nagy lendületnek indultak, mint hajdan hirneves nagy Lajos, és igazságos Hollós Mátyás királyaink idejében. Istenben vetett bizalommal tekintünk azért egy jobb jövőbe, melynek alapját jelen századunk rakta le. Gróf Széchenyi István a nemzeti művelődés, és gazdagság alapjait vetette meg, Kossuth Lajos a nemzeti szabadság, és függetlenség biztosítékait szerezte meg, végre, Deák Ferenc, a nemzeti békés fejlődés útját nyitotta meg a kiegyezés által. Az általuk rakott alapokon kell tovább építenünk az új ezer évben. Legyen azért hármas jelszavunk, melylyel neki indulunk az új ezer évnek: isten, haza, és király. Tiszteljük az istent, legyünk vallásosak, mert a vallás alapja a jó erkölcsnek, s a jó erkölcs a birodalmak fentartója. Szeressük hazánkat, és alkotmányos királyunkat; legyünk munkások, takszerekesek, mert ez által jóllétet szerzünk magunknak, s az állam is akkor erős, és hatalmas, ha minél több jóllétben élő polgára van, míg az állam is szegény, ha polgárai szegények. És végre, legyünk áldozat-készek az állam intézményei, különösen az egyház, és iskola iránt, melyek oly keveset igényelnek, de a melyek az államnak legerősebb támasz-oszlopai, mert az iskolában nő fel az állam jövő polgársága, a templom pedig a felnöttek iskolája. Ez elvek megtartása mellett megérheti nemzetünk, hogy ezer év múlva ismét zászlót emelhet a népekhez, boldagan élvén a három hegység, és a négy folyó vidékén.

Az egyházi beszéd elhangzása után ismét a földműves dalkar énekelt, méltó befejezést adván az isten-tiszteletnek.

Isten-tisztelet után az egész diszes közönség benn maradván a templomban, Szász Károly köri elnök, helybeli pap, felolvassa elnöki megnyitó beszédét. Első sorban is

reá mutat az ünnepélyes alkalomra, mely minket összehozott, t. i. hogy midőn a magyar állam ezer éves fennállásának emlékére országszerte mindenütt fényes öröm-ünnepet szentelnek, bekecsalyi Papi Értekezletünk is, bár szerényebb körben, részt követel azokból magának. Érzi azonban a feladat nagyságát, mely vállaira nehezül, midőn azon lelkesedésnek, melylyel az egész magyar nemzet ez öröm-ünnepet üdvözli, annyi szebbnél szebb méltatás után kell méltó kifejezést adnia. De, fölemeli egy hatalmas érzés, a nemzeti öntudat büszkesége, az a tudat, hogy e nemzetnek elenyészni, nem lehet, mert reá, mint a múltban, úgy a jövőben is, szükség van. Különösen nekünk; protestánsoknak, kiknek érdekeink a haza szent érdekeivel össze vannak forrva, kiknek nincsenek kifelé nehezkedő óhajaink, kik nemis önérzettel tekintünk vissza a múltra, midőn a lelkiismeret szabadságáért vért, és életet áldozni, készek

voltunk; nekünk kiválólág jogunk van ama büszke öntudatra, mert mi a jelen pillanatban megvalósulva látjuk azon szent elveket, melyekért őseink annyit küzdöttek. Hiszen, a trón számolyárúl hallottuk: »hogy ezen ország csak akkor volt erős, és virágzó, midőn fiai a királyhoz, és vallásukhoz ragaszkodva, egymás közt testvéries egyetértésben éltek. A magyar nemzet lángoló haza- és szabadság-szeretete, harci vitézsége, és balsorsban tanusított szívós kitartása, az isteni gondviselés segélyével, mindig leküzdötte a veszélyeket.« (Jun. 8-iki trónbeszéd.) Tehát valláshoz hiven ragaszkodás, lángoló haza- és szabadság-szeretet! Mik ezek, hanem ha a protestántizmusnak századok óta nagy kitartással hirdetett elvei! Ezeket hirdetjük mi, protestáns papok ma is, ezekben kívánjuk vezetni hiveinket, hogy együtt találjuk meg azt, a ki azt mondotta magáról: »Én vagyok a világnak világossága.« Ezzel az ülést megnyitja. (Vége következik.)

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Prof. Marcus Dods D. D. »Mohammed, Buddha, and Christ« című művének harmadik szakasza.)

(Folytatás, és vége.)

A Bráhmánokhoz, ez ismeretes vallás-tanítókhoz fordult először útbaigazításért. Érdekes fölemlíteni, hogy mely nehézségek döbbsenték meg, s mit tartott rendszerük gyöngé oldalának. Kiváló aszkétákkal pár napig együtt élvén, s megismervén remete-gyakorlataikat, midőn engedélyt nyert arra, hogy kérdezősködjék tőlük, azonnal a szög fejére talált. »Tisztelendő uram, úgy mond, azt látom, hogy bár rendszerük a mennyeknek jutalmával kecsegtet némelyeket, mégsem nyújt módot a végleges szabadulásra. Lemondanak önök mindenről: barátaikról, rokonaikról, és a világi élvezetekről, s eltűrik a fájdalmat, hogy a mennyei életre szülessenek; de, arra nem gondolnak, hogy a magasabb életre születés után megfordulhat még dolguk, és a pokolra születnek. A mennyei születés után törekedvén, feledik, hogy éppen e folytonosság involválja a visszajutást a roszhoz, melytől most szabadulni iparkodnak. Így járnak azok, kik halálos órájuk közelgésekor félelemmel telnek meg, s boldog állapotra születni vágyakoznak; éppen ezen élet-vágy által az lesz végzetük, hogy visszajutnak az élet ama bizonytalan állapotára, melyet elhagytak volt. Nem gondolnak a jövő születés által megint eljövő roszt. Mennyei örömeik utáni epekedésükben nem veszik gondolóra, hogy magának a testnek természetéből következik, bármily tiszta, és szellemi legyen is, a pusztulás, s ez által a változás szükségképpenisége.« Hibáztatta a Bráhmánok által a végcél elérésére használt módokat is. »Ha az elegendő ételtől való tartózkodás érdem, ekkint okoskodik, akkor a vad állatok, melyek füvel is megéri, bővölködnek érdemben; s ha valaki most bajokkal küzködik, ez szükségképpen azt hozza magával, hogy a jövő életben boldogságot fog élvezni.« Ily rossz véleménynyel levén az aszketizmus felől, éppen ily általánosan kárhoztatja az áldozati gyakorlatokat is. »Hogy nevezhető az a rendszer, mely azt kívánja, hogy másokat nyomorusággal illessünk, vallási rendszernek? Gonosz tett által keresni a jót, nem okos gondolat. Ha valaki az istenek tiszteletére juhot áldozván, jót cselekszik: miért ne ölné meg gyermekét, hogy még nagyobb jót cselekedjék?« (Beal, 157—9. l.)

E kifogásokra a Bráhmánok gyöngé választ adának. Csak annyit tudtak mondaní, hogy a régi szentek is ily módon nyerték el a boldogságot. E tanítók nem említik a Bráhmába való beolvadást végleges szabadulás gyanánt, mely körülmény azt látszik igazolni, hogy e tan Buddha tanításai folytán jutott tökéletes kifejlődésre. A leghirnevebb bráhmán-szofisták, Alara, és Udra, ellen fordulván, tőlük is kérdezősködi, nem mint vándor, minők ez időben nagy számmal valának, hanem mint a ki orvos után jár, mint a ki eltévedt egy nagy magányos rengetegben. (Ibid, 171. l.) Seholy sem lelél föl, a mit keres: az élet nyomoraitúl, és hiábavalóságaitúl való szabadulást, olyan állapotra jutván, melyből nincs visszatérés az életre, és annak gyötrelmeire. »Én azt keresem, úgy mond, a mi romolhatatlan, és marandandó.« Ugy látszik, hogy szinte a kijuthatás reménye nélkül bele volt bonyolódva azon gondolatba, hogy minden létező a pusztulás, halál, és születés szakadatlan körfolyamának van alávetve; igen, a pusztulás, halál, és születés körfolyamának.

Mínthogy a világosságot nem nyeré meg mások által, eltökélé magában, hogy elmélődésre adja magát, s e végből az Uruvela nevű magányba vonult. Itt élt hat évig a pusztában, öt remete társával, a kik hallgaták őt, szinte érezvén, hogy Buddha a legnagyobb, s a valóban igaz tanító, minden eddig ismertek között. Elmélődése, és önmegtagadásának híre, a krónika szerint, még e magányból is »mindenfelé elterjedt, mint a hogy messze elhat a légtelen magasan elhelyezett harang hangja.« De, a forduló pont közel vala. Testi ereje nem bírta a sanyargatást. Ájulásba esett, s azt hitték róla, hogy meghalt. Magához térvén, rögtön az elmezavar küzdelmei vettek rajta erőt, melyet hasztalan iparkodnak a legendák a Buddha, és Mara között a legrettenetesebb pusztító szerszámokkal folytatott küzdelemnek Miltont is felülmuló képeivel lerajzolni. Kétségtelen, hogy testi gyöngeiségének ez állapotában az a tudat, hogy még nem sikerült megtalálnia a szabadulást: föltárá az emlékeire rég rázárult ajtót, és felújítá szívében a bánat érzetét, s ifjuságának kedves emlékeit, melyek oly annyira elűtök a pusztai piszoktúl, és kellemetlenségtől. Azonban, végső erőfeszítéssel, összedvén erejét, elméjét egy egész éjen át egy határozott gondolat-csoportra irányítá, s mire a hajnali fény földeregett, a mit oly sokáig keresé, tulajdonává lön.

Ez ama fájdalmas processus, mely Sziddartha, keresztül menvén, megtalálta a Buddhává lételhez vezető utat, Ettől kezdve ő Buddha, megvilágosított. És, e dologról a legendás történetek úgy beszélnek, mint más által el nem érhető kitünőt lajdonságról, s így nagyon könnyen elfeledtethetnék velük, hogy Buddha tisztán, s szemmel láthatólag emberi folyamat által jutott el a világosság útjára, és hogy e címnek: Buddha, eredetileg nem volt egyéb értelme, mint elismerték általa, hogy kiváló eredményt elért gondolkozó. A hagyomány szerint, Sziddartha előtt sok más Buddha volt, és ő azt várta, hogy vallása 5000 évig fog tartani, a mikor számos új, s ő nála nagyobb Buddha-támadand. Tény azonban, hogy Szákjamuni előtt történeti alak nem viselte e címet. A Buddha-tiszt nem valami közönségesen ismert, s betöltés alá jutott hivatal, hanem ismeretlen cím, jelentéktelen titulus vala, mely csak, ekkor, s azon egyén tekintélye által nyert kivételes, és magában álló jelentőséget, a kire először, mondhatnók, esetlegesen ruházottat.

De, csak akkor lett Szákjamuni Buddhává, midőn felvállalá azon reá néző fáradságos feladatot, hogy közölje a megnyert új világosságot mindenkivel. (Brahmának e világosságos időpontban való beavatkozását illetőleg lásd Bigandet, 105. l.) Nem felelte, hogy mibe került neki e világosság megszerzése. Azt is tudta, mennyire irtóznak az emberek az olyan tanítástól, mely az igazságot meggyőződésükre erőszakolja. Nem reménytelen próba-e ezen rendszerrel kísérteni meg az emberek megszabadítását; ezzel, mely megkivánja a jellem megváltozását, és a tisztán magikus formuláktól, s szertartásoktól való teljes elfordulást? De, könyörületesége győzedelmet vett. Egy darabig keményen foly vala a küzdelem, látjuk azonban csakhamar, hogy Észak-India nagy vallási centruma felé veszi útját, e szándékkal: »Ime, hajtani akarom a felséges törvény kerekét; azért megyek Benares városába, hogy világosságot gyűjtsék a sötétséggel befedezettnek, s az emberek előtt föltárjam a halhatatlanság kapuját.« Nagyon gyorsan nyert tanítványokat. Hercegi megjelenése, és magatartása, gyakran megbizonyított önmegtagadásának, és emberszeretetének kétségbevonhatatlan teljessége, ügyes, megnyerő, és eredeti tanítás-módja, s tudományának észszerű, és tiszta volta, biztosíták számára a sikert. Mihamar olyan helyzetbe jöve, hogy megpróbálá hajtani »az igazság egyetemes birodalma királyi kocsijának kerekét«. (Rhys Dávid cikke az »Encyclop. Bittánikában«. Vessd össze Beal, 244. l.) Tanítványokat vevén maga köré, közlé velük azon eddig önmaga számára fentartott jogot, hogy tagokat vehessenek föl a buddhista községbe, s elküldé őket mindenfelé, hogy fejtsék ki vallását mindenki előtt. »Bikshuk, így szól, minthogy megszabadultam minden fájdalomtól, saját nyereségemet hasznosítani kívánom mások javára; nagyon sok embert tart még rabságban a bánat, ezek iránt legyünk gonddal, és könyörülettel. Ime, menjetek hát, s tanítsátok a legfelségesebb törvényt. Fejtsétek ki kezdetét, közepét, és végét mindenki előtt; legyen mindegyikötöknek gondja arra, hogy közismertté váljék, és a fénylő napvilágra jusson. (Beal, 283. l. Bigandet, 122. l.) Élte hátralevő negyvenöt évében az volt rendes szokása, hogy az esős évszakban egy fedél alatt élt tanítványaiival, mihelyt azonban útra kelhetének, szerte oszlottak minden irányba, hogy megint hajtás a törvények kerekét.

Buddha tanítási ügyességét, és módszerét, valamint az

új vallás terjesztésében, való buzgolkodását illusztrálja a következő történet. Kiságotami korán férjhez ment, s még egész gyerekejjel életet adott egy fiúnak. A fiu, mikor már magától tudott járni, meghalt. A leányzó, minthogy nagyon szereté a gyermeket, fölvevén, keblére szorítá, és ment házrúl-házra, tudakozódván, hogy tudnának-e neki orvosságot adni. Midőn egy bölcs, sokára, meghallá e dolgot, így gondolkodék: »Jaj, ez a Kiságotami nem ismeri a halál törvényét. Meg kell, hogy vigasztaljam őt. »Jó leányom, mondá neki, én magam nem tudok adni gyermekednek való orvosszert, de ismerek egy embert, a ki tud.« »Oh, mondd meg, hogy ki az«, szóla az ifju nő. »A Buddha tud adni néked gyógyszert, ő hozzá menj.« Elméne Buddhához, s leborulván előtte; monda néki: »Uram, és mesterem, tudsz-e gyermekem számára való gyógyszeret?« »Igen, mondá a tanító, tudok egyet. Hozz nekem egy összemarék mustár-magot.« Midőn azonban a szegény leányzó sietőben vala, hogy előteremtse azt, hozzá tévé: »A mustár-magnak olyan háztúl valónak kell lenni, hol nem halt meg sem fiu, sem férj, sem anya, sem rabszolga.« »Nagyon jól van«, mondá a nő, s elindula keresésére, még mindig ölében hordozván a holt fiúcskát. Az emberek mondák neki: »Ime, a mustár-mag; midőn azonban megkérde: »Halt-e meg e háznál fiu, férj, szülő, avagy rabszolga?« Felelének azok »Asszony, mit kérdezesz? Kevés az élő, és sok a halott.« Más hajlékba tére be, de így szóla az egyik lakója: »Én fiamat vesztettem el«, s a másikké: »Én szülőimtól fosztattam meg«, és a harmadiké: »Nekem a rabszoigám halt meg«. Nem találván egyetlen egy házat sem, hol meg ne halt volna valaki, így kezdé gondolkodni: »Nehéz dologra vállalkoztam.« És a mint elméje előtt feltárult a világosság, megérté a tanulságot, s a meghalt fiúcskát az erdőben elhagyván, visszaméne Buddhához. »Hoztál-e mustár-magot?«, kérde az tőle. »Nem; válaszolá a leányzó; azt mondák a faluban: kevés az élő, és sok a halott.« Ekkor monda neki, Buddha: »Te azt hitted, hogy egyedül csak te vesztetted el fiadat, a halál törvényének van alávetve minden teremtés; nincsen maradandó. Ezzel elosztatá elméjének homályát, eljuttatá őt a megnyugváshoz, s tanítványai közé számlalá. (Max Müller's: Lecture on Nihilism, 16. l. Buddhaghosha's: Parables, 98. l.)

Egy másik példa a következő. Egy Purna nevű kereskedő, néhány társával, a hajó fedélzetén Buddha tanítása által megtérítettvén, elhatározá, hogy mindenét elhagyva, a szomszédos vérengző törzs közé megyen, hogy Buddha vallásának megnyerje őket. Buddha eleinte igyekezett őt lebeszélni e veszélyes vállalatról.

»A Szronaparanták, kikhez el akarsz költözködni, úgymond nekik, erőszakos, kegyetlen, szenvedélyes, marcona, és garázda emberek. Ha gonosz, brutális, durva, és sértő kifejezésekkel illetnek; ha ellened támadnak, s méltatlanul bánnak veléd; mit teszesz akkor, oh, Purna?«

»Ha gonosz, és sértő kifejezésekkel illetnek, és gyalázatosan bánnak velem, válaszolá Purna, azt gondolom magamban: ezek a Szronaparanták bizonyára jó, és becsületes emberek, hogy nem ütnek kezeikkel, vagy kövekkel.«

»De, ha vernek azzal, mit gondolsz?«

»Azt gondolom, hogy jó, és becsületes emberek, mert nem karddal, vagy füttykössel ütnek.«

»Hát, ha karddal vernek, mit gondolsz akkor?«

»Azt gondolom, hogy jök, és becsületesek, mert nem fosztanak meg életemtől.«

»De, ha életédet is elveszik, mit gondolsz akkor?«

»Azt gondolom, hogy a Szronaparanták jó, és becsületesebb emberek, mert oly kevés fájdalommal szabadítottak meg e hiábavalósággal teljes élettől.«

»Jól van, Purna, monda neki Buddha, ily tökéletes türelemmel meglakhatsz a Szronaparanták között. Menj, oh, Purna! Megmentvén magadat, ments meg másokat is; átjutván te a tulsó partra, segíts oda jutni másokat is; vigaszt lelvén te, vigasztalj meg másokat is; elnyervén a tökéletes Nirvánát, vezess ahhoz másokat is.«

E megbizatas folytán, Purna e veszedelmes misszióra szentelé magát, s rendithetetlen türelmével megnyeré tanításainak a tartomány lakosait. (St. Hilaire: Le Buddha et sa Religion, 95—97. l.)

E semmitől vissza nem rettenő misszionáriusok buzgóságának tüzet, mely által bizonyos, hogy a föld legmarconább, és vadabb törzseit szelidíték meg, Buddha általános könyörületeségének soha ki nem alvó lángja gyujtá fel. (A prozelitizmus terén a mi siker van, azt a jóindulat érzelmé, s a Buddhát lelkesítő általános könyörületeség okozá. Burnouf: Introd à l'histoire du Bouddhasme Indien, 17. l.) Legvégső lehelletéig folyvást predikálá a szabadulás evangéliomát. Élte utolsó éjjelén, midőn barátai egy kis nyugalmat szerettek volna számára biztosítani, végig hallgatta egyik ismert bráhmán-filozófus szavait, melyekben azt kéri, hogy legyen szabad egy-két kérdést intéznie hozzá: Buddha követelté, hogy becsásák be hozzá, s a következő nevezetes igékkel fogadá őt: »Most nincs ideje a vitakozásnak. Az igaz bölcsességhez csak egy út viszen: az én törvényemben kijelölt ösvény. Sokan követték már, s legözvény szívöknek vágyait, kevélységét, és haragját, megszabadulának a tudatlanságtól, és tévhittől; keléptek az egyetemes jószág nyugodt állapotába, és elérték a Nirvánát már e földön. Kivéve a tizenkét nagy tanítványt, kik a legfőbb erényt gyakorlák, s hogy közönyéből felébbresszék, megháboríták a világot: a vallásomat követők közül senki ilyen nem találkozott még. Oh, Szubhadra, nem szólok én neked azon dolgokról, a melyeket nem tapasztaltam. Negyvenkilenc év óta törekszem a legfőbb bölcsesség után, s járom az ösvényt, mely a Nirvánához vezet.« (Rhys D. az Encykl. Brit.-ban; s Bigandet, 314. l.) Nem sokkal ezután így szóla tanítványaihoz: »Szerelmeseim, a honnét az élet, onnét van a romlás, és halál is. Soha se feledjétek ezt; teljesedjék meg elmétek ezen igazsággal. A végre hivtalak el titeket, hogy tudomásotokra hozsam ezt.« Ezek valának Buddha vég-szavai.

Angolbúl.

Miklós Géza,
s.-sz. györgyi ref. koll. vallás-tanár.

Különfélek.

Főlkérés.

Az utolsó évnegyed itt van. Még egy pár hónap, és elbúcsuzunk a millenáris esztendőttől. Ha olvasóink nem akarnak elbúcsuzni a »Prot. Közlöny«-től is: szívesen főlkérem az illetőket, kik olvasóinknak éppen felét teszik, hogy tartozásukat törleszteni sziveskedjenek. Az esperes urak jóakaró beavatkozását kérem, ugy látszik, szükség van a sürgetésre.

Kolozsvártt, szept. 30. 1896.

Szász Gerő.

== Antal Gábor, dunántúli püspök, folyó hó 18-án foglalta el lelkészi hivatalát Komáromban. Az innepély már 17-én kezdetét vette, a mikor előbbi parokhiájáról, Ácsról Komáromba érkezett. Magától érthető, hogy azzal a diszszel fogadták a komáromiak, melyre önkint in-

díftotta az a nagy tisztelet, és meleg szeretet, melyet érznek törvényesen megválasztott püspökük, és új lelkésük iránt. És méltán. Mert Antal Gáborban a dunántúli egyházkerület kiváló egyházfőt, a komáromi egyház kitünő lelkészét, és az egész társadalom egy nemes emberbarátot nyert. Annál feltünőbb volt, hogy a róm. kath. testvéreket (?) sem az ünnepevényen, sem a tisztelegő fogadáson nem látta senki. Dehogy is aláznák még magukat az egyedül idvezítő hit vallói, hogy legalább a külső tisztességnek eleget tegyének. Bezzeg, mikor Schlauch Lőrinc a minap Debrecenbe ment bérálni, az ottani lelkési kar, és a főiskolai akadémia tanszakainak képviselöle tisztelegő látogatást tett nála. De hát, ez egészen más dolog. Az eretnekek egészen más törvények alatt állanak, mint azok a boldog idvezülendők, kiknek feje felett ott függ a »communicatio in sacris« fegyvere. Annyi bizonyos, hogy veszett idöket kezdünk élni

== A közelebbi hetekben zengett az ország a körtés-beszédektől. Voltak közöttük, kétségen kívül, szépek, és nem szépek. Fontosak, és nem fontosak, a miképpen hogy sok beszédnek sok az alya. Azzal sem akarunk foglalkozni, hogy ebben az országos veszedelemben, hány palástra esett itt-ambtt ha sár nem is, de valamelyes utcai árnyék bizonyosan. Csak a vallás és közköztudásügyi miniszter beszédéről emlékszünk meg; ki határozottan kijelentette, hogy igazságosnak, és méltányosnak tartja, hogy a hazai bevett vallásfelekezetek lelkészei számára a tisztességes megélhetés biztosíttassék. E tekintetben már törvényjavaslatot is dolgozott ki, melynek alapelveihez már a minisztertanács is hozzájárult. Mindezekhez hozzá tette, hogy nem egyszerre terhelik meg az állami költségvetést, de tíz év alatt fokozatosan ugy kívánja a tervet végrehajtani, hogy minden magasabb theologiai intézetet végzett lelkész három év alatt legalább hatszáz, és tíz év alatt legalább nyolcszáz forint jövedelemmel birjon. Természetesen, ez csak ígéret, tán csak válasz tavaszi konventünk határozatára, és valószínűleg sokaig kell várnunk, míg eredményét láthatnók, de minden esetre biztató jel, hogy a kormány végre komolyan hozzá fogott e nagy fontosságú ügy rendezéséhez, és így remélhetjük, hogy megtörtéven a kezdeményező lépések, az a 48-ik törvénycikk életbe léptetése is majd csak elkövetkezik, ha nem má, de holnap bizonyosan.

== A cenki Árpád-szobor felavatása innepélyéből brassói ev. ref. egyházunk, a viszonyokhoz mérten, szépen kivette a maga részét. Ez természetes is. Hiszen, az a 3200 ref. lélek, kit az isteni gondviselés a Cenk aljába helyezett, jó részben a szabad székely nemzet törzséből származott, ennek a hon, és trón iránti hűsége apától örökölt ősi erénye. A templomot, papilakot, és ezek előterét lomb, és lobogó diszszel ékesítette. A belügyminiszter fogadtatására Péchy Árpád, lelkész vezetése mellett húsz kocsin lengő lobogók alatt hatvanon mentek ki. Részt vettek a tisztelegően, hol gyülekezetünk képviselöle a miniszter figyelmét is lekötötte, ki ennek kifejezést is adott. Bár egyházunknak hivatalos alkalom, a mint a vallások egyenjogúsága, és azon körülmény, hogy erdélyi egyházkerületünk a magyarság zömét foglalja magában, az innepély megszentelésére nem adatott, csak a kath. templomban tartatott mise, melynek plebánusa alig pár héttel előbb kijelentette, hogy ő az innepélyen nem veszen részt, a mint nem is vett, mert ő elvből, mint néppárti, nem teheti. ref. egyházunk reggel hét órakor innepélyes isten-tiszteletet tartott, a templom zsufolásig megtelt ajtatos közönséggel, és így mégis törzs-gyökere magyar egyházunk-volt az első, mely e napon ékes magyar nyelven hálát adott a magyarok istenének az ezredik év kegyelméért. A gyülekezet előjárói azután részt vettek a szobor-felavatási innepélyen, a miniszteri ebédén. E szép innepély, hogy mennyivel szebb lett volna, ha kellő mód, és alkalom adatik kerületünknek a tényleges résztvételben, azt minden józanul gondolkozó ember átláthatja; hiszen, minden elfogulatlan beismeri, hogy midőn e dicső esztendőt elérhettük, ebben, kivált az erdélyi részekben, a kálvinizmusnak első rangu érdeme van. Vajjon, nem jogosan igényelhettem-e tehát a

kerület, hogy a nagy, hazafias munka után, az örömben is megfelelőleg osztályos lehessen? Erről is gondolkoztatok egy kissé magyarok, Erdélyi magyarok.

== **Petrozsény, bányaközségben**, három évvel ez előtt egy magán-gimnázium létesített azon célból, hogy ezen exponált helyen az ifjúságot a magyar kultúra áldásaiban részesítse. Az elemi iskolák tanuló ifjúsága megközelíti a másfél ezeret, és ennek szellemi szükségletét kielégíteni, minden esetre, felső cél; de, mi úgy véljük, hogy ezt elérni, társadalmi úton, oly feladat, melylyel megbirkózni a mai világban, majdnem lehetetlen. Itt az államnak kell ingerálni, hogy az eredmény elérhető legyen. Az intézetet kezdeményező és fentartó bizottság ezt érzi is; meg is tette a szükséges lépéseket, melyek sikerrel biztatnak; de, míg az állam venné gondjaiba ez intézetet, a bizottság addig is a kegyes szívekhez folyamodik, hogy e vállalkozásában, nemes törekvéseiben felsegíteni, sziveskedjenek. Ki legelőször nyújtja ki kezét segélyre, azé legyen a hála, a dicsőség. A kegyes adományok t. Rotter Antal uhoz küldendők, Petrozsénybe.

== **Megjelent a »Prot. Szemle« VIII. évfolyam** 8-ik füzeté a következő tartalommal: 1. Az 1791. évi budai zsinat naplója. (Első közl.) Révész Kálmán. 2. Adalékok Simándi B. Mihály életéhez. (Első közl.) Földvári László. 3. Dunántúli reformációja. (Befejező közl.) Thury Etele. 4. Grosz Pál élete. (Befejező közl.) Weber Samu. Egyházi szemle. Külföldi egyházi élet. Irodalmi szemle: hazai irodalom; külföldi irodalom. Azt az izléstelenséget nem követjük el, hogy e vállalatnak dicséretébe elegyedjünk. Dicséri nyolc éves fennállása, mely idő elég próbaköve életrealitásának. Csak éppen figyelmeztetjük olvasóinkat, a kik véletlenül még nem ismernék, hogy azt megszerezni, igyekezzenek. Ezzel saját szellemi kincsüket szaporítják, és egy porszemmel járúknak a magyar protestáns irodalom terjesztéséhez, megismerő-olvasáshoz.

== **Megkaptuk a »Koszoru« népies** kiadványok egy újabb sorozatát a XXIII. füzettől a XXX-ig. Egy füzet ára 4 kr. Oly potomság, hogy valóban elitelendő volna az a pap, vagy tanító, ki nem igyekeznék azon, hogy minél nagyobb tömegben terjessék ugy az iskolában, mint a nép között. Itt van az ősz, jönnek a hosszú téli napok: hasznosabbat nem tehetnek, mint ha ily hasznos, könnyen megérthető olvasmányokkal rászoktatják a népet a szépnek élvezetére, a hasznosnak munkálására, értelmének fejlesztésére, és szívének nemesítésére.

== **Megjelent a »Protestáns Pap«** című lap X-ik (október) száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Megnyugvás, Kálmán Dezsőtől. Helyzetünk. Reformáció-ünnepi beszéd, Fejes Györgytől. Három vezérünk a földi életben, Cékus Lászlótól. Egyházi beszéd, Szigethy Dánieltől. Esketési beszéd és ima, Szöllősy Józseftől. Gyászbeszéd, Fekete Sándortól. Halotti beszéd, Bachat Dánieltől. Törvények és rendeletek tára, Kund Samutól. Irodalom, Tanító Jánostól. Egyházi tiszti választás. Papválasztások. Halálózás. A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 frttal, negyedévre 1 frttal. Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a folyó évfolyam azonban csak áprilistól fogva, mert az első negyedévi folyam tökéletesen elfogyott.

== **Meghívó.** A kolozvári ev. ref. theol. fakultás önképzőkörének 1896. október hó 31-én, délután 6 órakor, az intézet díszteremében tartandó reformációi Emlékünnepélyre. Az ünnepély sorrendje: 1. Közönség éneke. »Te benned biztunk...« XC. Zsolt. 1 v. 2. Ima, tartja: Tankó Béla. 3. Emlékbeszéd, tartja: Nagy Károly, az önk. felügyelő tanára. 4. »Gályarabok éneke,« előadja: az ifj. énekhar. 5. Szavaltat, tartja: Szentesi Tóth Kálmán. 6. Közéneke. »Erős várunk nekünk az Isten.« 7. Zárzó. Kenessey Béla theol. igazg. tartó.

HIVATALOS RÉSZ.

3316—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi ev. ref. egyházmegye Nagytiszteletű Esperesének és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes t. Tanácsának

Tudomás és ahoz alkalmazkodás végett értesítjük címeiket, hogy a folyó 1896-ik év július havában tartott egyházkerületi közgyűlés 55 jkvi. szám alatt hozott határozatával, a zsinati törvények életbeléptetésére egyházkerületünk által kiadott Utasításnak az egyházközség osztályozására vonatkozó 183. §-át akként módosította, hogy:

- az első osztályba tartoznak azok az egyházközségek, melyekben a pap fizetése az 1000 frtot meghaladja;
- a második osztályba azok, melyekben a pap fizetése 800—1000 frt. között váltakozik;
- a harmadik osztályba azok, a melyekben a pap fizetése a 600--800 frt. között váltakozik;
- a negyedik osztályba a 600 frton alúli papi fizetéssel bíró egyházközségek.

Kolozsvárt, 1896. okt. hó 24-én.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

151—1896.

FIGYELMEZTETÉS,

a deési ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Minthogy a deési egyházmegye közgyűlése a közalap kezelésével engem bizott meg, tisztelettel kérem t. lelkésztársaimat, sziveskedjenek minden az országos közalapra vonatkozó ügyekben hozzám fordulni; felkérem egyszersmind t. lelkésztársaimat, hogy a járulékok beküldésével ne késedelmezzenek. Az 1897. évre a bevallási ivateket postán mindenképp egyházközségnek megküldöm; a melyik egyházközség

részéről a kezelési szabályokban kitűzött időre a bevallási ivatek kitöltve nem érkeznek vissza, úgy fogom venni, hogy változás nem történt, s a szerint vezetem a főtábellába.

Deésen, 1896. okt. 21.

Vásárhelyi Boldizsár,
deési egyházm. közalapkezelő.

1440—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet szederjési egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 259 frt. 7 kr. értékű kepe s kanonika-porcio haszonélvezete, továbbá 22 frt. 50 kr. tandíj és 176 frt. államszegély.

Pályázati határnap: 1896. nov. 20. Folyamodványok nagytiszt. Menyhárt András esperes aához küldendők, Kecssetbe (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Kolozsvárt, 1896. okt. 22

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

112—1896

MEGHÍVÓ.

A marosi ref. egyházmegye küllői köre őszi rendes Papi Értekezletét folyó év november 2-án, reggeli 9 órán kezdődőleg sóvárad egyházunkban fogja megtartani, melyre a t. tagtársakat és érdeklődőket tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat: Az istentiszteleten imát mond és prédikál t. Madaras János aa; értekeznek t: Molnár Lajos, Kiss Ferenc, esetleg Adi Sámuel és Biró Géza aai. Lehető-índírványok, előterjesztések.

Makfalván, 1896. okt. 22.

Benedek Dénes,
értekezleti elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.